

Λουκάς Φουρλάς

Μια
θάλασσα,
και έναν **καιρό...**

Επάργα

ΛΟΥΚΑΣ ΦΟΥΡΛΑΣ

ΜΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ...

 πάργα

Τίτλος βιβλίου: **ΜΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ...**

Συγγραφέας: **ΛΟΥΚΑΣ ΦΟΥΡΛΑΣ**

Καλ.Επιμέλεια - Σελιδοποίηση: Λυγία Παπαγεωργίου

Σχεδιασμός Εξωφύλλου: Ανδρέας Ολύμπιος

Copyright: ©Εκδόσεις ΠΑΡΓΑ και Λουκάς Φουρλάς

Πρώτη έκδοση: 2011

Δεύτερη έκδοση: 2021

ISBN 978-9963-679-85-0

Εκδόσεις ΠΑΡΓΑ

Λεωφόρος Τσερίου 94,

2043 Στρόβολος,

Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλ. (+357) 22 327 740

e-mail: info@parga.com.cy

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Στον μικρό μου αργοναύτη που μεγάλωσε πια
και στο φωτεινό αστεράκι μου στον ουρανό
που φωτίζει τα βήματα και την κάθε μου σκέψη.
Στον Ιάσονα και την Άρτεμις.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ.....	11
Η ΑΥΛΗ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ.....	14
Η ΜΕΤΑΚΟΜΙΣΗ.....	17
Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.....	21
Ο ΜΥΣΤΗΡΙΟΣ.....	26
Η ΕΠΙΘΕΣΗ.....	34
Η ΘΑΛΑΣΣΑ.....	42
Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΑΣ.....	53
ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ.....	63
ΟΙ ΨΕΙΡΕΣ.....	69
ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ.....	71
Ο ΒΡΑΧΟΣ.....	74
ΤΟ ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΙ.....	76
ΤΟ ΠΡΑΣΙΚΟΠΗΜΑ.....	79

Από την πρώτη έκδοση του βιβλίου το 2011 μέχρι και σήμερα μεσολάβησαν πολλά στη ζωή μου.

Δυο τεράστιες απώλειες, με έχουν οδηγήσει στον επαναπροσδιορισμό πολλών από όσα είχα ως δεδομένα, βλέποντάς με σε μια νέα τροχιά, ως άνθρωπο.

Η διαδικασία ήταν και είναι επίπονη.

Προσπάθησα πολύ ώστε τον πόνο που ένιωσα και νιώθω, ως πατέρας, ως αδελφός και ως άνθρωπος, να τον μετουσιώσω σε δύναμη.

Από την πρώτη στιγμή, ήξερα ότι δεν είχα και ούτε έχω το δικαίωμα να τα βάλω κάτω και να λυγίσω.

Αν λύγιζα, ήξερα ότι μαζί μου θα λύγιζαν και πολλοί άλλοι.

Τις ανάγκες των γονιών που τα παιδιά τους νοσηλεύονται για μεγάλα χρονικά διαστήματα, είτε στην Κύπρο είτε στο εξωτερικό για θεραπείες, τις βίωσα και τις ξέρω καλά. Ένιωσα ότι έπρεπε να κάνω κάτι.

Και κάπως έτσι γεννήθηκε η πρωτοβουλία για οικονομική ενίσχυση των οικογενειών των Μικρών μας Ηρώων που δίνουν τη μάχη τους στο Παιδοογκολογικό του Μακάρειου Νοσοκομείου.

Μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε δειλά δειλά με τη βοήθεια μερικών φίλων εφέδρων βατραχανθρώπων κολυμπώντας κατά μήκος της παραλίας της Λεμεσού, ανήμερα

των Χριστουγέννων του 2017. Ο σκοπός, να μαζέψουμε χρήματα και να βοηθήσουμε μια συγκεκριμένη οικογένεια που έπρεπε να μεταβεί άμεσα στο εξωτερικό με το μωρό της για θεραπεία.

Τέσσερα χρόνια μετά, το κολύμπι στα παγωμένα νερά κάθε τελευταίο Σάββατο πριν από τα Χριστούγεννα, είναι πλέον θεσμός, ενώ, η πρωτοβουλία έχει πάρει τη μορφή ενός τεράστιου κύματος ανθρωπιάς, αγάπης και ανιδιοτελούς προσφοράς με τη συμμετοχή δεκάδων γνωστών και αγνώστων φίλων που βοηθούν με κάθε τρόπο τα μωρά μας και τις οικογένειές τους.

Τους ευχαριστώ από τα βάθη της ψυχής μου.

Τους υπόσχομαι ότι θα συνεχίσουμε και τίποτα δεν θα μας σταματήσει.

Στεκόμαστε δίπλα στους Μικρούς μας Ήρωες και τις οικογένειές τους και πολεμούμε τον καρκίνο με όλες μας τις δυνάμεις μέχρι να τον νικήσουμε.

Όλα τα έσοδα της δεύτερης αυτής έκδοσης του βιβλίου, θα πάνε απευθείας στους γονείς των μωρών μας που βρίσκονται στο Παιδοογκολογικό.

Ένα μικρόσωμο μελαχρινό παιδί ήμουνα. Με σγουρά μαλλιά, κατάμαυρο απ' τον ήλιο και μονίμως με ματωμένα γόνατα. Έτσι με θυμούνται όλοι, να τρέχω από τη θάλασσα στο σπίτι και από το σπίτι στη θάλασσα. Δεν ήμουν τίποτα περισσότερο και τίποτα πιο ξεχωριστό από τα άλλα παιδιά της ηλικίας μου, αρχές της δεκαετίας του '70 στη Λεμεσό, μιας πόλης που τότε τα όρια της έφταναν λίγο πιο πάνω από τη Λεωφόρο Μακαρίου μέχρι το δασούδι στα ανατολικά και το νέο λιμάνι στα δυτικά. Σε μια Λεμεσό, όπου το χύμα παγωτό στο χέρι κόστιζε μισό σελίνι, ενώ με λίγες αδειανές μπουκάλες μπίρας και αναψυκτικών, μπορούσες να πάρεις ένα κομμάτι φρέσκο παστέλι από τον πλανοδιοπώλη με το παλιό ποδήλατο και τη χαρακτηριστική τσιριχτή φωνή. Σε μια Λεμεσό, που δέχτηκε ένα μεγάλο κύμα προσφύγων το '74 οι οποίοι την άλλαξαν και τους άλλαξε, κάνοντάς την μια μεγάλη ανθρώπινη αγκαλιά και ταυτόχρονα δίνοντάς της έναν αέρα κοσμοπολιτισμού και ομορφιάς.

Όσο μεγαλώνω και βλέπω τις άσπρες τρίχες να κάνουν πάρτι στο κεφάλι μου, ίσως από ένστικτο, ίσως από αντίδραση –πραγματικά δεν μπορώ να το προσδιορίσω–, νιώθω την ανάγκη να ξαναγυρίσω και να συναντήσω αυτό το μικρό αγόρι που έτρεχε στα σοκάκια της Λεμεσού, μεγαλώνοντας σε μια πόλη που μεγάλωνε μαζί του.

Ίσως πάλι, να είναι και οι πρώτες λεξούλες του γιου μου που καθημερινά εκρήγνυνται ως βεγγαλικά, γεμίζοντας μικρούς αγγέλους τα πάντα γύρω μου, κάνοντάς με πιο ώριμο, πιο γεμάτο και πιο ευαίσθητο. Σύντομα θα μιλούμε, θα ανταλλάζουμε κουβέντες και είναι αναπόφευκτο ότι θα αρχίσουν οι απανωτές ερωτήσεις. Κάθε του γιατί, θα είναι και μια μικρή εξέταση που θα χρήζει πειστικής απάντησης. Ένα παιδί, όσο και να θες, δεν μπορείς να το κοροϊδέψεις. Με λούζει κρύος ιδρώτας στην ιδέα ότι δεν θα μπορέσω να ανταποκριθώ. Και επειδή ποτέ μου δεν είχα το χάρισμα να εκφράζω εύκολα τα συναισθήματά μου, επιχειρώ να τα γράψω. Τη μικρή αυτή ιστορία θα ήθελα να τη μοιραστώ μαζί σας και είμαι σίγουρος ότι διαβάζοντάς την θα βρείτε και εσείς ένα κομμάτι από τη δική σας παιδικότητα. Όταν κάποτε διαβάσει και ο Ιάσωνας αυτή την ιστοριούλα, ίσως τότε καταλάβει και όλα όσα δεν θα μπορέσω να του εξηγήσω με λόγια. Αν, λοιπόν, μέσα από τις αράδες που ακολουθούν, καταφέρω να του γνωρίσω ένα παιδί με το οποίο τους χωρίζουν τέσσερις δεκαετίες, ενδεχομένως να του μεταδώσω κάποια πράγματα από εκείνα που δεν θα μπορέσω ποτέ μου να του πω.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ...

Γεννήθηκα τον Αύγουστο του '69 στη Λεμεσό, στο μαιευτήριο όπου γεννήθηκαν όλα σχεδόν τα παιδιά της ηλικίας μου. Την ίδια πάνω κάτω περίοδο που γεννήθηκαν και οι περισσότεροι μετέπειτα φίλοι μου, στην ίδια κλινική, τη γνωστή κλινική Τριτοφτίδη στη Λεωφόρο Μακαρίου. Τη μεγάλη λεωφόρο που αχνίζει τις καλοκαιρινές μέρες από την υγρασία, που καίγεται στην πυρακτωμένη ασφαλτο και απλώνεται σαν φίδι χωρίζοντας την πόλη στη μέση. Από τη μια πλευρά, η πυκνοκατοικημένη πόλη που φιλάει τη θάλασσα και από την άλλη, το Λανίτειο Γυμνάσιο και τα σπίτια που ξεπροβάλλουν αραιοχτισμένα και πλαισιωμένα από δέντρα και χωράφια. Γεννήθηκα μ' έναν πόνο, όπως μέχρι και σήμερα λέει η μάνα μου, και με πολύ κλάμα, όπως ισχυρίζεται η γιαγιά μου, που ανέλαβε να με φυλάξει τις πρώτες μέρες της παρουσίας μου σ' αυτό τον κόσμο. Η αλήθεια είναι ότι απελπίστηκε νωρίς και την έκανε για το χωμένο στους λεμονανθούς χωριό της, την Πεντάγυια, αφήνοντάς με στα χέρια της μάνας μου. Ο αδελφός μου, δεκαπέντε μηνών πιο μεγάλος, βρέφος και αυτός, βρέθηκε αμέσως στο περιθώριο αφού ο νέος ένοικος του σπιτιού χρειαζόταν ή, καλύτερα, απαιτούσε όλη τη σημασία και φροντίδα όχι μόνο της μάνας αλλά και όλων γύρω του. Ο αδελφός μου, λοιπόν, ο Χρήστος, το όνομα ένεκα του παππού στο χωριό, ανέλαβε από νωρίς καθήκοντα

προστάτη, εμένα του Λουκά, το όνομα ένεκα του παππού στη Λεμεσό. Η γέννησή μου και το συνεχές κλάμα αναστάτωναν ακόμα και τις νοσοκόμες, οι οποίες έσπευσαν στη μητέρα μου και την παρακάλεσαν να έρχεται πιο συχνά στο δωμάτιο με τα νεογνά, μπας και βγάλω τον σκασμό και κοιμηθούν τα άλλα βρέφη. Δυο μέρες αργότερα, μετά από ξενύχτια για βρέφη και λεχώνες, ο πατέρας μου μας φόρτωσε όλους σ' ένα μικρό δίπορτο αυτοκίνητο που είχε τότε και χρειαζόταν σπρώξιμο να πάρει μπρος, και μας μετέφερε πανηγυρικά στο σπίτι.

Το πρώτο μας σπίτι ήταν στην οδό Σόλωνος, στην καρδιά της Λεμεσού. Ένα στενό πιο πάνω από τη μικρή εκκλησούλα της Αγίας Μαρίνας και πίσω από το σουβλατζίδικο της Δήμητρας του Κυριάκου, όπως ήταν και είναι μέχρι σήμερα γνωστό. Μεγαλώνοντας έμαθα πως για έναν ανεξήγητο λόγο, όλοι οι παντρεμένοι άνδρες στη γειτονιά, δίπλα από τ' όνομά τους είχαν και μια ουρά. Δεν έλεγαν ποτέ, για παράδειγμα, ο Τάσος ή ο Ανδρέας, αλλά ο Τάσος τής τάδε και ο Ανδρέας τής τάδε, όπως το επίθετό τους ένα πράμα.

Ένα διαμέρισμα, ουσιαστικά, ήταν το σπίτι μας, σε μια μικρή διώροφη οικοδομή. Εκεί, λοιπόν, έκανα τα πρώτα μου βήματα, εκεί είπα τις πρώτες μου λέξεις, εκεί άρχισα να καταλαβαίνω τι γίνεται γύρω μου. Όταν άρχισα να καταλαβαίνω ότι υπήρχε ζωή εκτός σπιτιού τότε κανένας δεν μπορούσε να με μαζέψει. Ήμουν βλέπετε και ο μικρότερος σε μια φουρνιά από παιδιά που ήξεραν τι ήθελαν και, πρωτίστως, πώς θα το κέρδιζαν.

Μεγάλωσα ανάμεσα σε κορίτσια και αγόρια που περπατούσαν όταν εγώ μπουσουλούσα, μιλούσαν όταν εγώ έλεγα μόνο δυσύλλαβες λεξούλες, είχαν ενδιαφέροντα όταν εγώ είχα ως μοναδικό ενδιαφέρον τους ίδιους. Δεν

έχω παράπονο. Ως ο μικρότερος στη γειτονιά απολάμβανα μιας ιδιότυπης περιποίησης και ασυλίας τις οποίες χαιρόμουν και εκμεταλλευόμουν στο έπακρο.

Η ΑΥΛΗ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ...

Παράδεισος για την πιτσιρικαρία της γειτονιάς ήταν η αυλή του Γόρη. Οικογενειακός φίλος και πατέρας παιδιών περίπου στην ηλικία μας, ο Γόρης, ήταν ένας πολυπράγμων άνθρωπος που μας μάγευε με τις γνώσεις του, τα πράγματα με τα οποία ασχολιόταν, όλα όσα μας εξιστορούσε κι ακόμη όλα εκείνα που φανταζόμασταν ότι μπορούσε να κάνει.

Ένα σκοινί κρεμόταν στην αυλή του και από αυτό ανέβαινε ψηλά στο δεύτερο όροφο, εκεί όπου είχε στημένο το ατελιέ του. Γεμάτο χρώματα, πινέλα, πίνακες και κατασκευές, ήταν ένας ολόκληρος θησαυρός. Κεφάλια αλόγων από πεπιεσμένο χαρτί, κεφάλια λιονταριών με ανοιχτό στόμα έτοιμα να σε κατασπαράξουν... Μπουκάλες από χαρτόνι, ό,τι μπορούσε να φανταστεί ένα παιδί το έβρισκε εκεί μέσα. Ώρες ατελείωτες περνούσαμε στο ατελιέ, ακόμα θυμάμαι να ηχεί στα αυτιά μου η φωνή της γυναίκας του, της κυρίας Μαίρης. «Παίξτε όσο θέλετε αλλά μην πειράξετε τίποτα! Εντάξει, παιδιά;»

«Εντάξει, κυρία Μαίρη, θα προσέχουμε», λέγαμε, αλλά εύκολο το είχε; Τόσα πράγματα εκεί μέσα και να μην αγγίξεις τίποτα;

Δεν θυμάμαι να κάναμε ιδιαίτερες ζημιές, αλλά όλο και κάτι πειράζαμε, ενώ η καλοκάγαθη αυτή γυναίκα μάς συγχωρούσε πάντα και ουδέποτε μας θύμωνε. Ο Γόρης, πάντα

εκεί, να μας δίνει σημασία και να μας εμπυχώνει σε καθετί που επιχειρούσαμε. Καθόταν με τις ώρες και μας μιλούσε για τη θάλασσα, για τους θησαυρούς που κρύβει και για το πόσο προσεκτικοί θα έπρεπε να είμαστε μαζί της, αφού όπως έλεγε: «Δεν έχει μπέσα». Ο Γόρης με έμαθε να αγαπώ τη θάλασσα και από τότε έγινε ένα πολύτιμο κομμάτι της ζωής μου. Δεν θα ξεχάσω τη στιγμή που όταν κατατάχθηκα στην Εθνική Φρουρά επέλεξα να υπηρετήσω στα ΟΥΚ και ενώ βρισκόμουν στο Σταυροβούνι για εκπαίδευση, ο αδελφός μου κατάφερε να μου στείλει ένα γραπτό σημείωμα μ' έναν γνωστό του, παλαιό λεμεσιανό καταδρομέα. Όταν το άνοιξα έγραφε:

«Ο κύριος Γόρης έμαθε πως κατατάχθηκε στα ΟΥΚ και μου είπε να σου μεταφέρω πόσο περήφανος είναι για σένα». Δεν θυμάμαι, πραγματικά, ποτέ ξανά το στήθος μου να φουσκώνει τόσο πολύ από περηφάνια. Όταν εγκατέλειψα την εκπαίδευση, τον πρώτο άνθρωπο που έφερα στο μυαλό μου ήταν τον Γόρη, αναλογιζόμενος το πόσο θα τον είχα απογοητεύσει.

Από την καγκελόπορτα της αυλής μπαίναμε στο σπίτι του καθώς ήταν στον ίδιο δρόμο με τον δικό μας. Απέναντι ακριβώς από το σπίτι του σπουδαίου αυτού ανθρώπου και καλλιτέχνη, μούγκριζε ένας υποσταθμός της ΑΗΚ κάνοντάς μας να σκεφτόμαστε τα χειρότερα. Φανταζόμουν ότι μέσα υπήρχαν σιδηροδέσμιοι που στρίγκλιζαν κι αν τυχόν έπεφτες στα χέρια τους θα παρέμενες εκεί κλειδωμένος, στριγκλίζοντας μαζί τους. Περνούσα, λοιπόν, από το σημείο κοιτάζοντας κλεφτά, μπας και βγει κανένα χέρι να με τραβήξει. Αν τυχόν άκουγα και κανένα μούγκρισμα, έκανα την αξιοπρέπειά μου σμπαραλία, έτρεχα και χωνόμουν στην αυλή του Γόρη έτοιμος να με πιάσουν τα κλάματα.

Κάποιες φορές μπαίναμε από την κύρια είσοδο του σπιτιού του Γόρη, που βρισκόταν επί της οδού Ζήνας Κάνθερ. Όταν μας άνοιγαν την πόρτα ο Λουκάς ή η Έλενα, τα παιδιά του, πάντα σταματούσαμε για λίγο στο σαλόνι να χαζέψουμε τους πίνακες. Απέναντι ακριβώς, πάνω από τη μεσόπορτα που οδηγούσε στον ηλιακό, ένας τεράστιος πίνακας παρουσίαζε έναν ήρωα με μικρή φούστα να σκοτώνει με το μεγάλο δόρυ του ένα λιοντάρι. Μέσα στο άλλο δωμάτιο ένας άλλος εξίσου τεράστιος πίνακας απεικόνιζε κάτι κακομούτσουνους με τρομερές φάτσες και κόκκινα βρακιά να ετοιμάζονται να κρεμάσουν έναν παπά που κοιτούσε τον ουρανό και φορούσε ράσο όπως τον δικό μας στην Αγία Τριάδα. Τα σαλόνια του Γόρη ήταν φορτωμένα με πίνακες και αντικείμενα που μου αποσπούσαν την προσοχή και μπορούσα να περιεργάζομαι με τις ώρες. Στο διάδρομο που οδηγούσε στην αυλή βρισκόταν μια γυάλινη προθήκη με πολλά πράγματα, ένα όμως με τραβούσε σαν μαγνήτης, ένα μεγάλο μαχαίρι δίκοπο με ξύλινη χειρολαβή και ατσάλινη λάμα. Φανταζόμουν τον εαυτό μου ζωσμένο με το μαχαίρι να μπαίνω στον πίνακα και να προλαβαίνω τους κακομούτσουνους στο τσак να τους κάνω φέτες και να τους αφανίζω πριν προλάβουν να κρεμάσουν τον παπά. Και αυτός δεν θα κοιτούσε πια τον ουρανό αλλά εμένα.

Η ΜΕΤΑΚΟΜΙΣΗ...

Ήμουν δεν ήμουν τριών χρονών όταν μετακομίσαμε μια γειτονιά πιο κάτω. Η επίσημη εκδοχή για τη μετακόμιση ήταν ότι το σπίτι είχε αυλή και θα ήταν καλύτερα για τα παιδιά. Η ανεπίσημη, και νομίζω και η πραγματική, ήταν ότι το ενοίκιο στο καινούργιο σπίτι –πιο παλιό κατ' ακρίβεια από το προηγούμενο– ήταν πιο φτηνό.

Εν πάση περιπτώσει, η μετακόμιση έγινε και ο ενθουσιασμός ήταν μεγάλος όταν διαπιστώσαμε ότι όντως υπήρχε μια μεγάλη αυλή γύρω από το σπίτι. Η δίφυλλη εξώπορτα έβλεπε στην Αγίου Ανδρέου, με μια μικρή βεράντα να βρίσκεται ακριβώς μπροστά της. Ένα μικρό σαλονάκι οδηγούσε στην κουζίνα και δυο υπνοδωμάτια βρίσκονταν στα δεξιά. Όλα τα λεφτά, όμως, ήταν η τεράστια αυλή. Έπιανε δύο δρόμους και είχε και ένα μικρό δωματιάκι στη μέση. Ένας χώρος όπου έμελλε να περάσουμε τα παιδικά μας χρόνια, τόσο εμείς όσο και όλα τα παιδιά της γειτονιάς μαζί. Στη νέα μας γειτονιά τα σπίτια ήταν όλα ισόγεια με μικρές πόρτες που έβλεπαν προς το δρόμο και μικρές εσωτερικές αυλές πάντα καθαρές και πάντα έτοιμες να μας φιλοξενήσουν. Παλιά τσίγκινα κιβώτια, που κάποτε φιλοξενούσαν λάδι και ελιές, στόλιζαν τα πεζοδρόμια γεμάτα βασιλικούς, γεράνια και όλων των ειδών ευωδιαστά λουλούδια. Τα περισσότερα σπίτια ήταν φτιαγμένα από πλινθάρι και επενδυμένα με ασβέστη στην πλευρά

που έβλεπε προς το δρόμο, δίνοντάς μας την ευκαιρία να ξεκολλάμε πού και πού μικρά κομματάκια για να σχεδιάσουμε τα περιγράμματα για το παιγνίδι τής «σκάλας» ή κουτσό, όπως το λέγαμε, που παίζαμε σχεδόν καθημερινά στο δρόμο.

Το καινούργιο μας σπίτι, βρισκόταν τριακόσια είκοσι μέτρα από τη θάλασσα, εκεί όπου δέσποζε το διώροφο σπίτι της κυρίας Ξενούλας, απέναντι από τη Φραγκοκλησιά, όπως είναι γνωστή η Καθολική Εκκλησία. Εξ ου λοιπόν και τ' όνομα της παραλίας... Παραλία Ξενούλας. Ακόμα κι όταν το σπίτι κατεδαφίστηκε, έχοντας την τύχη κάθε παλιού αρχοντικού στη Λεμεσό, η παραλία παρέμεινε γνωστή μέχρι τις μέρες μας ως «Ξενούλας».

Οδός Βασιλέως Ονησίλου λεγόταν η μικρή οδός μας. Εμείς, μια είσοδο ξέραμε πρωί και βράδυ. Κυρίως βράδυ όταν δεόταν ο Θεός να μαζευτούμε σπίτι – ειδικά τα καλοκαίρια. Το κάγκελο στη Βασιλέως Ονησίλου, ένα μικρό δρομάκι που οδηγούσε προς τη θάλασσα. Μερικούς μήνες αργότερα, κάποιοι υπάλληλοι του Δήμου Λεμεσού, ήρθαν, ξεκρέμασαν την ταμπέλα και έβαλαν άλλη στη θέση της...

«Οδός Αιμιλίου Χουρμούζιου».

«Από βασιλιάδες μας έκαναν χουρμούζια», έλεγαν όλα τα παιδιά κοιτάζοντας με απορία το καινούργιο όνομα.

«Μας ρώτησαν, ρε;» έλεγαν κάποια άλλα θυμωμένα.

«Και τι γίνεται τώρα με τα γράμματα και τις κάρτες; Πού θα μας τα στέλλουν τώρα;» έλεγαν τα παιδιά και είχαν και δίκιο.

Τα παιδιά σε κείνο το στενό ήταν πολλά. Και οι γονείς τους όπως τα φαντάσματα. Πρωί χάνονταν στις δουλειές και το βράδυ έρχονταν κουρασμένοι και μικρότεροι όπως φαινόταν στα μάτια μου. Τι πράγμα και αυτή η δουλειά, ρε παιδί μου, να μαζεύει τον άνθρωπο... Τα παιδιά, όμως,

δεν μάζευαν. Αυτά απλώς δεν μαζεύονταν με τίποτα. Υπήρχαν, δόξα τω Θεώ, πολλά για το παιγνίδι, αρκετά για φασαρία και, κυρίως, για να σπάνε τα νεύρα σε όλους όσους ήθελαν ησυχία, και ειδικά στις μανάδες μας που δεν προλάβαιναν να ακούνε παράπονα.

Ο Αντώνης, η αδελφή του η Μαρία και ο νεογέννητος Δημήτρης, ο Φίλιππος και οι αδελφές του, Ξένια και η νεογέννητη Ντώνια, το "Φίδι" και ο αδελφός του, ο Χρήστος, τα αδέρφια οι Μαρωνίτες, Κόκος, Γιάννης και Μάριος, με τις αδελφές τους, Θούλα και Άννα, ο Γιώργος, ο Πέτρος, η Έλενα του κυρίου Περικλή, όπως τη λέγαμε για να την ξεχωρίσουμε από την άλλη Έλενα του Γόρη, η Στέλλα και η Άννα, εμείς ως νεοεισερχόμενοι και στη μέση ο Θανασάκης μας, ο βενιαμίν.

Γρήγορα, εγώ και ο αδελφός μου γίναμε ένα με τους άλλους πιτσιρικάδες. Τόσο γρήγορα που την πρώτη κιόλας μέρα ανταλλάξαμε πέτρες. Έτσι, για να μετρήσουμε προφανώς εμείς αυτούς και αυτοί τους καινούργιους. Και κείνη την πρώτη μέρα παρ' ολίγο να βγάλω το μάτι του Άγγελου με την πέτρα που του έριξα. Το σημάδι το κουβαλά μέχρι σήμερα, λίγο πάνω από το δεξί μάτι και, καμιά φορά, όταν ανταμωθούμε μου το δείχνει.

Ήταν μια περίοδος όπου ο παγωτατζής ερχόταν κάθε απόγευμα στη Χουρμούζιου και με τη χαρακτηριστική μουσική στα μεγάφωνα μάς μάζευε όλους γύρω του σαν μύγες. Αν και το παγωτό άξιζε μισό σελίνι πολλά παιδιά στη Χουρμούζιου δεν το είχαν. Μαζεύονταν πίσω από αυτούς που είχαν και όταν όλοι έπαιρναν στο χέρι το παγωτό, αυτά έμεναν να κοιτούν κατάματα τον παγωτατζή.

Αυτός, χωρίς να λέει τίποτα, άλλωστε, τόσες γειτονιές γύριζε κάθε μέρα κάτι θα έμαθε, έπαιρνε μια μπισκοτένια φόρμα που μύριζε από μακριά φρεσκάδα, έβαζε λίγο πα-

γυτό και έδινε μια στον καθένα. Σήμερα μπορεί να μην είχαν, αλλά αύριο θα κρατούσαν το μισό σελίνι και δεν χάθηκε ο κόσμος. Με το μεγάφωνο στη διαπασών να παίζει εκείνη τη χαρακτηριστική μουσική έφευγε για άλλες γειτονιές, για να πάρει σε λίγο τη θέση του ο κουλουράς, με τα τζάμια στο μικρό άσπρο καροτσάκι του να θαμπώνουν από τη ζέστα που ανέδιδαν τα κουλούρια του.

«Ποιοι θέλουν», φώναζε κι όσοι ήθελαν, έσπευδαν.

Υπήρχαν περιπτώσεις που δεν χρειαζόταν να κρατάς ούτε ένα γρόσι.

«Έχω παστέλι φρέσκο», ακούγαμε και πεταγόμασταν να βρούμε μπουκάλια αδειανά να δώσουμε στον ηλικιωμένο παχουλό και πάντα αξύριστο κύριο πάνω στο ποδήλατο με τις μεγάλες τσάντες από δω και από κει. Η μια γεμάτη παστέλι και η άλλη αδειανές μπουκάλες.

Τώρα, τι έκανε τα μπουκάλια, κανείς δεν ήξερε, αλλά δεν μας πολυενδιέφερε κιόλας. Εμείς παστέλι θέλαμε, με αδειανές μπουκάλες πληρώναμε κι ό,τι ήθελε ας τις έκανε. Σάμπως και εμείς εκεί στην Αιμιλίου Χουρμούζιου δεν κάναμε το ίδιο; Ό,τι θέλαμε.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ...

Οι μεγαλύτεροι ακόμα λένε ιστορίες για την πριγκίπισσα Ζήνα Κάνθερ, η οποία έκτισε το σπίτι της κατά το πρότυπο του καζίνο στο Μόντε Κάρλο. Όπως μάλιστα λένε, η αρχόντισσα Κάνθερ ουδέποτε έζησε σε κείνο το αρχοντικό το οποίο δεσπάζει στο κεντρικότερο σημείο της παλιάς πόλης. Ένα μικρό παλατάκι που σημάδεψε την παιδική ηλικία όχι μόνο τη δική μου αλλά και πολλών άλλων παιδιών, που γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε στην ενορία Αγίας Τριάδας. Στη συμβολή των οδών Αγίου Ανδρέου και Καραϊσκάκη. Εκεί όπου δεκάδες οικογένειες έφτιαξαν τη ζωή τους, μεγάλωσαν τα παιδιά τους και έφυγαν ήσυχα, όπως έζησαν. Με αξιοπρέπεια.

Το κτίσμα, λοιπόν, που όλοι σήμερα ξέρουν ως τη Δημοτική Βιβλιοθήκη, εμείς το ξέραμε ως Βιβλιοθήκη του Πηλαβάκη, και δεν ήταν τίποτα λιγότερο και τίποτα περισσότερο από ένας μεγάλος παιγνιδότοπος. Ο κήπος με το γρασίδι που περιέβαλλε το αρχοντικό, πάντα υγρός και νοτισμένος από την υγρασία που σκέπαζε την πόλη ως ομίχλη ποτισμένη με την αλμύρα της θάλασσας, κάθε καλοκαιριάτικο ξημέρωμα. Μέχρι και τα δέντρα γύρω γύρω από το κτήριο βρεγμένα, λες και τα έβρεχε κάποιος με τη μάνικα, αναδύοντας μια όμορφη μυρωδιά βρεγμένου πεύκου.

Αυτόν λοιπόν τον κήπο, τον είχαμε χωρίσει σε τέσσερα γήπεδα τα οποία και χρησιμοποιούσαμε αναλόγως της περίπτωσης. Αν μαζευόμασταν λίγοι, παίζαμε στο μικρό γήπεδο στο νότιο μέρος. Αν πάλι τα καταφέρναμε και γινόμασταν καμιά δεκαριά, παίζαμε στο μεγάλο γήπεδο στο βόρειο μέρος του κτηρίου.

Αμέτρητες ήταν οι φορές που η απειλή της Αστυνομίας μάς έκανε να χανόμαστε στα γύρω στενά και να τρέχουμε αλαφιασμένοι προς την παραλία προκειμένου να ξεφύγουμε.

Τι να λέγαμε και πάλι στους δικούς μας; Ότι δεν φταίγαμε και δεν κάναμε φασαρία; Μας πίστεψαν μια, μας πίστεψαν δυο, τέρμα το παραμύθι. Βιβλιοθήκη ήταν βλέπετε το κτήριο, με κόσμο να προσπαθεί μάταια μέσα να συγκεντρωθεί στο διάβασμα, ενώ εμείς χαλούσαμε τον κόσμο με τις αμφισβητούμενες φάσεις και καβγάδες που έφταναν καμιά φορά μέχρι και σε γενική σύρραξη. Πολλά μας χώριζαν, όπως, για παράδειγμα, το τι ομάδα υποστηρίζαμε στην Κύπρο, αλλά μας ένωνε η ομάδα που υποστηρίζαμε όλοι στην Ελλάδα – Ολυμπιακός Πειραιώς και ξερό ψωμί όλοι μας κι αυτό ελέω Παμπουλή. Ο μεγάλος αυτός άσος των ελληνικών γηπέδων ήταν από τη Λεμεσό, ο πατέρας του έμενε ένα στενό πιο κάτω από το δικό μας και εμείς περήφανοι, λέγαμε ότι είμαστε όλοι με τον Ολυμπιακό, διότι ένας... γείτονας παίζει μπάλα στους ερυθρόλευκους και είναι μάλιστα και αρχηγός.

Όταν ο θεός μου, Ολυμπιακός και αυτός, μου έφερε δώρο από την Ελλάδα, μετά από παρακάλια, μια φανέλα του «Θρύλου», δεν την έβγαζα για βδομάδες από πάνω μου. Βράδυ την έπλενε η μάνα μου, πρωί την φορούσα. Φανταζόμουν ότι βρισκόμουν στο κέντρο του γηπέδου

Καραϊσκάκη, με τις χιλιάδες των φιλάθλων να φωνάζουν ρυθμικά τ' όνομά μου και τον Παμπουλή να μου δίνει την πάσα ακριβείας στο πιο καθοριστικό λεπτό του αγώνα και να σημειώνω το νικητήριο τέρμα, προκαλώντας έκρηξη ενθουσιασμού. Όλοι θα με ζήλευαν, όλοι θα ήθελαν να με αγγίξουν, μέχρι και φανέλες με τ' όνομά μου θα φορούσαν οι πιτσιρικάδες σ' όλη την Ελλάδα. Βγάζεις τη φανέλα από πάνω σου; Δεν τη βγάζεις.

Στον περίβολο της Βιβλιοθήκης, στο νότιο άκρο, βρισκόταν και ο περίφημος Πλάτανος. Ένα αιωνόβιο δέντρο που έδωσε με την παρουσία του τ' όνομα σε ολόκληρη την περιοχή της Αγίας Τριάδας και της οδού Αγίου Ανδρέου. «Εκεί στον Πλάτανο», λέγανε όλοι όταν ήθελαν να προσδιορίσουν τη γειτονιά μας.

Και εμείς γεμάτοι καμάρι, λέγαμε ότι είμαστε τα παιδιά της περιοχής του Πλάτανου. Όταν, λοιπόν, ο Γρηγόρης, ένα παιδί που εργαζόταν στο απέναντι υποκατάστημα της ΕΣΕΛ, βλέποντάς μας να κλοτσάμε όλη μέρα την μπάλα, μας μάζεψε και μας πρότεινε να φτιάξουμε μια ομάδα, προκειμένου να παίξουμε σ' ένα τουρνουά στο καινούργιο τότε Τσίρειο στάδιο, δεν είχαμε πρόβλημα να διαλέξουμε όνομα.

«Πλάτανος», ονομάσαμε την ομάδα, αφήνοντας όλους να διερωτούνται και να γελούν μαζί μας για το όνομα που διαλέξαμε.

«Πώς βρήκατε ρε τέτοιο όνομα; Φύλλα είστε ή παίκτες;»

Όλα και όλα, μπορεί να ήμασταν οι μικρότεροι ή οι πιο αδύνατοι σε κείνο το τουρνουά, αλλά είχαμε και την αξιοπρέπειά μας.

«Πάμε ρε να φύγουμε», φώναζε το «Φίδι», ένα παιδί που έμενε ακριβώς δίπλα από το σπίτι μας, –τι δίπλα δηλαδή,

αφού ουσιαστικά αν δεν υπήρχε ο άσπρος τοίχος στη μέση σ' ένα σπίτι θα ζούσαμε! Ο πατέρας του αστυνομικός και με το πιο βαρύ χέρι που θυμάμαι. Κώστας το πραγματικό του όνομα, έστω κι αν δεν τον φώναζε κανένας έτσι. Τώρα, γιατί του κόλλησαν το παρατσούκλι φίδι, δεν ευθύνεται κανένας άλλος παρά μόνο ο εαυτός του.

«Είμαι σαν φίδι και κανένας δεν με πιάνει εμένα εύκολα. Γλιστρώ και χάνομαι», έλεγε και ξανάλεγε περήφανα. Του έμεινε, λοιπόν, το όνομα και ποτέ μα ποτέ δεν διαμαρτυρήθηκε. Φίδι ναι, όχι όμως και φύλλο. Αυτό δεν πήγαινε κάτω με τίποτα.

Ο Γρηγόρης, έτρεχε να μας προλάβει πριν ανέβουμε στα ποδήλατά μας και την κάνουμε για την Αιμιλίου Χουρμούζιου. Μας παρακάλεσε, λέγοντάς μας, ότι αυτό που μας είπαν για το όνομα θα πρέπει να μας πεισμώνσει και να μας κάνει να θέλουμε να τους κερδίσουμε. Αυτό το τελευταίο μάς άγγιξε το φιλότιμο.

«Ναι ρε, γαμώτο, αν είναι έτσι κωλόπαιδα, θα τους δείξουμε». Και αυτό κάναμε. Πήγαμε αποφασισμένοι «να τους δείξουμε». Παραταγμένοι στο κέντρο του γηπέδου, ο Φίλιππος ο παικταράς μας, ο Αντώνης και ο Άγγελος, δύο ξαδέλφια από τον Αγρό, γειτονόπουλα στην Αγίου Ανδρέου, ο αδελφός μου, ο Χρήστος, ο Γιώργος, ο γιος της Σοφίας της οδοντιάτρου που τρέμαμε στην ιδέα να βρεθούμε στην καρέκλα της, ο Πέτρος, το παιδί που έμενε δίπλα από τον Αντώνη, τα αδέλφια οι Μαρωνίτες, περιμέναμε το σφύριγμα. Πίσω απ' όλους ο πιο μικρός μας, ο Θανασάκης. Κάτι σαν μασκότ τόσο της παρέας όσο και ολόκληρης της γειτονιάς. Τόσα βάσανα του κάναμε και πάντα εκεί δίπλα μας.

Τα παιδιά της Αιμιλίου Χουρμούζιου με αυτά της Αγί-

ας Τριάδας παραταγμένα μαζί. Μαζί στο σχολείο, μαζί στο παιχνίδι, στις φασαρίες και στους καβγάδες, μόνο ο ύπνος μάς χώριζε. Μια αυλή ή ένας τοίχος ανάμεσα στα σπίτια μας. Και μαζεμένοι στη μέση του γηπέδου εμείς τα αλάνια της γειτονιάς, τα παιδιά του Πλάτανου, δηλώναμε πανέτοιμοι να πάρουμε την εκδίκησή μας. Τα παιδιά του Πλάτανου θα αποδείκνυαν ότι όχι μόνο δεν σηκώνουν πείραγμα αλλά ξεφτιλίζουν τον κάθε τους αντίπαλο.

Η συμμετοχή μας σε κείνο το τουρνουά μόνο καταστροφική μπορεί να χαρακτηριστεί. Έντεκα γκολ φάγαμε, ένα βάλαμε, αν θυμάμαι καλά, με τον μοναδικό να χρίζεται ως σκόρερ στην ομάδα μας, τον Άγγελο, ένα φιλαράκι που όσα δεν έβαλε σε κείνο το ματς τα έβαλε πολλά χρόνια αργότερα ως ο επιθετικός του Απόλλωνα, χρίζοντας την ομάδα της Λεμεσού πρωταθλήτρια.

Βδομάδες πέρασαν με όλη την πιτσιρικαρία της γειτονιάς να προσπαθούμε να αναλύσουμε τους λόγους της αποτυχίας και να κάνουμε σχέδια για το πώς θα παρουσιαστούμε καλύτεροι στο επόμενο τουρνουά. Ένα τουρνουά που δεν ήρθε ποτέ, με όλους μας να νιώθουμε άσχημα που κάναμε ρεζίλι τον Γρηγόρη, ο οποίος μας εμπιστεύτηκε και μας οργάνωσε.

Για πολύ καιρό αποφεύγαμε να πάμε στην ΕΣΕΛ, μην και τον δούμε μπροστά μας. Δεν ξέραμε τι να του πούμε κι αν μας κοίταζε στα μάτια νιώθαμε ότι θα εξαμιστούμε από την ντροπή μας. Είχαμε και φιλότιμο και αυτή η ήττα μάς το έκανε συμπαράλια.

Ο ΜΥΣΤΗΡΙΟΣ...

“Μυστήριο” τον ’λεγαν όλοι, και όντως ένα μυστήριο και κούρευε μαλλιά και στις λίγες στιγμές που δεν κρατούσε ψαλίδι καθόταν σε μια καρέκλα έξω από το μαγαζί του και άκουγε τραγούδια στο ραδιόφωνο. Όταν δε είχε κέφια σιγοτραγουδούσε κιόλας ανάβοντας το ένα τσιγάρο μετά το άλλο. Η μόνη ώρα που δεν κάπνιζε ήταν όταν κούρευε ή όταν κοιμόταν. Αν και για το τελευταίο είχαμε τις αμφιβολίες μας, διότι, όποια ώρα και να ξυπνούσαμε εκεί τον βρίσκαμε και όποια ώρα μάς μάζευαν οι δύσμοιρες μανάδες τα βράδια στο σπίτι, μπας και πλυθούμε και φάμε κάτι πριν ξεραθούμε στον ύπνο, εκεί ο μυστήριος στο μαγαζάκι του στη γωνία Αιμιλίου Χουρμούζιου-Αγίου Ανδρέου.

«Βρε εσείς, αυτός δεν κοιμάται καθόλου», έλεγε και ξανάλεγε ο Θανασάκης πριν θυμηθεί ένα λόγο να πατήσει τα κλάματα.

Διότι το είχε εύκολο το κλάμα ο Θανάσης. Εκεί που του μιλούσες και σου μιλούσε πατούσε μια τσιρίδα και άρχιζαν οι σειρήνες. Κλάμα ο Θανασάκης και σαν ελατήριο πετάγεται αμέσως στο δρόμο η μάνα του, η κυρία Ντίνα, η οποία, δεν ξέρω, κάποιο στοίχημα θα έβαλε να φτιάξει τις περισσότερες φέτες με ψωμί και βούτυρο απ’ όλες τις μανάδες τής γειτονιάς μαζί. Εμείς τις τρώγαμε τελικά, αφού

ο Θανασάκης δεν προλάβαινε να βάλει στο στόμα ούτε μια μπουκιά. Όλο και κάτι θυμόταν, όλο και κάτι του κάναμε, όλο και κάποιος τον πείραζε και δώσ' του κλάμα. Μόνο αντίδοτο στο κλάμα του Θανασάκη, οι φέτες με το βούτυρο τις οποίες κουβαλούσε τρέχοντας η κυρία Ντίνα σ' όποιο σημείο του δρόμου και να βρισκόμασταν. Μόλις έφευγε η κυρία Ντίνα, ήσυχη ότι ο κανακάρης της είναι μια χαρά, το Φίδι τις έπαιρνε, τις έκοβε με το χέρι και τις μοίραζε σ' όλα τα αλάνια και φτου κι απ' την αρχή. Ένα κόλλημα με το φαγητό το είχαν, για να είμαστε ειλικρινείς, όλες οι μανάδες στην Αιμιλίου Χουρμούζιου. Ίσως, οι δικές τους στερήσεις και όσα πέρασαν στη ζωή τους, τις έκαναν υπερπροστατευτικές, βάζοντας σκοπό τους να μας ταΐσουν ό,τι δεν είχαν την ευκαιρία να φάνε αυτές. Όλες οι μανάδες ένα καλούπι, με την ποδιά στη μέση, με την ίδια τσιριχτή φωνή, με μια σκούπα στο χέρι να προσπαθούν να μας μαζέψουν από τους δρόμους, με το ίδιο ύφος απελπισίας όταν οι φωνές τους δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα. Έλεγε, λοιπόν, και ξανάλεγε ο Θανασάκης για τον Μυστήριο:

«Αυτός δεν κοιμάται. Το βράδυ παίρνει τα ψαλίδια και γυρίζει τις γειτονιές και άμα βρει κανένα παιδί στο δρόμο το κόβει όπως τις τρίχες που κόβει όλη μέρα στο κουρείο του. Το ξέρω σίγουρα», συνέχιζε απτόητος «διότι ένα παιδί στην άλλη γειτονιά τον είδε και μόλις που πρόλαβε να κλειστεί στο σπίτι...»

«Καλά ρε», του έλεγε ο Φίλιππος: «Πώς γίνεται να σκοτώνει παιδιά και τα ραδιόφωνα να μη λένε τίποτα;»

«Δεν το λένε», απαντούσε σοβαρός ο Θανάσης, απολαμβάνοντας το γεγονός ότι ήταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, όχι διότι έκλαιγε αλλά διότι μιλούσε και όλοι

τον άκουγαν με προσοχή, «διότι απειλεί τους γονείς των παιδιών και φοβούνται να το πουν στην Αστυνομία».

Γελούσαμε με αυτά που ακούγαμε, αλλά έναν ψιλοτρόμο τον περνούσαμε. Κι αν ήταν αλήθεια; Κι αν όντως μας έπιανε σε καμιά γωνιά και μας πετσόκοβε και στη συνέχεια απειλούσε τους γονείς μας; Τη λύση την έδινε όπως πάντα το Φίδι.

«Καλά ρε, μην τρέμετε και μην κάνετε σαν κοριτσάκια. Αυτός κρατά συνέχεια τσιγάρο στο χέρι. Και στο δρόμο να είμαστε θα τον δούμε από μακριά από την καύτρα του τσιγάρου. Θα αρχίσουμε να φωνάζουμε και θα τρέξουμε προς το μόλο που έχει πάντα κόσμο. Θα μας ακούσουν και θα τον μπαγλαρώσουν με τα ψαλίδια στο χέρι».

Για καλό και για κακό πάντως, αποφεύγαμε τα βράδια να περνάμε έξω από το μαγαζάκι του Μυστήριου, και όταν περνούσαμε τον βλέπαμε με την άκρη του ματιού μας ανοίγοντας το βήμα μας.

Το κουρείο λειτουργούσε και ως χώρος συζητήσεων, με τους θαμώνες να κάθονται να αναλύουν την επικαιρότητα, να τη σχολιάζουν και να βρίσκουν λύσεις σε όλα τα προβλήματα. Και ήταν οι λύσεις τόσο απλές, που πραγματικά δεν μπορούσαμε να καταλάβουμε, τι κάνουν αυτοί, που όλοι τους αποκαλούσαν «οι υπεύθυνοι», και δεν τα λύνουν, τέλος πάντων.

Για παράδειγμα, όταν η συζήτηση περνούσε στο αιώνιο πρόβλημα της φτώχειας, οι παρευρισκόμενοι, φρεσκοκουρεμένοι και μη, έλεγαν κάτι που ακουγόταν στα αυτιά μου πολύ σημαντικό, όχι όμως και ευκολοκατανόητο.

«Να ανοίξουν οι πολιτικοί μας την κάσα με τις λίρες», έλεγαν, «που την κρύβουν εκεί όπου μόνο αυτοί ξέρουν και να τις μοιράσουν στον κόσμο που έχει ανάγκη. Πόσα

να φάνε, που να φάνε το κεφάλι τους! Να φάει και λίγα ο φτωχός ο κοσμάκης».

Και προσπαθούσα, όπως καθόμουν και περίμενα τη σειρά μου να κουρευτώ, να καταλάβω, ποιοι είναι αυτοί οι υπεύθυνοι και γιατί έχουν την κάσα με τις λίρες κρυμμένη κάπου και δεν την ανοίγουν, επιτέλους, να μην ξανακούσουμε και εμείς τους δικούς μας να λένε με πονεμένο ύφος: «Δεν μας φτάνουν όλα τ' άλλα, έχουμε και ρεύμα αυτό το μήνα και θα πεινάσουμε».

Ήταν πολύ μεγάλο να το χωρέσει ο νους μου. Υπάρχει, λοιπόν, κρυμμένη κάπου μια κάσα γεμάτη λεφτά; Θα ήταν και πολύ μεγάλη για να έχει τόσα πολλά που να φτάνουν για όλους. Ποιοι είναι αυτοί, τέλος πάντων, που προκαλούν τόση θλίψη στους γονιούς μας και τους έχουν να δουλεύουν από το πρωί μέχρι το βράδυ και κινδυνεύουμε κάθε μήνα να πεινάσουμε;

Με τα παιδιά το συζητούσαμε το θέμα διότι ήταν πολύ σοβαρό. Όταν το ανέφερα στην αρχή δεν με έπαιρναν και πολύ στα σοβαρά, αλλά μπροστά στην επιμονή μου άρχισαν όλοι να έχουν έναν προβληματισμό. Κι αν ήταν αλήθεια; Ο Αντώνης και ο Φίλιππος έριχναν ιδέες στο τραπέζι που ενδεχομένως να έλυναν το μυστήριο.

«Αν είχατε τέτοια κάσα πού θα την κρύβατε εσείς;» ρωτούσε ο Αντώνης.

«Αυτοί που την έχουν δεν νομίζω να την έχουν στο σπίτι τους, διότι έτσι δεν θα ήταν κρυμμένη», έλεγε κουνώντας το κεφάλι ο Μάριος, έχοντας δίπλα του τον αδελφό του, τον Κόκο, που δεν μιλούσε και πολύ. Ο πιο σωματώδης και με το πιο μεγάλο κεφάλι που είχα δει ποτέ, προτιμούσε να ακούει τον αδελφό του και να κουνάει το κεφάλι καταφατικά, συμφωνώντας πάντα. Και αν κάποιος

αμφισβητούσε τα λεγόμενα του Μάριου τον πλάκωνε στις καρπαζιές μέχρι να συμφωνήσει θέλοντας και μη.

«Και πού θα την έβαζαν μωρέ;» ρωτούσε με ένταση το Φίδι, που ένιωθε ότι ένα μεγάλο μυστήριο αναμένει τη λύση του και εμείς ως μικροί εξερευνητές θα τη βρίσκαμε και από κείνη τη στιγμή θα δίναμε τόσα λεφτά στους δικούς μας που δεν θα χρειάζονταν να ξαναδουλέψουν.

«Σε κοιμητήριο!» φώναξα και όλοι γύρισαν προς το μέρος μου, λες και έβλεπαν φάντασμα.

«Γιατί όχι, ρε. Εκεί κάτω από τους τάφους ποιος έχει τα κότσια να μπει και να κοιτάξει; Αυτοί θα ξέρουν πού ακριβώς είναι θαμμένη και θα πηγαίνουν όλοι μαζί το βράδυ για να μη φοβούνται».

«Καλά, κι αν είναι σε κοιμητήριο αυτή η κάσα τότε σε ποιο μέρος την κρύβουν, ρε φωστήρα;» επέμενε το Φίδι, αναψοκοκκινισμένος από την έξαψη, νιώθοντας ότι ίσως αυτό που έλεγα να είχε κάποια βάση.

«Πού αλλού; Στη Λευκωσία», πετάχτηκε ο αδελφός μου. «Και σίγουρα θα την προσέχουν και αστυνομικοί, διότι είναι ο Πρόεδρος εκεί κάτω και έχει πολλούς αστυνομικούς. Πάμε συχνά στη Λευκωσία να δούμε τους συγγενείς μας και το ξέρουμε αυτό».

Νιώθαμε, είναι αλήθεια, μεγάλη απογοήτευση διότι τα λεφτά που θα μας έσωζαν όλους, θα πλήρωναν το ρεύμα και θα μας αγόραζαν όλους ποδήλατα, ξαφνικά έκαναν φτερά και ήταν θαμμένα κάπου μακριά που δεν έφτανε το χέρι μας. Και τι αδικία, τέλος πάντων, να είναι όλοι οι αστυνομικοί στη Λευκωσία και ο Πρόεδρος και όλα τα καλά, ακόμα και η κάσα με τα λεφτά...

«Αστυνομικός είναι και ο πατέρας μου και αν συμβαίνει κάτι τέτοιο θα το ξέρει. Θα ξέρει αν υπάρχει η κάσα και αν

υπάρχει θα ξέρει σίγουρα και πού είναι», φώναξε δυνατά το Φίδι.

Και δεν είχαμε κανένα λόγο να τον αμφισβητήσουμε. Ο πατέρας του όταν κατέβαινε από το αυτοκίνητο με τη στολή και το πηλήκιο ήταν τεράστιος στα μάτια μας. Νιώθαμε ένα δέος και είμαστε πολύ σίγουροι ότι πάνω του είχε και όπλο, το οποίο όμως, επειδή είμαστε μικροί το είχε πάντα κρυμμένο και δεν μας το έδειχνε. Μας το επιβεβαίωσε και ο Κώστας. Όταν μιλούσε, μάλιστα, για το όπλο τού πατέρα του έπαιρνε άλλο ύφος. Ψήλωνε δέκα πόντους και μας διαβεβαίωνε ότι και όπλο υπάρχει και σφαίρες και αυτός το είδε μια φορά! Δεν ξέρω αν ο Κώστας τον ρώτησε ποτέ, αλλά απάντηση στο, αν υπάρχει κάσα και πού είναι κρυμμένα, δεν πήραμε ποτέ. Σάμπως και να υπήρχε, σε μας θα την έδιναν;

Μαζί με τις λύσεις για όλα τα προβλήματα, περιμένοντας στη σειρά για να κουρευτούμε, στο κουρείο του Μυστήριου, μάθαμε επίσης ότι αυτό που εμείς κάναμε καθημερινά στο δρόμο και στα γρασίδια της Βιβλιοθήκης του Πηλαβάκη, να κλοτσάμε δηλαδή μια μπάλα και ενίοτε τα πόδια των άλλων, είναι πολύ σημαντικό πράγμα. Τόσο σημαντικό που όλοι ασχολούνται μαζί του και παθιάζονται μάλιστα τόσο πολύ που κάποιες φορές πιάνονται στα χέρια. Με τον Απόλλωνα οι μισοί, με την ΑΕΛ ο Μυστήριος και οι υπόλοιποι. Και όταν η συζήτηση πήγαινε στο ποδόσφαιρο, κάτι τους τρέλαινε όλους εκεί μέσα και άλλαζαν τροπάρι. Με αφρούς ξυρίσματος στα μάγουλα και την άσπρη πετσέτα περασμένη, δεν δίσταζαν να σηκωθούν και να χειρονομήν, προσπαθώντας να εξηγήσουν το, πώς ο δικός τους έχασε σίγουρο τέρμα με αποτέλεσμα η άλλη ομάδα να σκοράρει και να χάσουν. Και γινόταν το έλα να δεις.

Τι βρισίδι έπεφτε, τι σπρωξιές και τι κουβέντες, δεν λέγεται. Ο μόνος ατάραχος ήταν ο Μυστήριος. Κρατούσε το ψαλίδι ψηλά και έκανε ένα βήμα πίσω όταν ο πελάτης ξέφευγε και χειρονομούσε, περιμένοντάς τον να τελειώσει. Όταν αυτός ηρεμούσε και καθόταν και πάλι στην καρέκλα, ο Μυστήριος με επιβλητικό τρόπο τον προσέγγιζε και πάλι, αφαιρώντας με αριστοτεχνικό τρόπο τρίχες και αφρούς. Μυστήρια πράγματα στην Αιμιλίου Χουρμούζιου, στο κουρείο του Μυστήριου. Ο άνθρωπος, όμως, μόνο μυστήριος δεν ήταν. Ανδρέα τον λέγανε και καθόταν στην καρέκλα έξω από το κουρείο του ακούγοντας ράδιο, διότι –όπως μάθαμε μετά– είχε πρόβλημα με τον σπόνδυλό του και ακουμπώντας στον τοίχο ένιωθε ανακούφιση.

Μετά από πολλά χρόνια, μπήκαμε μαζεμένοι και αμίλητοι στο μαγαζί του. Μας κοίταξε έναν έναν, καλά καλά, και χωρίς να μιλήσει έκανε αυτό που κατάλαβε ότι έπρεπε να κάνει. Έβγαλε την ηλεκτρική μηχανή από το μικρό άσπρο συρτάρι, το οποίο βρισκόταν κάτω από τη φωτογραφία τής πιο όμορφης κοπέλας που είχαμε δει μέχρι τότε στη ζωή μας, μιας πανέμορφης μελαχρινής καλλονής η οποία καθόταν σε ένα λάστιχο 'πιρέλλι'.

Ένας ένας ανεβαίναμε στην καρέκλα του Μυστήριου και όταν κατεβαίναμε δεν είχαμε τρίχα στο κεφάλι μας. Κανένας μας δεν διαμαρτυρόταν και κανένας δεν μιλούσε. Κάτι σαν τιμωρία και εξιλέωση, ένα πράγμα, το βλέπαμε. Όταν ο Μυστήριος τελείωσε και ζητήσαμε να πληρώσουμε, μας έδιωξε. Βγαίνοντας από το μαγαζί, ο Μυστήριος μάς πρόφτασε και φανερά συγκινημένος έσπασε την αφορητή μέχρι εκείνη τη στιγμή σιωπή, δίνοντάς μας το χέρι του.

«Καλοί πολίτες, παιδιά μου. Να προσέχετε, να έχετε το

μυαλό σας και η θητεία θα περάσει πριν το καταλάβετε». Δεν ξέρω αν τα μάτια μου γέμισαν διότι η κατάταξη ερχόταν σε μερικές ώρες ή διότι αυτό που μόλις είχα ζήσει ήταν ένα μυστήριο απ' αυτά που δεν περιγράφονται με λόγια. Όπως και να 'χει το πράγμα, εκείνη η στιγμή με τον Μυστήριο να έχει απλωμένο το χέρι και μας όλους σαν βλάκες με κεφάλια γλόμπους να κοιτάμε μαρμαρωμένοι, είναι από αυτές που αποτυπώνονται για πάντα στο μυαλό σου, κάνουντάς σε να αναθεωρείς τα πάντα. Με δίδαξε να μην κρίνω κανέναν από την πρώτη ματιά, αλλά να τον ψάχνω πρώτα. Μ' έναν μυστήριο τρόπο ο Μυστήριος, χωρίς να μιλήσει καθόλου, μας έκανε σοφότερους.

Η ΕΠΙΘΕΣΗ...

Τέρμα της Αιμιλίου Χουρμούζιου η παραλιακή. Στα αριστερά, όπως κατεβαίνει κάποιος, η Καθολική Εκκλησία, η Φραγκοκλησιά, όπως είναι ευρύτερα γνωστή στη Λεμεσό και στα δεξιά, ένα μεγάλο χωράφι. Το χωράφι μας. Ο δικός μας, κατάδικός μας χώρος, το δικό μας αποκλειστικό βασίλειο στο οποίο πρόσβαση είχαμε μόνο εμείς και κανένας άλλος.

Από τη μεγάλη μουριά μέχρι και τον τοίχο ήταν ο δικός μας παράδεισος και κανένας δεν τολμούσε να μας τον παραβιάσει. Τουλάχιστον, έτσι πιστεύαμε μέχρι που ανακαλύψαμε ένα καλοκαιριάτικο πρωινό κάτι μικρά πλαστικά σακουλάκια τα οποία δεν είχαμε ξαναδεί στα μάτια μας.

Ήταν τόσο παράξενα που ο Θανάσης τα πήρε στα χέρια και προσπάθησε να μας πείσει ότι ήταν μπαλόνια, από τα καινούργια μάλιστα, που όταν κάποιος τα φουσκώσει γίνονται στενόμακρα για να φτιάχνουν οι ταχυδαχτυλουργοί φουσκωτά ζωάκια.

«Βρε εσείς, αυτά τα έχω δει ξανά», είπε ο Πέτρος, ο οποίος όταν μιλούσε και όταν καβγάδιζε γινόταν ολοκόκκινος σαν παντζάρι, με τις νεύρες να αυλακώνουν το μέτωπό του, λες και ήθελαν να σπάσουν, κερδίζοντας αμέσως το ενδιαφέρον μας.

«Έχει και ο μεγάλος αδελφός μου τα ίδια στο συρτάρι. Είναι κλειστά όπως τις τσίχλες και αν δεν είναι τέτοιες,

μάλλον μπαλόνια θα είναι». Δικαιωμένος ο Θανάσης, μόλις άκουσε τον Πέτρο έσπευσε να μας το αποδείξει φουσκώνοντας ένα απ' αυτά.

Το αποτέλεσμα δεν μας έπεισε ότι τελικά ήταν μπαλόνια..., ασυνήθιστα λεπτά για μπαλόνια μάς φάνηκαν, αλλά η αγωνία για το ποιοι τολμούν να έρχονται στη μουριά μας χωρίς να το ξέρουμε, μας έτρωγε.

«Τόσα δέντρα και τόσα χωράφια έχει η περιοχή», παραπονιόταν ο αδελφός μου, «στη δικιά μας βρήκαν να έρθουν; Γιατί δεν πάνε στη δικιά τους;»

Οι υποψίες όλων έπεσαν αμέσως στον συνήθη ύποπτο σε τέτοιες περιπτώσεις, που δεν ήταν άλλος από τα παιδιά της περιοχής του ΓΣΟ. Τα Παλιόπαιδα, όπως τα αποκαλούσαμε, που όταν τα βλέπαμε από μακριά είτε αλλάζαμε πεζοδρόμιο είτε κάναμε ότι κοιτούσαμε αλλού για να μη διασταυρωθούν τα βλέμματά μας. Καμιά φορά έρχονταν προς τα μέρη μας και μια δυο φορές, όπως επιβεβαίωνε με τρόπο που δεν επιδεχόταν καμία αμφισβήτηση ο Φίλιππος, τους είδε που κοιτούσαν επίμονα τη μουριά. Το Φίδι δεν είχε καμιά μα καμιά αμφιβολία.

«Αυτά τα κωλόπαιδα έρχονται και μάλιστα ξέρω γιατί. Κόβουν τα φύλλα για τους μεταξοσκώληκές τους».

Αυτή η κουβέντα ηλέκτρισε την ήδη τεταμένη ατμόσφαιρα.

«Τι πράμα ρε;» φώναξε ο Αντώνης, αναψοκοκκινισμένος, «εμείς πάμε στη γειτονιά τους και κόβουμε από τα δέντρα τους; Το χωράφι είναι στην οδό Αιμιλίου Χουρμούζιου και αυτοί από το ΓΣΟ δεν έχουν κανένα μα κανένα δικαίωμα να έρχονται εδώ, και το σημαντικότερο σαν κλέφτες να κόβουν και φύλλα από τη μουριά μας».

Η εκτροφή μεταξοσκωλήκων, δεν ήταν απλή υπόθεση.

Στα σπίτια όλων μας υπήρχαν σε κάποια γωνιά φύλλα της μουριάς, φρέσκα κάθε μέρα και απάνω τους μεταξοσκώληκες. Εκατοντάδες από δαύτους.

Όσο πιο πολλοί τόσο το καλύτερο. Τους ταΐζαμε, τους φροντίζαμε, ήταν το θέμα συζήτησης στη γειτονιά για πολλές μέρες και περιμέναμε υπομονετικά ν' αρχίσουν να φτιάχνουν κουκούλια.

Όταν αυτό γινόταν, η αγωνία όλων μας χτυπούσε ρέστα, ποιος θα καταφέρει να έχει πρώτος πεταλούδες. Μεγάλη υπόθεση, η οποία ανακοινωνόταν με περηφάνια στη γειτονιά. Ακόμα και οι μανάδες μας συμμετείχαν στην αγωνία μας. Όταν, για παράδειγμα, φώναζε η θεία η Ελένη – όλες θείες και όλοι θείοι ήταν βλέπετε στη γειτονιά και όλα τα παιδιά ξαδέλφια έστω και αν δεν είχαμε καμιά συγγένεια μεταξύ μας–:

«Τρέξτε, Ξένια, Φίλιππε, Αντωνία, ανοίγουν τα κουκούλια», γινόταν το έλα να δεις. Μαζί τους τρέχαμε όλοι μας.

Και ξέραμε ότι πέρα από το να δούμε τις πεταλούδες να βγαίνουν σιγά σιγά με τσαλακωμένα τα φτερά για να εγκαταλείψουν λίγη ώρα μετά τα εγκόσμια, η θεία η Ελένη θα μας κερνούσε σίγουρα αναψυκτικό και αυτό ήταν γεγονός μεγάλης σημασίας.

Μας έκανε εντύπωση πάντα που στο σπίτι των φίλων μας τα αναψυκτικά ήταν τόσα πολλά, που χρειαζόταν ένα ολόκληρο κασόνι να τα χωρέσει. Μεγαλεία, δηλαδή.

Οι πεταλούδες, έβγαιναν πάντα πρώτες στο σπίτι του Φίλιππου. Μετά τρέχαμε να δούμε αν υπάρχει δραστηριότητα και στα δικά μας κουκούλια, διερωτώμενοι αν υπάρχει κάποιος κόλπο ή αν εμείς κάνουμε κάτι λάθος. Όταν οι δικές μας πεταλούδες αποφάσιζαν τελικά να έρθουν στον κόσμο δεν αποτελούσε το γεγονός κι έτσι ερχόταν σε δεύτερη μοί-

ρα. Καμιά φορά αποφεύγαμε κιόλας να το διαλαλήσουμε, διότι δεν θέλαμε να αποτελέσουμε αντικείμενο καζούρας.

«Καλά ρε, οι δικές σας πεταλούδες τώρα βγαίνουν; Εμείς ήδη φτιάξαμε μεταξωτό σάλι με τα κουκούλια».

Και το γέλιο να συνεχίζει όσο εμείς μέσα στα νεύρα μας καταπίναμε την ταπείνωση. Εκτός από τον Θανασάκη. Αυτός έκλαιγε από την ώρα που άκουγε ότι κάποιου άλλου στη γειτονιά ξεκίνησαν να εκκολάπτονται πεταλούδες. Έκλαιγε μέχρι να τρέξει η κυρία Ντίνα με τις φέτες να τον ηρεμήσει.

Να, λοιπόν, γιατί τα φύλλα της μουριάς ήταν μεγάλης σημασίας, για να μην πω, ζήτημα τιμής για όλους μας. Τι σημαίνει να μας τα κλέβουν; Αφού τα όριά τους είναι ξεκάθαρα. Μέχρι το προαύλιο της Φραγκοκλησιάς και πίσω στη γειτονιά τους. Από εκείνο το σημείο και μετά οι δρόμοι, τα δέντρα, ακόμα και ο αέρας, ήταν δικά μας και όποιος το αμφισβητούσε αυτό, σήμαινε πόλεμο. Και ο πόλεμος με την άλλη γειτονιά δεν ήταν απλή υπόθεση, εμείς αφορμή γυρεύαμε κάθε φορά να τον κηρύξουμε. Απαιτούσε οργάνωση, πολεμοφόδια, πράκτορες να ελέγχουν τις κινήσεις των εχθρών, σκοπιές εκεί στη συκαμινιά και όλη μας την ενέργεια για μέρες, μην πω ολόκληρο το καλοκαίρι. Και αυτό κάναμε. Κηρύσσαμε τον πόλεμο και καλούσαμε σε γενική επιστράτευση.

Πρώτα γινόταν συγκέντρωση στην αυλή μας. Εκεί στο μικρό δωματιάκι στο πίσω μέρος της αυλής, με τη λεμονιά μπροστά στην πόρτα του σαν φυσικό οχυρό, στηνόταν το επιτελείο. Πρώτα, φυσικά, έτρεχε ο αδελφός μου στην κουζίνα, έφερνε το αεροζόλ και έριχνε κάμποσο μπας και ηρεμήσουν οι ψύλλοι που μας κατάτρωναν τα χέρια και τα πόδια και μετά παίναμε μέσα.

«Θα γλιτώσουμε από τους ψύλλους, και θα πάμε από αεροζόλ», έλεγε το Φίδι και σκέπαζε το στόμα και τη μύτη με την άκρη της φανέλας του, όπως κάναμε όλοι μας. Τα πράγματα ήταν σοβαρά και δεν θα τα βάζαμε κάτω με την πρώτη δυσκολία και μερικούς ψύλλους. Έπρεπε να υπερασπιστούμε τη γειτονιά μας, την τιμή μας, και τα φύλλα της μουριάς από τα παιδιά της άλλης γειτονιάς. Ο εχθρός ήταν θρασύτατος, παραβίασε τον δικό μας χώρο και έπρεπε να πληρώσει.

Η προσβολή ήταν μεγάλη. Για μας η μουριά ήταν άβατο, με πολυτιμότερο, φυσικά, στοιχείο τα φύλλα της, αλλά και ό,τι άλλο μπορούσες να βρεις πάνω της. Σημαντικά για μας ήταν και τα τζιτζίκια. Έχει γούστο να τα κλέβουν και αυτά. Τα τζιτζίκια αποτελούσαν το αντικείμενο βάνουσων παιγνιδιών μας για πάρα πολλά απογεύματα στο χωράφι. Όταν τα πιάναμε μετά από καταδρομικές επιχειρήσεις πάνω στα κλαδιά, τα βάζαμε σε γυάλινες μπουκάλες και μετά με ένα σπίρτο που σφηνώναμε στο πίσω μέρος, τα μετατρέπαμε σε «ελικοπτεράκια». Εκεί γινόταν άλλος χαμός. Ποιανού ο τζιτζικας πέταξε πιο ψηλά, ποιανού ακούστηκε πιο δυνατά, και δώσ' του να βασανίζουμε τα τζιτζίκια. Άραγε, γι' αυτό κάθε καλοκαίρι δεν μας αφήνουν να κοιμηθούμε μέχρι σήμερα; Μπας και είναι η εκδίκησή τους για τα όσα κάναμε τόσο καιρό πριν;

Το σχέδιο επίθεσης ήταν ξεκάθαρο. Εμπροσθοφυλακή θα έμπαινε, ποιος άλλος, ο Κόκος. Το σώμα του θα έφραζε τον μισό δρόμο κι εμείς θα ακολουθούσαμε. Ακριβώς πίσω του ο Φίλιππος, ο Αντώνης, ο Πέτρος, ως πιο μεγάλοι, και μετά η αφεντιά μου, το Φίδι, ο αδελφός μου, ο Χρήστος, ο αδελφός του Κώστα και μετά η Μαρία, η αδελφή του Αντώνη, η Ξένια και σαν γατί πίσω από όλους να τρέχει

η Ντώνια, η μικρή αδελφή του Φίλιππου. Στη μέση πάντα σε τέτοιες περιπτώσεις έμπαινε ο Θανασάκης και ο λόγος ήταν πολύ απλός. Ήταν ο μόνος που είχε σκυλί και το κρατούσε περήφανα από το λουρί. Το καημένο το σκυλί αντιμετώπιζε τρία σοβαρά προβλήματα:

Πρώτον, δεν είχε μάθει να του κρεμάνε λουρί. Δεύτερον, φοβόταν περισσότερο απ' όλους μας και τρίτον, είχε ένα όνομα που δεν μπορούσε να αναγνωρίσει με τίποτα, Απόλλωνας! Όσο και να τον φωνάζαμε δεν έδειχνε καθόλου να συγκινείται. Όταν τον βρήκε το φιλαράκι μας να περιπλανιέται στους δρόμους άπλυτο και νηστικό, αμέσως το πήρε στο σπίτι της μητέρας του.

Εγκεφαλικό ήρθε της κυρίας Ντίνας όταν είδε το βρόμικο σκυλί και αμέσως έβαλε τις φωνές στον Θανάση, παρακαλώντας τον να το στείλει από κει που το βρήκε. Εύκολο το είχε;

Ο Θανάσης έβαλε τα πιο δυνατά κλάματα που ακούστηκαν ποτέ στη γειτονιά και, πραγματικά, αν η κυρία Ντίνα δεν συναινούσε, ο Θανασάκης δεν θα σταματούσε με τίποτα.

Ντράπηκε τις γειτόνισσες η άμοιρη και είπε το Ναι. Ο Θανασάκης έτρεξε αμέσως έξω και μας ανακοίνωσε μεγαλόφωνα ότι το σκυλί είναι πλέον δικό του.

«Πρέπει να του βρεις ένα όνομα», είπε ο αδελφός μου.

«Απόλλωνα, θα τον φωνάζω, όπως και την ομάδα μας!» φώναξε ο Θανασάκης.

«Αυτό ρε δεν είναι όνομα για σκύλο. Βρες κάτι άλλο».

Για να ακολουθήσει νέος κύκλος κλάματος και οδυρμού από τον φίλο μας.

«Καλά ρε, έτσι θέλει να τον φωνάζει, έτσι να τον φωνάζει», είπε ο Φίλιππος. Έτσι κι έγινε. Από τότε, λοιπόν,

το πιο βρόμικο σκυλί που περπάτησε ποτέ στα στενά της Λεμεσού είχε το όνομα της ομάδας μας.

Περνώντας από την Αιμιλίου Χουρμούζιου σπλισμένοι με πέτρες, ξύλινα σπαθιά, και έχοντας στα κεφάλια μας πλαστικά κράνη, τα οποία μας αγόραζαν οι δικοί μας μετά από πολλά παρακάλια, συνήθως από τα περίπτερα που στήνονταν στο πανηγύρι τού Κατακλυσμού στην επίχωση, πρέπει να ήμασταν πολύ αστείο θέαμα. Όσοι μας έβλεπαν χαμογελούσαν, κάποιες πιο υποψιασμένες μανάδες απειλούσαν ότι αν χτυπήσουμε θα μας δώσουν ακόμη περισσότερο ξύλο, αλλά εμείς τόσο αφοσιωμένοι στην αποστολή μας, δεν χαμπαρίζαμε.

Το καημένο το σκυλί προσπαθούσε να απελευθερωθεί από το σχοινί από το οποίο το είχε δεμένο ο Θανασάκης και χτυπιόταν γαβγίζοντας, η Αντωνία έτρεχε πίσω μας να προλάβει τα βήματά μας, εμείς προσπαθούσαμε να κρυφτούμε όλοι πίσω από την πλάτη του Κόκου, με τις πέτρες στα χέρια και τα πλαστικά κράνη να πέφτουν στα μάτια μας.

Όταν τελικά αυτός ο απίστευτος συρφετός έφτανε στην άλλη γειτονιά, φωνάζοντας για να μας φύγει ο φόβος, αμολούσαμε τις πέτρες σε όποιο παράθυρο βρίσκαμε μπροστά μας και χανόμασταν στα γύρω στενά. Αν κατά σύμπτωση βρισκόταν στο δρόμο μας κανένα από τα παιδιά της άλλης γειτονιάς, καταλαβαίνοντας τι τον περιμένει κατέβαζε το κεφάλι και άρχιζε να τρέχει μακριά μας. Ίσως τον προλάβαινε καμιά πέτρα στα πόδια γεγονός που πανηγυριζόταν με πολεμικές ιαχές. Μετά την επίθεση, τρέχαμε όλοι στο στρατηγείο με τους ψύλλους και αναλύαμε την κάθε μας κίνηση, ξέροντας ότι δεν έχουμε και πάρα πολλή ώρα. Στη διπλανή γειτονιά τα παλιόπαιδα του ΓΣΟ

θα ήταν ήδη μαζεμένα σε κάποιο στενό και προσβεβλημένα από την επίθεση θα ετοιμάζονταν για την ανταπόδοση.

Ο φόβος μας δεν ήταν μόνο οι πέτρες στα τζάμια μας. Αυτό που μας τρόμαζε περισσότερο, ήταν το πώς θα πείσουμε για άλλη μια φορά τις μανάδες μας, ότι δεν είχαμε σχέση με τις οργισμένες γειτόνισσες που θα έφταναν σε λίγο έξω από τις πόρτες μας φωνάζοντας και βάζοντας κατάρες για τα σπασμένα τους παράθυρα.

Τα ψηλά κλαδιά της μουριάς στο χωράφι, ήταν σε τέτοιες περιπτώσεις το άσυλό μας. Μέναμε εκεί για όσο χρειαζόταν. «Κάποτε θα τους περάσει», λέγαμε με το Φίδι, και τότε θα πάμε και στα σπίτια μας.

Κάτω από το δέντρο, ο Απόλλωνας μασουλούσε ό,τι απέμεινε από το σκοινί που τον είχε δεμένο ο Θανασάκης και ετοιμαζόταν για τον ύπνο του δικαίου. Σε λίγο θα ακούγονταν και πάλι οι φωνές της κυρίας Ντίνας στους δρόμους, που θα αναζητούσε τον Θανασάκη και τον σκύλο του.

Η ΘΑΛΑΣΣΑ...

Τα καλοκαίρια ο παράδεισός μας ήταν η θάλασσα. Το βασίλειό μας εκτεινόταν από κει που άρχιζε η επίχωση και έφτανε μέχρι το σημείο όπου χανόταν από τα μάτια μας ο ορίζοντας.

Η επίχωση, πάντως, ήταν κάτι καινούργιο για μας. Για μέρες, για βδομάδες, για μήνες βλέπαμε φορτηγά να κουβαλάνε πέτρες και χώμα και να το ρίχνουν στη θάλασσά μας. Ο μόλος, όπως τον ξέραμε με τα δύο πολυβολεία στο τέρμα, και το τιμμεντένιο πεζούλι που περπατούσαμε εμείς και οι γονείς μας τα καλοκαιρινά βράδια, πλαισιωμένοι από ζευγαράκια και από αυτούς που θα ήθελαν να γίνουν ζευγαράκια, άλλαζε σιγά σιγά όψη, αφήνοντάς μας να προσπαθούμε να καταλάβουμε τι συμβαίνει. Διερωτόμασταν σε ποιον, τέλος πάντων, και γιατί έφταιξε η θάλασσά μας και θέλουν να την πνίξουν με χώμα; Τι τους έφταιξε η θάλασσα, η δική μας θάλασσα, και την πετροβολούσαν; Σιγά σιγά το χώμα έγινε γη και μίκρυνε τη θάλασσά μας. Κατά μήκος της επίχωσης μέχρι και το συρματόπλεγμα που οριοθετούσε το παλιό λιμάνι, εργάτες άρχισαν κιόλας να φυτεύουν φοινικιές. Το μυαλό μας πήγαινε να σπάσει. Εκεί που ήταν θάλασσα δημιουργήθηκε γη, μπορούσαμε να περπατήσουμε πάνω της και είχε μάλιστα και δέντρα. Πώς γίνεται να σβήνεις τη θάλασσα; Όλο αυτό το νερό

πού πήγε, τέλος πάντων. Λες να συνέχιζαν να ρίχνουν χώμα μέχρι να μπορούμε να πηγαίνουμε με τα πόδια στα πλοία που βλέπαμε στα ανοιχτά;

Κάποτε οι εργάτες σταμάτησαν και άφησαν πίσω τους πιο μεγάλη την πόλη και πιο μικρή τη θάλασσα. Οι βράχοι στο τέρμα της επίχωσης μια καινούργια κατάσταση πραγμάτων για μας. Εκατοντάδες από δαύτους πεταμένοι ο ένας πάνω στον άλλο να ξεπροβάλλουν ως νησάκια πάνω από τα κύματα. Οι κοφτερές τους άκρες σαν μικρά σπαθιά χτυπημένα αλύπητα από τα κύματα, ένα πρώτης τάξης καταφύγιο για τα θαλάσσια σαλιγκάρια και τις πεταλίδες. Χιλιάδες από δαύτες, και όλες δικές μας. Οι βράχοι σημαίνουν υποθαλάσσιες φωλιές και κουφώματα και αυτό με τη σειρά του σήμαινε, ψάρια και χταπόδια, σμύρνες και χέλια. Και όλα αυτά δικά μας. Εμείς ζούσαμε εδώ, η παραλία μάς ανήκε, η επίχωση –το πρωί τουλάχιστον– αποκλειστικά δικιά μας, οι βράχοι επίσης και ό,τι υπάρχει κάτω από αυτούς ή κολυμπά δίπλα τους, δικό μας. Μπορεί να μην είχαμε λόγο στις τεράστιες αλλαγές που έγιναν, αλλά τουλάχιστον θα είχαμε τον τελικό λόγο για το πώς θα τις εκμεταλλευτούμε.

Όλα τα παιδιά της Αιμιλίου Χουρμούζιου ξυπνούσαμε, βάζαμε μαγιά και πριν οι μανάδες μας καταλάβουν τι γίνεται είμαστε ήδη στην επίχωση. Καμιά φορά δεν προλαβαίναμε να βάλουμε ούτε και σαντάλια και τρέχαμε κυνηγώντας τις σκιές στο δρόμο και φωνάζοντας από το κάψιμο στα πόδια. Όταν φτάναμε στην παραλία, βάζαμε τα πόδια μας στο νερό, αναστενάζοντας με ανακούφιση. Ένας απέραντος κόσμος, δικός μας, να περιμένει αφρίζοντας να τον εξερευνήσουμε και να τον δαμάσουμε. Η θάλασσα και η αλμύρα της ένα με μας.

Το πώς θα περνούσαμε την κάθε μέρα τα καλοκαίρια μας, δεν ήταν κάτι που αποφασιζόταν εκείνη τη στιγμή. Η προεργασία και ο σχεδιασμός ξεκινούσαν από το προηγούμενο βράδυ. Ποτέ η μέρα δεν κυλούσε χωρίς πρόγραμμα. Άλλωστε, είχαμε τόσα πράγματα να κάνουμε που αν δεν βάζαμε τάξη δεν θα τα προλαβαίναμε με τίποτα.

Για παράδειγμα, σε πρώτη φάση έπρεπε να επιλέξουμε τον τρόπο ψαρέματος. Το ψάρεμα από τους βράχους με καλάμια ήθελε άλλη προεργασία. Το ψάρεμα με καμάκια άλλη και το ψάρεμα χταποδιών άλλη. Και το καθένα να έχει τους δικούς του όρους και κανόνες.

Καλάμια βρίσκαμε από το χωράφι δίπλα από το ΓΣΟ. Τα ξύναμε με το μαχαίρι να μην πληγώνουν τα δάχτυλα τα ξερά φύλλα και ήταν έτοιμα.

Μισίνες και αγκίστρια αγοράζαμε από το μικρό σκοτεινό μπακάλικο του καμπούρη, όπως όλοι τον ήξεραν, στην Αγίου Ανδρέου, και για δόλωμα αλεύρι από το σπίτι ζυμωμένο με θαλασσινό νερό. Κάποτε παίρναμε από το σπίτι και κομματάκια ψωμί για να πετάξουμε στο σημείο όπου θα ψαρεύαμε.

«Τα ψάρια θέλουν καλόπιασμα και πρέπει να τα ξεγελάς για να τα πιάσεις», έλεγε ο Πέτρος και δεν είχε άδικο. Τα ψάρια, όμως, στην περιοχή μας πρέπει να ήταν ιδιαίτερα έξυπνα διότι γύριζαν γύρω γύρω από το δόλωμα, το τσιμπούσαν και μετά χάνονταν.

«Μας πήραν πρέφα, λεβέντες», φώναζε ο Μάριος και όλοι κουνούσαμε το κεφάλι καταφατικά βλέποντας με οδύνη τη λεία μας να τρώει καλά καλά και να την κάνει.

Τέτοια λέγαμε μεταξύ μας, αλλά αυτό που μας πείραζε περισσότερο ήταν τα σχόλια που έκαναν καμιά φορά οι περαστικοί που μας έβλεπαν στο ίδιο σημείο κάθε μέρα.

«Πού είσαστε, βρε παιδιά; Ήρθατε πάλι να κάνετε το τραπέζι στα ψάρια;» μας έλεγαν και έφευγαν γελώντας.

Μια πίκρα την παίρναμε, δεν λέω, κι ας δείχναμε ατρόμητοι.

Ένα μικρό σακουλάκι για τα ψαράκια που θα πιάναμε ολοκλήρωνε τον κύκλο με τα σύνεργά μας και δεν χρειαζόμασταν τίποτα άλλο. Καμιά φορά μας χαλούσαν τον σχεδιασμό κάτι μεγάλα κωλόπαιδα που επέμεναν να βουτούν από τους βράχους ακριβώς μπροστά μας για να μας τη σπάσουν, κάνοντας τα ψάρια να χάνονται. Αυτά φυσικά όταν ο Κόκος δεν ήταν εκεί. Διότι όταν ήταν εκεί ούτε που σκέφτονταν να πλησιάσουν. Όταν όμως έλειπε, σκούρα τα πράγματα. Αν κοιμόταν, όλο και κάποιος έτρεχε να τον ξυπνήσει. Και μόνο στη θέα τού αγουροξυπνημένου Κόκου οι «εισβολείς» την έκαναν σαν βρεγμένες γάτες για τα σπίτια τους. Σε τέτοια περίπτωση φυσικά καταβάλλαμε και το αντίτιμο. Όλο και κάποια από τα ψαράκια μας κατέληγαν στο τηγάνι της μάνας του, της κυρίας Μαρούλας, έτσι ως φόρο προστασίας.

Τα σακούλια μας γέμιζαν με μικρά κεφαλάκια και με μικρές γόπες. Τις περισσότερες φορές στο αγκίστρι μας πιάνονταν πετρόψαρα τα οποία πετούσαμε μεγάλοψυχα πίσω. Ούτε να τα φας μπορούσες ούτε σε γυάλα να τα βάλεις. Άσε που μας χαράμιζαν κιόλας το λιγοστό μας δόλωμα.

«Φτου π' ανάθεμα την τύχη μας», ήταν η έκφραση όποιου έπιανε πετρόψαρο. Και το έλεγε δυνατά να γυρίσουν οι άλλοι να δουν ότι τσιμπά το δόλωμά του, έστω κι αν, ρε αδελφέ, φάνηκε άτυχος.

Το σακούλι μας γέμιζε με αστερίες, με πεταλίδες και σαλιγκαράκια για να φαίνεται αυγατισμένη η λεία. Γύρω στο

μεσημέρι η πείνα μάς έκοβε και τρέχαμε στο σπίτι. Τρώγαμε, καλύτερα καταπίναμε το φαγητό, λες και μας κυνηγούσαν και πίσω στο πόστο μας. Το σακουλάκι με τα ψάρια το δίναμε ο καθένας στη μάνα του, δήθεν αδιάφορα και πεθαίναμε να δούμε την έκφρασή της. Μεγάλη υπόθεση αυτό το ύφος. Ένα χαμόγελο σήμαινε πολλά. Για μας σήμαινε:

«Μπράβο στον κανακάρη μου, που πιάνουν τα χέρια του και γεμίζει με ψάρια το ψυγείο. Τι σπουδαίο παιδί έκανα η τυχερή!» έστω και αν το χαμόγελο τής μάνας σήμαινε:

«Τι θα κάνω η έρμη τα ψαράκια, που για να τα καθαρίσω θέλω μια ώρα και δεν γεμίζουν ούτε τον πάτο του τηγανιού».

Να είναι καλά, ουδέποτε αρνήθηκε η μάνα μου να μας μαγειρέψει τα ψάρια, έστω και αν τα έντερα και λέπια που έβγαζε στο καθάρισμα ήταν περισσότερα απ' αυτά που έμπαιναν στο τηγάνι. Σαν παγώνια φουσκώναμε και περιμέναμε τότε θα ξημερώσει να την κάνουμε και πάλι περήφανη.

Το ψάρεμα με καμάκι ήταν λίγο πιο περίπλοκη διαδικασία. Πρώτα απ' όλα, έπρεπε να κλέψουμε ένα δυο πιρούνια από το σπίτι. Ακόμα θυμάμαι τη μάνα μου να τα μετρά να τα ξαναμετρά και να προσπαθεί να καταλάβει πού χάνονται. Χτυπώντας τα με μια πέτρα τα ισιώναμε και με μαύρη τέλα, που αγοράζαμε από το μαγαζάκι του Καμπούρη, δέναμε το πιρούνι σ' ένα κομμένο σκουπόξυλο. Και πάλι οι μανάδες μας να προσπαθούν, σπάζοντας το κεφάλι τους να καταλάβουν, πώς είναι δυνατόν όλες οι σκούπες να κάνουν φτερά ή, στην καλύτερη περίπτωση, να είναι κομμένες. Λίγο μας ενδιέφερε.

Με το αυτοσχέδιο καμάκι ανά χείρας και με τη μάσκα

περασμένη στο κεφάλι ο βυθός ήταν δικός μας. Μικρά ψαράκια στην άμμο και κανένα χταπόδι κάτω από τους βράχους ήταν οι στόχοι μας. Βασιλιάς σ' αυτά ήταν το Φίδι. Πότε έμπαινε μέσα, πότε εντόπιζε τη λεία, πότε το καμάκωνε και πότε το έβγαζε πάνω ούτε που καταλαβαίναμε. Και όταν έβγαζε το χταπόδι και μας το έδειχνε τυλιγμένο σφικτά στο μπράτσο του, μια ζήλια την τραβούσαμε. Διότι, άλλο να πήγαινες στο σπίτι μ' ένα σακουλάκι ψαράκια και άλλο να διασχίζεις τη Χουρμούζιου με ένα χταπόδι τυλιγμένο στο χέρι. Όσες μανάδες βρίσκονταν στο δρόμο, έλεγαν μπράβο στο Φίδι και έδιναν και συμβουλές για το πώς θα ψηνόταν καλύτερα το χταπόδι ώστε να γίνει πιο νόστιμος μεζές. Δίπλα στο χταπόδι, όποιος και να το καμάκωνε, ο Θανασάκης. Κρατώντας το καμάκι του, περπατούσε δίπλα στον μεζέ κορδωμένος μ' ένα χαμόγελο νίκης.

Κάποιες φορές, όταν όλοι πιάναμε πολλά χταπόδια και αυτό γινόταν περί τα μέσα του Αυγούστου, καθότι ο πληθυσμός τους μεγάλωνε στα βράχια, δίναμε πάντα ένα και στο φίλο μας. Παρά ν' ακούμε το κλάμα και τις φωνές του, προτιμούσαμε να πάμε σπίτι μ' ένα χταπόδι λιγότερο και με ήσυχο το κεφάλι. Δεν το κάναμε, όμως, μόνο γι' αυτό. Κάπου μέσα μας απολαμβάναμε το θέαμα με το πιο μικρό μας γειτονόπουλο, φωνάζοντας από χαρά, να τρέχει σαν βολίδα από την παραλία στο σπίτι για να δείξει στην κυρία Ντίνα το θήραμά του. Χαρά ο Θανάσης, δάκρυα χαράς και από τη μάνα του. Έναν τον είχε και τον είχε για παιδί της, για άντρα της, για μητέρα της, για τα πάντα της. Όποτε χαιρόταν ο Θανάσης, χαιρόταν διπλά η άμοιρη. Όποτε ο Θανασάκης έκλαιγε, μαχαίρι στην καρδιά τής έβαζες.

Αρχές κάθε καλοκαιριού μαζεύαμε όλα τα άδεια κουτιά αναψυκτικών που έπεφταν στα χέρια μας, μαζί και πήλινα

άδεια δοχεία γιαουρτιού. Μαζευόμασταν στην αυλή του σπιτιού, τα τρυπούσαμε και τα περνούσαμε σ' ένα σχοινί. Όταν τελειώναμε, το πηγαίναμε στην επίχωση. Εκεί βουτούσαμε και το ποντίζαμε μπροστά από τα βράχια. Φροντίζαμε να δένουμε κάπου την άκρη του για να μην το παρασύρει το ρεύμα και μετά περιμέναμε. Περιμέναμε μέρες, βδομάδες και όταν έκλεινε ο μήνας τρέχαμε να το βρούμε. Τα άδεια κουτιά γινόντουσαν πρώτης τάξης φωλιές για τα χταπόδια και το μόνο που είχαμε να κάνουμε ήταν να περνούμε, σαν να βρισκόμασταν σε μπακάλικο που έλεγε και ο αδελφός μου, και να ψωνίζουμε απλά και χωρίς κόπο. Αυτή τη διαδικασία την επαναλαμβάναμε κάθε αρχή καλοκαιριού. Όταν πρόσφατα πήγα στην επίχωση για μπάνιο, φαντάζεστε την έκπληξή μου όταν διαπίστωσα ότι στο ίδιο σημείο παραμένουν ακόμα κάποια απομεινάρια από τα σχοινιά και τα άδεια μας κουτιά, περιμένοντας ίσως κάποιους άλλους πιτσιρικάδες να περιλάβουν τη λεία.

Το ψάρεμα το αγαπούσα και για έναν άλλο πολύ σημαντικό λόγο. Με ανέβαζε στα μάτια του παππού μου. Πολυτεχνίτης και ψαράς ο ίδιος ήταν το είδωλό μου. Και όχι μόνο το δικό μου, αλλά σύσσωμης της πιτσιρικαρίας. Πάντα ακούραστος, πάντα χαμογελαστός, πάντα βιαστικός και πάντα με ποδήλατο, ουδέποτε με αυτοκίνητο.

Ένα με το χέρι του το καλάμι που κρατούσε κατά μήκος του ποδηλάτου, περνώντας από τη Χουρμούζιου καθοδόν για τα βράχια μας. Όταν τον έβλεπα ήταν το καλύτερό μου. Διότι, το να ψαρεύω πλάι στον παππού ήταν για μένα σχολείο, αλλά το πιο σημαντικό ήταν ότι τα παιδιά στη γειτονιά τον αναγνώριζαν ως ένα μεγάλο κεφάλαιο στο ψάρεμα.

«Ρε, ο παππούς του Λουκά και του Χρήστου πάει στους βράχους, πάμε να δούμε τι θα πιάσει πάλι», φώναζε κάποιος και γινόταν συναγερμός. Και ναι, μιλούσαν για τον δικό μου παππού που είχα μάλιστα και τ' όνομά του. Ένας παππούς στο επίκεντρο και αυτός ήταν ο δικός μου. Διότι, έκανε καλύτερα απ' όλους αυτό που προσπαθούσαμε όλοι εμείς να κάνουμε. Να ψαρεύει. Ο παππούς, λοιπόν, πάνω στα βράχια, έβγαζε από τη δερμάτινη τσάντα του το δόλωμα, που δεν ήταν μόνο ζυμάρι αλλά κάτι άλλο που βρομούσε και τραβούσε τα ψάρια σαν μαγνήτης, έβαζε λίγο στο αγκίστρι, έβριζε, έφτυνε τη θάλασσα για γούρι και πριν προλάβουμε να γελάσουμε τραβούσε έξω το πρώτο ψάρι. Μόνο χειροκρότημα δεν έπεφτε. Όλοι κάθονταν και έβλεπαν το θέαμα και εγώ καθόμουν και έβλεπα όλους τους άλλους που έβλεπαν τον παππού μου. Όταν η δερμάτινη τσάντα γέμιζε, ο παππούς έβγαζε ένα μαχαίρι και κατέβαινε στους βράχους. Σαλιγκαράκια και πεταλίδες θα ολοκλήρωναν τον μεζέ του το βράδυ στην αυλή της γιαγιάς μου, μαζί με παγωμένες μπίρες. Και αυτό ήταν μια ιεροτελεστία που δεν άλλαζε ποτέ. Ο μεζές αναλόγως άλλαζε, η ώρα όμως που ο παππούς καθόταν να φάει, να πει μπίρα και να δει τηλεόραση δεν άλλαζε με τίποτα.

Τον παππού μου τον σέβονταν όλοι για έναν ακόμα λόγο. Κατάφερε μόνος του, πολυτεχνίτης είπαμε, να κατασκευάσει βάρκα να την ρίξει στο γιαλό και να ψαρεύει σαν βασιλιάς, βλέποντας τη Λεμεσό από τη θάλασσα. Όταν ειδικά σουρούπωνε και άναβαν τα φώτα στην παραλιακή, η Λεμεσός φάνταζε με πανέμορφη γυναίκα χωρίς φτιασίδια. Ανέδυε μια αύρα νοσταλγίας με το θαμπό κιτρινοκόκκινο χρώμα από τα φώτα του δρόμου, χαμένα στην ομίχλη της υγρασίας να δημιουργεί μια ατμόσφαιρα θελκτική και

αξεπέραστη. Στη βάρκα τού παππού δικαίωμα επιβίβασης είχα μόνο εγώ και ο αδελφός μου, και αυτό ήταν μεγάλη υπόθεση. Όπως μεγάλη υπόθεση ήταν να έχει κάποιος βάρκα.

Τόσο σημαντική που κάποτε επιχειρήσαμε να φτιάξουμε και δικιά μας. Το Φίδι έφερε τα ξύλα, λίγα μας φάνηκαν για βάρκα αλλά αρκετά για κανό. Κανό, λοιπόν, θα φτιάχναμε και το Φίδι ήταν ξεκάθαρο.

«Μάγκες, όσοι βοηθήσουν θα έχουν και δικαίωμα χρήσης. Όσοι πάλι δεν κάνουν τίποτα, θα μας κουνάνε μαντήλι από την παραλία».

«Δίκαιο ακούγεται», απάντησαν όλοι κι έπιασαν δουλειά.

Σιγά σιγά άρχισε να δημιουργείται ένα περίεργο κατασκευάσμα που έμοιαζε με κάτι μεταξύ βάρκας και ενός σωρού από ξύλα καρφωμένα άτακτα μεταξύ τους. Το όλο σκηνικό ολοκλήρωσε ένα λευκό πανί κολλημένο πάνω στα ξύλα. Στο κέντρο μια τρύπα για να μπορεί να μπαίνει ο... βαρκάρης και ένα σκουπόξυλο με καρφωμένο ένα πλατύ ξύλο στην άκρη ως κουπί. Αυτό ήταν πλέον το τελικό αποτέλεσμα.

Από το πρωί μέχρι το βράδυ δουλεύαμε να το φτιάξουμε, αλλά χαλάλι ο κόπος. Είχαμε κατασκευάσει τη δικιά μας βάρκα και αυτό λέει πολλά.

Περάσαμε μια νύχτα ατελείωτη. Όταν περιμένεις κάτι με ανυπομονησία ο χρόνος δεν περνά με τίποτα. Το ξημέρωμα, βάλαμε το μαγιό μας και τρέξαμε έξω. Το Φίδι ήταν ήδη στην αυλή και μας περίμενε. Σαν φαντάσματα άρχισαν να ξεπροβάλλουν και οι υπόλοιποι. Ο Κόκος με τον Μάριο, ο Φίλιππος, ο Αντώνης, ακόμα και ο Θανασάκης, ο οποίος έφερε και μια μικρή χάρτινη ελληνική σημαϊούλα

που του ξέμεινε από κάποια παρέλαση. Όλοι απαρτία, η βάρκα μας στη μέση και η σημαϊούλα κολλημένη με σπιτ φιξ στο μπροστινό ή στο πισινό μέρος, αυτό δεν ξεχώριζε και όρκο δεν παίρνω.

«Άντε μάγκες, πάμε να την ρίξουμε», είπε το Φίδι και εμείς δεν θέλαμε άλλη λέξη.

Με τη βάρκα στον ώμο, με τη γειτονιά ακόμα να κοιμάται και με την πιο ήρεμη και ζεστή θάλασσα που μπορεί να φανταστεί κάποιος να μας περιμένει, ξεκινήσαμε πομπή από την Αιμιλίου Χουρμούζιου να διανύσουμε τα τριακόσια μέτρα που μας χώριζαν από το στόχο μας.

Όταν φτάσαμε τη βάλουμε μέσα και κοιταχτήκαμε. Ποιος θα έμπαινε πρώτος;

«Ποιος έφερε τα ξύλα;» ρωτούσε το φίδι. «Ποιος τα κάρφωσε; Λοιπόν, εγώ θα μπω και νομίζω ότι αυτό είναι δίκαιο».

Ακόμα και ο Κόκος συμφώνησε τελειώνοντας κάθε συζήτηση. Υποσχεθήκαμε στον Θανάση ότι στην επόμενη κούρσα θα ήταν ο ίδιος και αυτή η προσδοκία δεν τον άφησε ούτε να σκεφτεί να κλάψει.

Δεν ξέρω τι οδήγησε το Φίδι να πει αυτό που είπε αλλά ήχησε στα αυτιά μου ως καμπάνα ανάστασης.

«Λουκά, έρχεσαι μαζί μου; Μας χωράει και τους δυο και είναι καλύτερα μπας και τύχει κάτι!»

«Αν μας σηκώνει και τους δυο», είπα, «γιατί όχι;» και βρέθηκα αμέσως στο κατασκεύασμα να κάθομαι κολλητά πίσω από το Φίδι, με όλα τα αλάνια να μας δίνουν το πρώτο σπρώξιμο.

«Να σας σπάσουμε και κανένα αναψυκτικό στο κεφάλι, έτσι για το καλό, όπως κάνουν για τα πλοία;» είπε ο Μάριος και αρχίσαμε να κωπηλατούμε διότι μπορεί ο Κόκος να

το έπαιρνε στα σοβαρά και τότε δεν μας γλίτωνε κανένας. Στα τριάντα περίπου μέτρα από τα βράχια τα πόδια μας άρχισαν να βρίσκονται μέσα στο νερό με τη βάρκα μας να γέρνει επικίνδυνα.

«Πάμε έξω, γύρισε τη βάρκα», φώναξε το Φίδι. Εύκολο το είχε; Μέχρι να τη γυρίσουμε βρεθήκαμε και οι δυο στο νερό και η βάρκα στο βυθό. Πότε άρχισε το σεντόνι να ξεκολλάει και πώς κατάφεραν όλα τα ξύλα να πάρει το καθένα διαφορετικό δρόμο είναι άξιον απορίας. Όταν βγήκαμε στα βράχια κρατώντας εγώ τη σημαιούλα του Θανάση και το Φίδι το κουπί, κανένας δεν είχε τη δύναμη ούτε να γελάσει ούτε να ειρωνευτεί.

Δεν είχαμε το σθένος να γελάσουμε ούτε όταν ο Μάριος είπε μονολογώντας:

«Εμείς φταίμε διότι δεν τους σπάσαμε το αναψυκτικό στο κεφάλι για γούρι και να το χαΐρι μας».

Γυρίσαμε και οι δυο να δούμε πού κάθεται ο Κόκος, μπας και είχε ακούσει τι είπε ο αδελφός του και του έμπαιναν ιδέες...

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΑΣ...

Η Εκκλησία της Αγίας Τριάδας δεσπόζει επιβλητικά στο κέντρο της παλιάς Λεμεσού. Και είναι σταυροδρόμι και σημείο συνάντησης πολλών μικρών δρόμων και παρόδων που καταλήγουν στο προαυλίο της. Ορθώνεται εκεί, λευκή, με το καμπαναριό της τεράστιο, τουλάχιστον στα μάτια μας, πίσω από την Πλατεία Ηρώων, για να ξορκίζει τις αμαρτίες και να λειτουργεί ως κολυμβήθρα του Σιλβάμ για τους ξενύχτηδες και ταλαίπωρους που αποζητούν παρηγοριά, είτε διότι έχασαν είτε απλώς διότι ήταν χαμένοι, γενικά. Η έκφραση δε, χαμένο κορμί, έχω να πω ότι έπαιζε σε εκείνες τις γειτονιές.

Από πιτσιρίκι είχα την απορία, πώς ένα κορμί μπορεί να είναι χαμένο αφού το βλέπουμε και ακούμε που το βρίζουν όλοι, ρε αδελφέ. Πώς γίνεται να είναι χαμένο; Για χαμένο σκυλί, η αλήθεια να λέγεται, ήξερα, άκουσα. Λέγαμε ότι ο Θανάσης, για παράδειγμα, έχασε τον σκύλο του, ο οποίος μια ημέρα πήρε των ομματιών του και την έκανε για άλλες γειτονιές. Χαμένο κολιέ, ναι, υπήρχε, άκουσα τη μάνα μου να το ψάχνει και μετά να το ανακηρύσσει επίσημα χαμένο. Αλλά χαμένο κορμί; Αυτό δεν το καταλάβαινα με τίποτα.

Για τους κατοίκους της περιοχής, η Αγία Τριάδα ήταν η Εκκλησία τους. Ο χώρος που παντρεύτηκαν, που βάφτισαν τα παιδιά τους, που έκλαψαν και κήδεψαν τους δικούς

τους ανθρώπους. Ένα με το είναι τους η Αγία Τριάδα, και με περηφάνια έλεγαν ότι η καλύτερη λειτουργία στη Λεμεσό, γίνεται εκεί. Οι δυο ιερείς είχαν γίνει ένα με τη γειτονιά. Ο πατέρας Κυριάκος και ο Αρχιμανδρίτης Νικόλαος. Ο καθένας για πολύ ξεχωριστούς λόγους. Και οι δυο έμεναν σε δυο μικρά σπιτάκια στον περίβολο της Εκκλησίας και δεν υπήρχε περίπτωση να πας εκεί και να μη δεις κάποιον από τους δυο. Κι αυτό για μας δεν ήταν καλό, αφού πάντα για κακό πηγαίναμε εκεί και το τελευταίο πράγμα που θέλαμε ήταν να βρούμε τους δυο, κατά τ' άλλα συμπαθέστατους γέροντες στο δρόμο μας. Ήταν όντως ιδιαίτερα αγαπητοί ο καθένας, όπως είπαμε, για άλλους λόγους. Ο πάτερ Κυριάκος για το μελίχιο ύφος του, για την καλοσύνη, την ευγένεια και την ανοχή σε όλα αυτά που κάναμε, ενώ ο Αρχιμανδρίτης Σιδεράς, πιο σωματώδης, πιο επιβλητικός, με βροντερή φωνή και με ύφος «δεν σηκώνω και πολλά». Αν είχαμε επιλογή για το ποιον θα βρίσκαμε στο δρόμο μας όταν κάναμε ματσαράγκες, τον πατέρα Κυριάκο θα διαλέγαμε απνευστί.

Άλλο βλέπετε να άκουγες κατσάδα του στιλ:

«Τι κάνετε, ρε ευλογημένα, θα χτυπήσετε, άστε τον κόσμο να κοιμηθεί, να ξεκουραστεί και μη φωνάζετε!»

Κι άλλο ν' ακούς από τον πατέρα Νικόλαο:

«Αεί στο διάολο, μη σας πιάσω στα χέρια μου, θα φτύσετε αίμα, παλιόπαιδα».

Έχει μια διαφορά, όπως και να το κάνουμε. Άσε, που είχε και βαρύ χέρι ανάθεμά το. Περίπτωση φυσικά να διαμαρτυρηθούμε δεν υπήρχε. «Τι γυρεύετε ρε στην εκκλησία μέρα μεσημέρι», θα μας φώναζαν οι δικοί μας και θα είχαν και δίκιο. Τι να λέγαμε;

Ότι βρεθήκαμε στο δρόμο του, διότι βγαίναμε στο κα-

μπαναριό από μια μικρή καταπακτή και πετούσαμε πέτρες σε όποιον περνούσε, απολαμβάνοντας την εικόνα των σαστισμένων οδοιπόρων να κοιτάζουν τον ουρανό απορημένοι, προσπαθώντας να λύσουν το μυστήριο, από πού έβρεχε πέτρες μέρα μεσημέρι; Ή θα λέγαμε, για παράδειγμα, ότι σχολώνοντας αποφασίσαμε να περάσουμε να ανάψουμε κεράκι; Σιγά που θα μας πίστευαν. Κάθε Κυριακή μάς τραβούσαν από τα πόδια να πάμε μαζί τους στην εκκλησία και εμείς κρυβόμασταν όσο πιο βαθιά μπορούσαμε μέσα στο κρεβάτι, μπας και βαρεθούν και μας αφήσουν ήσυχους. Ο ύπνος της Κυριακής, όταν δεν είχαμε να στήσουμε δίχτυα, να πάμε για ψάρεμα ή να κάνουμε καμιά δολιοφθορά στην άλλη γειτονιά, ήταν ιερός και δεν τον θυσιάζαμε με τίποτα.

Ο ύπνος της Κυριακής μέχρι τις δέκα που θα ξεκινούσε το πρόγραμμα της τηλεόρασης του ΡΙΚ ήταν αδιαπραγμάτευτος. Και όταν ξεκινούσε το πρόγραμμα έχοντας ως εναρκτήριο σήμα εκείνο με τις κάθετες γραμμές που έμοιαζε με πόρτα που όλο άνοιγε και δεν έλεγε ποτέ να ανοίξει, το μόνο πράγμα που μπορούσε να μας διακόψει ήταν πλέον, κατά το μεσημέρι, η φωνή της μάνας μου ότι το ψητό στο φούρνο είναι έτοιμο, να πάμε να φάμε.

Στις πολλές φωνές, κάπου εκεί επιστρατεύοταν και ο πατέρας μας με απειλές, τρέχαμε, γेमίζαμε τα πιάτα μας και πίσω πάλι μπροστά από την ασπρόμαυρη τηλεόραση να μη χάσουμε το γουέστερν. Μεγάλη υπόθεση να έχει ταινία μέρα μεσημέρι. Για να είμαι ειλικρινής μεγάλη υπόθεση η Τηλεόραση, γενικά. Τι μαγικό πράγμα ήταν αυτό; Να μιλάει ο άλλος από τη Λευκωσία και να τον βλέπεις σπίτι σου, στο σαλόνι σου, με τη γραβάτα του σοβαρός σοβαρός και παντογνώστης. Να βλέπεις ταινίες με το πι-

στολίδι να πέφτει βροχή και εσύ να γίνεσαι ένα με τους ήρωες, να παίρνεις θέση, να χαίρεσαι με τις χαρές τους και να λυπάσαι, λες και έχασες δικό σου άνθρωπο όταν ο Ινδιάνος μ' ένα βέλος έστειλε το παιδί στους ουρανούς.

Ένας ξάδελφος της μάνας μου που πήγε στο εξωτερικό, μια φορά μας είπε μάλιστα ότι υπάρχει ένα μικρό κουτάκι –όπως τα τσιγάρα, ένα πράγμα–, το οποίο θα μπορούμε να αγοράσουμε και ακόμα θα μπορούμε να ανοίγουμε και να κλείνουμε την τηλεόραση που βρισκόταν στο σαλόνι από την αυλή. Και η φαντασία μας οργίαζε. Θα μπορούσες να το κρατάς και να σταματάς την τηλεόραση όποτε θέλεις, κρυμμένος κάπου, και οι άλλοι γύρω θα σπάζουν το κεφάλι τους να καταλάβουν τι γίνεται. Τα παιδιά στη γειτονιά έλεγαν μάλιστα ότι σε κάποια χρόνια θα βγουν και τηλεοράσεις που θα έχουν χρώμα. Σαν το σινεμά, ένα πράγμα, πιο μικρό και στο σαλόνι μας. Απίστευτα πράγματα που δεν τα χωρούσε η φαντασία μας.

Η κυρία Ναυσικά δε, η μάνα του Αντώνη και της Μαρίας, αστυνομικός και αυτή όπως τον άντρα της, τον Παναγιώτη, μας έλεγε –και αυτή σίγουρα θα ήξερε αφού ήταν αστυνομικός και αυτοί τα ξέρουν όλα– πως έχουν βγει τηλεφωνα που αντί να βάζεις το δάχτυλο και να σχηματίζεις τον αριθμό με αυτό το στρογγυλό πράγμα με τις τρύπες που αγκάλιαζε τα νούμερα και ακουγόταν, λες και έτριζε να ξεβιδωθεί κάθε φορά, θα υπάρχουν νούμερα που απλώς θα τα πατάς με το δάχτυλο. Τι πράγματα, Θεέ μου, άκουγαν τα αυτιά μας; Όλα αυτά, λοιπόν, μέχρι και δυο μήνες πριν από το Πάσχα.

Δυο μήνες πριν την Ανάσταση όλα άλλαζαν. Μ' ένα μαγικό τρόπο άλλαζαν οι προτεραιότητες όλης της πιτσιρικαρίας, με τις μανάδες μας σαστισμένες να προσπαθούν

να καταλάβουν ποια μύγα μάς τσίμπησε. Πρώτα απ' όλα υπήρχε μια άτυπη ανακωχή με τα αλάνια της γειτονιάς του ΓΣΟ. Ο πετροπόλεμος μπορούσε να περιμένει μέχρι την Ανάσταση του Χριστούλη. Πλυμένοι και ντυμένοι με ό,τι καλύτερο ρούχο είχαμε δεν φεύγαμε από την εκκλησία. Μέχρι και καινούργιο σώβρακο βάζαμε, και δεν διαμαρτυρόμαστε. Εγώ, για παράδειγμα, μέχρι και να νύχια μου έκοβα και μη νομίζετε ότι ήταν απλή υπόθεση. Υπό κανονικές συνθήκες όλο τον υπόλοιπο χρόνο με κυνηγούσε η μάνα μου να μου κόψει τα νύχια και εγώ χανόμουν στο χωράφι κάτω από τη μουριά. Τα νύχια μου ήταν σε πένθος, όπως έλεγε και η θεία μου στη Λευκωσία, όποτε ταξιδεύαμε να δούμε τους εκεί συγγενείς. Όταν μας έντυναν με τα καλά μας να πάμε Λευκωσία, έπλενα καλά καλά τα χέρια μου και μ' ένα σπίρτο καθάριζα το μαύρο από τα νύχια μου, μπας και γλιτώσω το κόψιμο. Ντρεπόμουν, αλλά τι να έλεγα δηλαδή, ότι ανατριχιάζω να μου τα κόβουν και με πιάνει σκοτοδίνη μόνο και μόνο στη θέα ανοιχτού ψαλιδιού; Μέχρι σήμερα έχω μια γελοία έκφραση, λες και με δέρνουν, όταν πρέπει να κόψω τα νύχια μου. Μεγάλη υποχώρηση, λοιπόν, προκειμένου να πάω εκκλησία. Και δεν πηγαίναμε μόνο Κυριακές και γιορτές. Μέχρι και σε γάμους πηγαίναμε και κηδείες. Κι όλοι εκεί στο ίδιο σημείο, μέσα στο Ιερό, απέναντι από τον Ιερέα να μας βλέπει και να τον βλέπουμε. Με ύφος πονεμένης Παναγιάς και με το σγουρό μαλλί μας κολλημένο με νερό στο κεφάλι να δείχνουμε ακόμα πιο συγυρισμένοι. Μια παράταξη, εγώ με τον αδελφό μου, τον Αντώνη, τον Φίλιππο, τον Θανάση, τον Πέτρο, τον Γιώργο, ντυμένοι πατεράκια με ράσα που σέρναμε σε κάθε μας βήμα. Και ο λόγος πολύ απλός. Όσο πιο συχνά πήγαίνες τόσο καλύτερη θέση και πιο μεγάλο

εξαπτέρυγο θα κρατούσες, κατά την πομπή του Επιταφίου, η οποία ξεκινούσε από το προαύλιο της εκκλησίας, περνούσε έξω από τα γραφεία του Σολομωνίδη, έστριβε δεξιά προς την οδό Αγίου Ανδρέου, μετά τη Βιβλιοθήκη δεξιά στην οδό Καραϊσκάκη, τέρμα του δρόμου αριστερά στη Γλάδστωνος και μετά από το στενό της Πλατείας Ηρώων πίσω στην εκκλησία.

Με χιλιάδες κόσμο παραταγμένο στις δύο πλευρές του δρόμου, και τη χορωδία του Άρη να ψάλει το «Αι γενεαί πάσαι». Μεγαλεία, δηλαδή. Με όλες τις συμμαθήτριές μας να φορούν τα καλά τους, να στέκονται με τους γονείς τους και εμείς να περνάμε από μπροστά τους με ύφος χιλίων καρδινάλιων, βλέποντας όλους να σκύβουν το κεφάλι. Αυτό το πράγμα κανένας δεν μπορούσε να το χάσει. Η θυσία του ύπνου, λοιπόν, ήταν κάτι μικρό μπροστά στη μια και πλέον ώρα της δόξας που διαρκούσε η πομπή του Επιταφίου. Τον τελικό λόγο για το ποιος θα πάρει τι, τον είχαν οι ιερείς. Και όσο πιο συγυρισμένο και τακτικό σε έβλεπαν απέναντί τους κατά τη διάρκεια των μυστηρίων, τόσο καλύτερο εξαπτέρυγο θα κρατούσες στον Επιτάφιο. Και υπήρχε και κάποια διαβάθμιση. Απαξιωμένες στα μάτια μας ήταν οι δύο λαμπάδες.

Άλλο να τις κρατάς μέσα στην εκκλησία κατά την ανάγνωση του Ευαγγελίου, αναμμένες δίπλα από τον ιερέα με όλα τα βλέμματα πάνω σου καρφωμένα, κι άλλο, τέλος τέλος, στη σειρά μέσα στο δρόμο και μ' ένα άγχος συνέχεια το πότε ο αέρας θα σβήσει τη φλόγα για να την ανάψεις και πάλι. Ποιος θα σ' έβλεπε εκεί και τι εντύπωση θα έκανες στις συμμαθήτριές σου;

Μετά ήταν τα εξαπτέρυγα. Τέσσερα τον αριθμό, με πιο αξιοπρεπή παρουσία –δεν αντιλέγω– από τις λαμπάδες,

αλλά ρε αδελφέ, μικρά και αυτά και στο πίσω πίσω μέρος της πομπής. Αυτά, όμως, για τα οποία δίναμε μάχη, χάναμε τον ύπνο μας κάθε Κυριακή και με ύφος βαφτισμένου τρις στον Ιορδάνη ποταμό, δεν χάναμε μυστήριο, ήταν άλλα.

Τα δύο μεγάλα φανάρια που ήταν καλυμμένα με γυαλί, για να μη σβήνουν ποτέ από τον αέρα, και στέκονταν μπροστά, ήταν ο πόθος μας! Το άπιαστο δε όνειρο, ήταν να κρατήσουμε την ξύλινη Παναγία και τη Μαγδαληνή που πλαισίωναν τον ξύλινο, μαύρο, μεγάλο Σταυρό, ο οποίος βρισκόταν μπροστά από όλα. Κι αυτός που κρατούσε τον Σταυρό, ήταν βασιλιάς. Τι υποκλίσεις απ' όλο τον κόσμο δεχόταν και τι θυμιατίσματα... Όλοι οι πιστοί γι' αυτόν είχαν μάτια. Εμείς τον ζηλεύαμε και παρακαλούσαμε από μέσα μας κάθε φορά που γύριζε ο πάτερ Νικόλαος πάνω μας να γίνει ένα θαύμα και να αποφασίσει να μας κάνει βασιλιάδες έστω για μια ώρα. Εις μάτην. Πάντα τον Σταυρό και τις ξύλινες συνοδούς του τα κρατούσαν τα πιο μεγάλα παιδιά και αυτά δεν ήταν από τη γειτονιά μας αλλά από την περιοχή του ΓΣΟ. Μέσα μας βράζαμε. Μέχρι και εδώ μπροστά μας τους βρίσκαμε. Κι όταν μας κοιτούσαν με το μισό και μ' ένα υποτιμητικό ύφος που σκότωνε, επειδή εμείς κρατούσαμε τις σβηστές λαμπάδες και τα μικρά εξαπτέρυγα, θέλαμε να τα αφήσουμε όλα κάτω στο δρόμο και να τους ορμήξουμε.

Όταν έφτανε η ημέρα του Επιταφίου, η Μεγάλη Παρασκευή, πηγαίναμε εκκλησία από τις δύο το μεσημέρι. Πρώτος πρώτος ο Θανάσης. Κρατούσε το χερουλί της πόρτας που οδηγούσε στο ιερό και περίμενε να ακουστεί από μέσα το κλειδί να γυρίζει. Πρώτος θα έμπαινε και πρώτος θα ντυνόταν πατεράκι. Κι όσοι έμπαιναν πρώτοι φορούσαν και στολές στο μέγεθος τους. Τις διάλεγαν. Οι υπόλοιποι

ό,τι έμενε. Κι ακόμα χειρότερα, για κάποιους δεν έμεναν καθόλου και αυτό ήταν καταστροφή. Τι εντύπωση θα έκανες ό,τι κι αν κρατούσες αν δεν φορούσες ράσο; Όλα αυτά μας προβλημάτιζαν και χάναμε τον ύπνο μας όσο πλησίαζε η μέρα της περιφοράς του Επιταφίου, μέρα πένθους, μέρα της δόξας μας. Όταν έφτανε η ώρα να βγούμε στο δρόμο, με ό,τι μας μοίραζε ανά χείρας ο πάτερ Νικόλαος, η αδρεναλίνη μας χτυπούσε κόκκινο. Όλοι μας κοιτούσαν. Κάποια βλέμματα –δεν λέω– έκλεβαν και οι στρατιώτες που έρχονταν με τα όπλα να φυλάνε τον Επιτάφιο, αλλά δεν μας πολυσκότιζε διότι αυτούς τους κοιτούσαν οι πιο μεγάλες κοπέλες. Οι συμμαθήτριές μας είχαν μάτια μόνο για μας. Τα ράσα μας είτε μαύρα με μικρούς σταυρούς είτε ακόμα και κόκκινα που φύλαγαν για το Πάσχα οι νεωκόροι και τα ανακαλύπταμε στα ενδότερα των συρταριών, τραβούσαν τα βλέμματα. Αυτό μας αρκούσε και μας ανέβαζε στον ουρανό. Όταν ο ιερέας έπαιρνε τη θέση του, με τη χορωδία να ψέλνει και τους πιστούς με αναμμένα κεριά να παρατάσσονται γύρω μας, η πομπή ξεκινούσε με την καρδιά μας έτοιμη να σπάσει. Λίγα μέτρα πιο κάτω από την ταράτσα του Σολομωνίδη, εκεί που σήμερα είναι ο γνωστός πολυχώρος της Κολούμπια, δεκάδες βεγγαλικά φωτιζαν τον ουρανό και η πομπή σταματούσε. Τι ήταν αυτό; Στα μάτια μας φάνταζε ό,τι καλύτερο είχαμε δει και χαλάλι οι θυσίες, χαλάλι οι λειτουργίες κάθε Κυριακή, χαλάλι κι οι κηδείες κι οι γάμοι. Αυτό που ζούσαμε τα άξιζε όλα. Κατά μήκος της διαδρομής αυτό που ζούσαμε δεν είχε όμοιο. Χιλιάδες ο κόσμος με τους θυμιατούς στα χέρια και τα φώτα στα σπίτια όλα αναμμένα. Στην Αγίου Ανδρέου, έξω από τη Βιβλιοθήκη του Πηλαβάκη, όλη η Αιμιλίου Χουρμούζιου φορώντας τα καλά της να μας περιμένει. Όταν στρίβαμε

να μπούμε στην οδό Καραϊσκάκη πατούσαμε στις μύτες των ποδιών μας να φαινόμαστε πιο ψηλοί και είτε φανάρι κρατούσαμε είτε λαμπάδα νιώθαμε το επίκεντρο. Μας προσγείωναν καμιά φορά οι φωνές των νεωκόρων που παρακολουθούσαν διακριτικά την πομπή μήπως κάνουμε καμιά αταξία ή πλακωθούμε μεταξύ μας και γίνουμε όλοι στην πομπή ρεζίλι και να μην τρέχουμε να μας φτάνουν και οι υπόλοιποι, αλλά πού ν' ακούσουμε. Αυτή τη στιγμή της δόξας μας κανένας δεν θα μπορούσε να τη χαλάσει.

Τέρμα της Καραϊσκάκη μπαίναμε στη Γλάδστωνος. Εκεί ο κόσμος αραίωνε καθώς πλησιάζαμε στην εκκλησία. Μέσω της Πλατείας Ηρώων που έκανε τα αγόρια άνδρες και είχε μόνο αυτή τη μέρα του χρόνου κλειστές τις κόκκινες λαμπίτσες, φτάναμε και πάλι στο προαύλιο της Αγίας Τριάδας. Χορτασμένοι από δόξα τρέχαμε όλοι να βγάλουμε τα ράσα και πηγαίναμε τρεχάλα στο φούρνο του Βαρδιάνου, όπως λεγόταν και υπάρχει μέχρι και σήμερα, στο στενό απ' όπου ξεκινούσε η πομπή, να πάρουμε φρέσκιες φραντζόλες και ταχινόπιτες να χορτάσουμε την πείνα μας.

Μετά τη Μεγάλη Παρασκευή πιο ήσυχοι και πιο γεμάτοι προετοιμαζόμασταν για τη νύχτα του Καλού Λόγου. Μεγάλη υπόθεση για όλους μας για δύο σημαντικούς λόγους. Πρώτον, διότι 'πανίζαμε' τα καινούργια μας ρούχα και σαντάλια. Όταν μάλιστα τα φορούσαμε, αφού κοιταζόμασταν πολλή ώρα στον καθρέφτη, περπατούσαμε στη συνέχεια καθοδόν προς την εκκλησία βλέποντας πού πατούσαμε, μπας και τα λερώσουμε.

Δεύτερον, διότι το καμπαναριό της Αγίας Τριάδας θα ζούσε και πάλι δόξες και μεγαλεία. Μόλις φτάναμε με τους

δικούς μας στον περίβολο της εκκλησίας πλυμένοι και συγυρισμένοι γινόμασταν καπνός. Τρέχαμε μέσα στην εκκλησία και από τη μικρή πορτούλα που οδηγεί στον εξώστη ανεβαίναμε στο καμπαναριό από μια μικρή καταπακτή. Βγάζαμε από τις τσέπες το βαμβάκι που παίρναμε από το σπίτι το βάζαμε στα αυτιά μας και ήμασταν έτοιμοι. Μόλις η καμπάνα χτυπούσε χαρμόсуна και μόλις ακούγαμε τον πατέρα Κυριάκο να αρχίζει το «Χριστός Ανέστη», ανάβαμε όλες τις τσάκρες που κρύβαμε στο καμπαναριό και γινόταν το έλα να δεις. Κάποιες τις πετούσαμε και κάτω στον κόσμο με αποτέλεσμα να γίνεται πανικός. Πριν προλάβουν οι επίτροποι της εκκλησίας να ανέβουν να μας περιλάβουν κατεβαίναμε από την καταπακτή και βγαίναμε έξω έτοιμοι για το φιλί της αγάπης με τους δικούς μας που προσπαθούσαν να καταλάβουν πού χαθήκαμε. Σαν παναγιές με τα καινούργια μας ρούχα και σαντάλια παίρναμε το δρόμο εμείς για το σπίτι της γιαγιάς και τα υπόλοιπα αλάνια για την Αιμιλίου Χουρμούζιου για να φάμε τον αγλέουρά μας. Το τραπέζι το βράδυ της Ανάστασης στη γιαγιά με την αυγολέμονη, που σιχαινόμουν και ακόμα σιχάινομαι, τα τηγανητά συκωτάκια και το ζεστό ψωμί μάς περίμενε. Την επόμενη μέρα φορώντας και πάλι τα καινούργια μας ρούχα που ψιλομύριζαν μπαρούτι μπαίναμε στο αυτοκίνητο και πηγαίναμε στους συγγενείς στη Λευκωσία. Προηγουμένως γινόταν η απαραίτητη επιθεώρηση των νυχιών μου από τη μάνα μου.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ....

Ο κουρέας μας μπορεί τελικά να μην έκρυβε κανένα μυστήριο, αλλά ένα μυστήριο και μεγάλο μάλιστα το είχαμε στη γειτονιά και επί τούτου δεν υπήρχε καμία αμφιβολία. Κάθε δεύτερη Τετάρτη απόγευμα, η Αιμιλίου Χουρμούζιου γέμιζε με μαύρα αυτοκίνητα πολυτελείας τα οποία καταλάμβαναν όλα τα πεζοδρόμια όχι μόνο στην οδό μας αλλά και στα γύρω στενά. Αμίλητοι οι οδηγοί τους κατέβαιναν και χωρίς να μας ρίξουν ούτε μια ματιά πήγαιναν σχεδόν τρέχοντας στο στενό. Εκεί, χωρίς να κοιτάξουν πουθενά, έμπαιναν σε μια μαύρη πόρτα την οποία προηγουμένως χτυπούσαν δυο φορές. Μόλις εισέρχονταν η πόρτα έκλεινε και άνοιγε μόνο όταν ακουγόταν το επόμενο χτύπημα.

Ποιοι ήταν, τέλος πάντων, αυτοί, γιατί φορούσαν μόνο μαύρα και γιατί δεν μιλούσε κανένας τους; Τι κρυβόταν πίσω από τη μαύρη πόρτα που άνοιγε μόνο μετά από συνθηματικό χτύπημα; Δίπλα από την πόρτα μια ταμπέλα δεν μας διαφώτιζε και ιδιαιτέρως. «Τεκτονική Στοά» έγραφε και εμείς δεν ξέραμε τι φρούτο ήταν αυτό το πράμα. Ένα μεγάλο μυστήριο μέσα στη γειτονιά μας, το οποίο έπρεπε πάση θυσία να λυθεί. Η φαντασία μας ήταν μαζί με τις ορμόνες μας στα ύψη και μην μπορώντας να κάνει διαφορετικά οργίαζε. Όλα περνούσαν από το μυαλό μας και

για τίποτα δεν ήμασταν σίγουροι. Με τις ώρες φτιάχναμε σενάρια, τα απορρίπταμε και πλάθαμε άλλα μέχρι αργά το βράδυ. Το μόνο σίγουρο ήταν ότι το μυστήριο έπρεπε να λυθεί και το συντομότερο, μάλιστα. Στη γειτονιά μας βρισκόταν, άλλωστε, το κτίσμα και είχαμε, όπως το βλέπαμε, κάθε δικαίωμα να μάθουμε. Και ο σχεδιασμός κάθε Τετάρτη απόγευμα για το πώς θα καταφέρναμε να λύσουμε το μυστήριο έδινε και έπαιρνε.

«Να περιμένουμε έξω από την πόρτα, δρόμος είναι και κανένας δεν μπορεί να μας θυμώσει και όποτε ανοίγει να κοιτάζουμε μέσα, μπας και δούμε τίποτα να καταλάβουμε τι γίνεται», είπε ο Φίλιππος. Κι επειδή όντως είχε κάποια πιθανότητα επιτυχίας το εγχείρημα, το θέσαμε αμέσως σε εφαρμογή.

«Θανάση, τρέξε φέρε την μπάλα σου, να κάνουμε πως παίζουμε ποδόσφαιρο στο δρόμο», είπε ο Κόκος και ο Θανάσης έφυγε σαν σφαίρα διαμαρτυρούμενος όπως πάντα, γιατί να πέφτει η μοίρα πάνω του όποτε πρέπει κάποιος να κάνει κάτι. Ένα δίκιο, ομολογώ, πως το είχε, αφού μόνο αυτός έτρεχε για κάτι τέτοια.

«Να παίζουμε στύλους», είπα εγώ και η λογική ήταν πολύ απλή. Ο ένας στύλος –πάσσαλος της Ηλεκτρικής– ήταν ακριβώς δίπλα στην πόρτα. Το ποδόσφαιρο χρησιμοποιώντας τους στύλους της Ηλεκτρικής ήταν πολύ δεδομένο στη γειτονιά μας. Χωριζόμαστε σε δυο ομάδες, η καθεμιά είχε για τέρμα ένα στύλο και όποτε η μπάλα άγγιζε πάνω στο στύλο μετρούσε για τέρμα.

Ο στύλος, λοιπόν, δίπλα από τη μυστήρια μαύρη πόρτα, ήταν ό,τι έπρεπε. Ένας θα στεκόταν εκεί εκτελώντας υποτίθεται χρέη τερματοφύλακα και θα έβλεπε τα πάντα.

Στήσαμε σε εφαρμογή το σχέδιο και πρώτος στάθηκε

δίπλα στο στύλο ο αδελφός μου. Ξεκινήσαμε το παιγνίδι με την έγνοια μας στην πόρτα. Όταν την προσέγγισε περπατώντας βιαστικά ένας κύριος με γραβάτα και μαύρο κοστούμι σαν κοράκι, όλοι σχεδόν βρεθήκαμε γύρω από το στύλο, και όταν η πόρτα άνοιξε, απροκάλυπτα πλέον, αρχίσαμε να ρουφάμε εικόνες από το εσωτερικό του μυστηρίου κτηρίου. Ότι προλάβουμε να δούμε στα μερικά δευτερόλεπτα που η πόρτα παρέμεινε ανοιχτή μάς σύγχυσαν ακόμη περισσότερο. Στον γραβατωμένο κύριο άνοιξε ένας άλλος κύριος που δεν φορούσε γραβάτα αλλά μια ποδιά σαν αυτή που φορούσε η μάνα μου στην κουζίνα όταν καθάριζε ψάρι, μόνο που αυτή αντί να έχει λουλούδια όπως της μάνας μου είχε κάτι περίεργα σχήματα όπως αυτά που κάναμε στην τριγωνομετρία στο σχολείο. Πίσω του, σε μια μεγάλη αίθουσα που μάλλον δεν θα είχε φως, όλοι αυτοί με τις γραβάτες να στέκονται και να μιλάνε μεταξύ τους, φορώντας ένα πράγμα όπως το ράσο του πατέρα Νικόλα.

Συνεχίσαμε να κάνουμε πως παίζαμε ποδόσφαιρο μήπως άνοιγε ξανά η πόρτα και βλέπαμε τίποτα περισσότερο. Ο μόνος που έπαιζε με την ψυχή του ποδόσφαιρο ήταν ο Θανάσης. Τέτοια ευκαιρία να μην τον σταματά κανένας και να σκοράρει στο στύλο όποτε ήθελε, δεν θα έβρισκε ξανά.

Κι ενώ το μόνο που ακουγόταν ήταν οι φωνές του Θανάση που πανηγύριζε έξαλλα το κάθε γκολ, έστω κι αν του εξηγήσαμε ότι το παιγνίδι δεν ήταν πραγματικό, η πόρτα άνοιξε και άρχισαν να βγαίνουν από μέσα όλοι οι γραβατωμένοι κύριοι αμίλητοι όπως μπήκαν, χωρίς τα ράσα και χωρίς τις ποδιές. Σταθήκαμε σχεδόν απέναντι τους.

Πολλοί απ' αυτούς μας κοίταζαν και χαμογελούσαν, κάνοντας το μυστήριο που βιώναμε ακόμα μεγαλύτερο. Τι

ήξεραν που δεν ξέραμε και χαμογελούσαν, κιόλας; Όταν η γειτονιά καθάρισε από τα αυτοκίνητα και μείναμε μόνοι μαζί με τις απορίες μας αρχίσαμε να περιγράφουμε αυτά που προλάβαμε να δούμε, βάζοντας ο καθένας και τη δική του σαλτσούλα.

Όπως μάλιστα διαβεβαίωνε ο αδελφός μου, ένας μέσα κρατούσε και σπαθί, ενώ οι άλλοι σκυφτοί τον προσκυνούσαν.

«Τον είδα ρε, σίγουρα! Το κρατούσε πάνω από το κεφάλι τους και κάτι έλεγε».

«Σιγά μην κρατούσε και όπλο», ειρωνεύτηκε ο Γιώργος της Σοφίας για να προσθέσει ότι, «οι τοίχοι μέσα ήταν βαμμένοι μαύροι».

Εγώ πάντως, πρόλαβα να δω πολλούς μαυροφορεμένους κυρίους και δεν πρόλαβα να δω ούτε σπαθί ούτε τοίχους βαμμένους, ούτε καν ένα μικρό μαχαίρι.

Τι να έλεγα... «Είδα και εγώ σπαθί!» φώναξα και κέρδισα το ενδιαφέρον. «Και όχι ένα, αλλά πολλά και μάλιστα υπήρχαν και ορισμένα κρεμασμένα πάνω στον τοίχο!»

«Τι λες ρε», φώναξε το Φίδι. «Ακόμα λίγο θα μας πείτε ότι σφάζονται κιόλας».

«Σάμπως μετρήσαμε πόσοι μπήκαν και πόσοι βγήκαν;» διερωτήθηκε ο Μάριος. «Πού ξέρουμε αν έσφαξαν κανέναν εκεί μέσα;»

«Μαλάκες, τα πράγματα είναι σοβαρά και πρέπει να το πούμε στους δικούς μας», είπε ο Φίλιππος και πήρε την μπάλα από τα χέρια του Θανάση ο οποίος εξακολουθούσε να βάζει γκολ στο στύλο.

«Να το πούμε στον πατέρα του Φιδιού που είναι και αστυνομικός», είπε ο Κόκος και συμφωνήσαμε όλοι ότι έτσι έπρεπε να γίνει. Τρέξαμε όλοι πίσω στη γειτονιά μας

και κάτσαμε στο πεζοδρόμιο περιμένοντας με αγωνία να σχολάσει ο κύριος Άγγελος. Όταν καθόμασταν στο πεζοδρόμιο είτε περιμένοντας είτε διότι δεν είχαμε κάτι άλλο να κάνουμε, παίζαμε ένα παιγνίδι που δεν χρειαζόταν ούτε να τρέχεις ούτε να καταβάλεις ιδιαίτερη προσπάθεια. Φτύναμε στο δρόμο και διαγωνιζόμασταν σε δυο κατηγορίες. Ποιανού το σάλιο θα πάει πιο μακριά και ποιανού θα εξατμιστεί από την κάψα της ασφάλτου τελευταίο. Σχεδόν πάντα, τη διαδικασία σταματούσε ένα διερχόμενο αυτοκίνητο που έσβηνε με τα λάστιχά του τα σημάδια... και φτου ξανά κι απ' την αρχή. Κάπως έτσι περνούσε και η ώρα όταν φάνηκε στη γωνία το άσπρο αυτοκίνητο του πατέρα του Φιδιού. Τον κυκλώσαμε αφήνοντάς τον να διερωτάται τι πάθαμε όλοι.

Όταν κατέβηκε από το αυτοκίνητο αρχίσαμε να μιλάμε όλοι μαζί αφήνοντάς τον να προσπαθεί να καταλάβει μεταξύ αυτών που άκουγε για μαύρους τοίχους, σπαθιά και ποδιές, όπως της μάνας μας, με σύμβολα τριγωνομετρίας απάνω τους, όπως φώναζε ο Θανάσης, και αίμα!

«Σιωπάτε όλοοοι!» φώναξε και αμέσως σκάσαμε.

«Πέστε μου τι πάθατε να καταλάβω και μη μιλάτε όλοι μαζί», είπε δυνατά και εμείς κρυφτήκαμε πίσω από τον Κόκο.

Πήρε τον λόγο το Φίδι.

«Στον απέναντι δρόμο εκεί που γράφει Τεκτονική Στοά είδαμε...»

«Λοιπόν», είπε ο κύριος Άγγελος, διακόπτοντας τον γιο του με το πρόσωπο σκοτεινιασμένο και αφήνοντάς μας γεμάτους αγωνία να περιμένουμε.

«Μην ξανακούσω ότι πήγατε εκεί κι ενοχλείτε τους ανθρώπους, θα σας κάνω του αλατιού. Οι άνθρωποι είναι

μασόνοι, δεν πειράζουν κανένα και σταματήστε να μπλέκεστε στα πόδια τους. Μην ακούσω ξανά ότι πήγατε εκεί! Εξηγημένοι;»

Κουνήσαμε το κεφάλι καταφατικά κοιτάζοντας ο ένας τον άλλο. Τι διάολο πάλι είναι οι μασόνοι και γιατί όταν είσαι τέτοιος πρέπει να φοράς ράσο όπως τον πατέρα Νικόλα; Όση απορία και να είχαμε πάντως δεν τολμήσαμε να πάμε ξανά έξω από τη μαύρη πόρτα. Όταν ο κύριος Άγγελος έλεγε ότι θα μας έλιωνε στο ξύλο το εννοούσε. Κάθε δεύτερη Τετάρτη, λοιπόν, βλέπαμε τα μαύρα αυτοκίνητα με τους μαυροντυμένους επιβάτες τους και δεν πλησιάζαμε. Καθόμασταν πάνω στο πεζοδρόμιο και απλώς βλέπαμε από μακριά. Φτύναμε στην άσφαλτο και περιμέναμε να δούμε το σάλιο να στεγνώνει. Στο κάτω κάτω ρε αδελφέ, αν σφάζονταν εκεί μέσα πρόβλημά τους!

ΟΙ ΨΕΙΡΕΣ...

Υπήρχαν περίοδοι που ολόκληρη η Χουρμούζιου μύριζε πετρέλαιο. Ήταν η εποχή που κάτι μικρά ενοχλητικά ζωύφια φώλιαζαν απρόσκλητα στα κεφάλια μας. Η εποχή της ψείρας. Ένας να έπιανε ψείρες, όλοι σε χρόνο μηδέν ήμασταν καταδικασμένοι. Το τι ξύσιμο στο κεφάλι κάναμε, το τι καπέλα φορούσαμε, μπας και πάθουν ασφυξία και ψοφήσουν, δεν λέγεται. Σπίτι ούτε τολμούσαμε να το πούμε. Όταν το έπαιρναν είδηση οι μανάδες μας την είχαμε βαμμένη. Λούσιμο με πετρέλαιο και καταδικη να βρομάμε από μέτρα μακριά. Το μόνο καλό είναι ότι όλοι βρομάγαμε και δεν υπήρχε λόγος να κοροϊδέψει ο ένας τον άλλο. Όταν πιάναμε ψείρες, ένα πράγμα παρακαλούσαμε. Μη βάλει κανέναν η μάνα του να κουρευτεί πρώτο νούμερο με τη μηχανή. Όταν συνέβαινε κάτι τέτοιο μπλέκαμε όλοι μας. Όταν βλέπαμε κανέναν κουρεμένο βλαστημούσαμε την ώρα και τη στιγμή και τρέχαμε να κρυφτούμε. Δεν ξέρω τι έπιανε τις μανάδες μας και μόλις έβλεπαν ένα παιδί κουρεμένο μάς έπαιρναν όλους αμπάριζα στον Μυστήριο. Το τι κλάμα έπεφτε και τι παρακαλετό, δεν λέγεται. Δεν άκουγαν κανένα. Με τη μηχανή ο Μυστήριος μάς έκανε γουλί και έριχνε στο πάτωμα μαζί με τις ψείρες και τα μαλλιά μας και την αξιοπρέπειά μας.

Τον μόνο που δεν πείραζε κανένας όσες ψείρες και να

κουβαλούσε ήταν τον Απόλλωνα. Όλη ημέρα ξυνόταν στον ήλιο, αλλά κανένας δεν τον κούρευε, δεν τον ενοχλούσε και το απολάμβανε. Και τον ζηλεύαμε τον άτιμο που έκανε ό,τι ήθελε χωρίς να δίνει λογαριασμό σε κανέναν. Αν ένιωθε δε, ότι του έβαζαν χέρι, την έκανε για καμιά δυο ημέρες σε άλλες γειτονιές και όταν πεινούσε ή έτρωγε καμιά κλοτσιά ερχόταν πίσω. Όταν ο Απόλλωνας χανόταν το καταλαβαίναμε διότι πρώτα ακουγόταν ο Θανάσης να φωνάζει:

«Απόλλωνααααα! Ρε Απόλλωνα, διάσλε μαύρε, πού είσαι;»

Για να πάρει αμέσως σειρά η κυρία Ντίνα:

«Θανάσηηηη! Θανάση, έλα γιε μου και θα έρθει πάλι!».

Μέχρι που μια ημέρα ο Απόλλωνας την έκανε για τα καλά, πήρε τις ψείρες του και χάθηκε από προσώπου γης. Μαύρες μέρες πέρασε ο φίλος μας. Για πολλά απογεύματα τον ακούγαμε να φωνάζει σπαρακτικά τον σκύλο παρακαλώντας τον να έρθει πίσω. Λιώναμε να τον ακούμε, διότι ξέραμε πόσο τον αγαπούσε και τι σήμαινε γι' αυτόν το σκυλί. Μέχρι και χειρόγραφες ανακοινώσεις έβαλε στην απελπισία του ο Θανασάκης στους στύλους της Αιμιλίου Χουρμούζιου, τις οποίες όταν είδαμε δεν ξέραμε αν έπρεπε να κλάψουμε ή να γελάσουμε.

«ΧΑΘΗΚΕ Ο ΣΚΙΛΟΣ Ο ΑΠΟΛΛΩΝ.ΟΠΟΙΟΣ ΒΡΕΙ ΤΟ ΣΚΙΛΟ ΝΑ ΤΟ ΠΕΙ. Ο ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΙΡΙΑ ΝΤΙΝΑΣ»

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ...

Είδηση δεν αποτελούσε το γεγονός ότι χτύπησε κάποιος από μας, διότι αυτό συνέβαινε επί καθημερινής και μόνης βάσης. Το να είναι ματωμένα τα γόνατα, να σκίζουμε το μέτωπο ή να σπάζουμε τις μύτες μας, ήταν τόσο συνηθισμένο φαινόμενο και ούτε οι μανάδες μας ασχολούνταν πλέον με τέτοια.

Πόσες φορές να μας παρακαλέσουν οι έρμες να προσέχουμε για να μη χτυπήσουμε, να μην πετάμε πέτρες και να μη βγαίνουμε στα δέντρα διότι τα κλαδιά σπάζουν και υπάρχει κίνδυνος; Έριχναν αυγά στον τοίχο, αφού ό,τι και να μας έλεγαν κανένας δεν πρόσεχε, όλοι πετούσαμε πέτρες και κυνηγούσαμε τα πιο ψηλά και λεπτά κλαδιά των δέντρων που βρίσκονταν στην αυλή του Πηλαβάκη για να ανεβούμε.

Όλα τα δοκίμασαν μα τίποτε δεν πέτυχαν. Ούτε ακόμα η προσπάθεια της θείας της Ελένης να πείσει τον Φίλιππο, την Ξένια και την Ντώνια ότι μετά το μπάνιο και όταν τους φοράει καθαρά ρούχα απαγορεύεται να βγαίνουν στο δρόμο έπιασε τόπο. Τρώγανε πολύ κράξιμο και οι τρεις τους όταν στέκονταν φρεσκολουσμένοι και με καθαρά ρούχα στα σκαλιά τού σπιτιού με τη θεία την Ελένη πίσω να τους παρακολουθεί, μπας και κάνουν ένα βήμα προς το δρόμο να τους ορμήξει, αλλά δεν μπορούσαν να

κάνουν και τίποτ' άλλο. Μόλις, όμως, γύριζε το βλέμμα της για λίγο αλλού, χάνονταν και οι τρεις από τα σκαλιά και όσες φωνές και να έβαζε δεν τους μάζευε με τίποτα. Πρώτος ο Φίλιππος, μετά η Ξένια και κατά πόδας να ακολουθεί η Ντώνια, η οποία καλά καλά δεν περπατούσε ακόμα. Έτρεχαν είτε στην αυλή μας να κρυφτούν είτε πήγαιναν προς το χωράφι με τη Μουριά, όπου σίγουρα κάποιον από μας θα έβρισκαν.

Εκείνο το απόγευμα, όμως, τα χρειαστήκαμε όλοι. Ένα παλιό αυτοκίνητο με μικρή σκάλα στο πίσω μέρος βρισκόταν παρκαρισμένο μπροστά από το κάγκελο της αυλής μας κι εμείς καθόμασταν όλοι στα πεζούλια και καθορίζαμε τη στρατηγική ψαρέματος για την επόμενη μέρα. Η Ντώνια άρχισε να ανεβαίνει τη σκάλα του αυτοκινήτου και να φωνάζει να τη δούμε που θα πετάξει, όπως προειδοποιούσε, ψηλά σαν τον σούπερμαν. Κανένας δεν της έδινε σημασία όσο κι αν συνέχιζε να φωνάζει μέχρι που ακούσαμε κάποια στιγμή:

«Πετάω, δείτε μεεεε».

Γυρίζοντας προς το αυτοκίνητο, την είδαμε να πέφτει από την οροφή του και να σωριάζεται μένοντας ακίνητη. Μετά τα πρώτα δευτερόλεπτα παγωμάρας τρέξαμε κοντά της για να την δούμε πλημμυρισμένη στα αίματα να προσπαθεί να ανασάνει. Όταν άρχισε να κλαίει και πήγε η καρδιά μας στη θέση της, αρχίσαμε να φωνάζουμε τις μανάδες μας, τη θεία την Ελένη, όποιον μπορούσαμε να σκεφτούμε, σημαίνοντας γενικό συναγερμό. Έφτασε ουρλιάζοντας η θεία η Ελένη και βλέποντας την Ντώνια στα αίματα απλώθηκε φαρδιά πλατιά δίπλα της. Οι μανάδες μας που ήρθαν τρέχοντας έριχναν από τη μια νερό στην Ντώνια και στη θεία την Ελένη, και από την άλλη μας τα

έσουρναν που αφήσαμε τόσοι μαντράχαλοι το μωρό να πέσει χωρίς να το δούμε και να το κατεβάσουμε από το αυτοκίνητο. Και είναι αλήθεια ότι νιώθαμε ένοχοι και ευχόμεσταν να άνοιγε η γη να μας κατάπινε. Κοιτάζαμε ο ένας τον άλλο και σκύβαμε το κεφάλι.

Κάποιος γείτονας έβαλε την Ντώνια και τη θεία την Ελένη στο αυτοκίνητο και τις πήγε στο Νοσοκομείο. Ο χρόνος δεν κυλούσε με τίποτα με τις μανάδες μας να φοράνε ακόμα τις ποδιές τους και να μας τα σούρνουν κανονικά. Μέχρι να ξαναφανεί το αυτοκίνητο στο δρόμο, αμίλητοι, τα βάζαμε με τον εαυτό μας που αφήσαμε την Ντώνια να τσακιστεί στο δρόμο.

«Πού να ξέραμε», έλεγε ο αδελφός μου σκύβοντας το κεφάλι, κάνοντάς μας να αισθανόμαστε ακόμα πιο άσχημα, αφού και ξέραμε και είδαμε και δεν τρέξαμε.

Όταν φάνηκε το αυτοκίνητο και η θεία η Ελένη κατέβηκε κρατώντας την Ντώνια στα χέρια της, κάναμε όλοι έναν κύκλο γύρω τους. Η Ντώνια με ραμμένα και πρησμένα χείλη, και η θεία η Ελένη με ένα βλέμμα που μας χαστούκισε όλους.

«Πέταξα, με είδατε;» ακούστηκε η Ντώνια να λέει και σκύψαμε όλοι κάτω από την ντροπή μας, μη μας δει η θεία η Ελένη στα μάτια.

Ο ΒΡΑΧΟΣ...

Επικίνδυνα ήταν πολλά από τα παιγνίδια μας, αλλά αυτό που κάναμε στους βράχους δεν είχε προηγούμενο. Σ' ένα συγκεκριμένο σημείο, απέναντι από το σπίτι της Ξενούλας, ανακαλύψαμε ότι, αν έμπαινες κάτω από τη θάλασσα και περνούσες κάτω από ένα συγκεκριμένο βράχο, διασχίζοντας ένα θαλάσσιο τούνελ, έβγαινες ξανά στην επιφάνεια από άλλο σημείο σε άλλο βράχο και όλ' αυτά με μια αναπνοή. Μόνο που το σκέφτομαι σήμερα τρομάζω. Η άγνοια, όμως, του κινδύνου μάς οδηγούσε σχεδόν καθημερινά στο συγκεκριμένο σημείο και θέλοντας να αποδείξουμε πόσο άτρομοι ήμασταν μπαίναμε κάτω από το βράχο και με μια αναπνοή βγαίναμε από την άλλη πλευρά. Πολλοί μεγαλύτεροι που έτυχε να περνάνε από κει και έβλεπαν το τι κάναμε μας έβαζαν τις φωνές, λέγοντάς μας πόσο επικίνδυνο ήταν αυτό.

Πού ν' ακούσουμε και πού να σταματήσουμε. Όσο μας έδιναν σημασία και έλεγαν διάφορα τόσο εμείς βουρ κάτω από το βράχο. Κάναμε γραμμή και μπαίναμε στο νερό με τη σειρά, μετρώντας δυνατά για να δούμε ποιος περνά κάτω από το βράχο σε λιγότερο χρόνο. Όταν μπήκε στη θάλασσα ο Χρήστος, ο μικρός αδελφός του Φιδιού, αρχίσαμε να μετράμε δυνατά και συνεχίζαμε να μετράμε όταν ξαφνικά διαπιστώσαμε ότι άργησε να βγει. Στο εξήντα μάς

έζωσαν τα φίδια και περισσότερο απ' όλους το Φίδι που έπεσε στη θάλασσα.

Σε κάποια στιγμή έβγαλε το κεφάλι και φώναξε μ' όλη του τη δύναμη ότι ο αδελφός του σφηνώθηκε κάτω από το βράχο. Βουτήξαμε όλοι και πήγαμε κοντά του. Τα πόδια του Χρήστου φαίνονταν, τα χτυπούσε κιάλας και αυτό είναι καλό σημάδι. Αρχίσαμε να τον τραβάμε με δύναμη. Κάποια στιγμή άρχισε να έρχεται προς το μέρος μας.

Μόλις βγήκε στην επιφάνεια άρχισε να ανασαίνει με φανερή ανακούφιση. Κοντέψαμε να πεθάνουμε από την αγωνία και μόνο όταν άρχισε να μας περιγράφει, πώς σφηνώθηκε και πώς κατάφερε να βγάλει το χέρι του από κει όπου βρισκόταν, καταλάβαμε πόσο αλόγιστα παίζαμε με τη ζωή μας κάθε μέρα. Φυσικά, δεν είπαμε σε κανέναν από τους δικούς μας τίποτα, και δεν πλησιάσαμε ξανά το βράχο. Για ένα μεγάλο διάστημα κάθε φορά που τον αντικρίζαμε από μακριά, μας έκανε να νιώθουμε ανατριχίλα σ' όλο μας το κορμί.

Το νέο ταξίδεψε και στις άλλες γειτονιές μετατρέποντας τον Χρήστο σε κάτι σαν ήρωα. «Πέρασε ξυστά από τον θάνατο και τον νίκησε», λέγαμε. Η σφαλιάρα από τον Κόκο στον Χρήστο μάς ξύπνησε.

«Άμα δεν μπορείς μαλάκα να μην μπαίνεις κάτω από το βράχο και να μας κοψοχολιάζεις. Κατάλαβες ή να σε πνίξω εγώ;»

Δεν είπαμε τίποτα, γιατί γυάλιζε το μάτι του και όταν κάτι τέτοιο συνέβαινε, γινόμασταν καπνός, γιατί όλο και κάποιον θα «βάφτιζε» με τη χερούκλα του.

ΤΟ ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΙ...

Όλα τα παιδιά στη γειτονιά κάναμε δουλειές του ποδάριου για να βγαίνει το χαρτζιλίκι. Κανένας δεν το θεωρούσε ντροπή, αντίθετα όσοι δούλευαν είχαν και κάτι για να περηφανεύονται. Παρόλο που τα λεφτά δεν ήταν πολλά και δεν έσωζαν την κατάσταση, ήταν μεγάλη υπόθεση να μπορείς να κερδίζεις κάτι ο ίδιος και να αγοράζεις πράγματα σαν κύριος, χωρίς να πρέπει να ζητήσεις από τους μη έχοντες γονείς σου. Εγώ είχα μια δουλειά πολύ περιζήτητη και αυτό χάρη στον παππού του Θανασάκη.

Δεν ήταν περιστασιακή, για παράδειγμα, να ξεφορτώνω κασόνια από τα φορτηγά στο λιθογραφείο που βρισκόταν μερικούς δρόμους πιο κάτω, όπως έκαναν τα άλλα παιδιά, αλλά δουλειά σταθερή μ' ένα καλό εισόδημα. Και λέω χάρη στον παππού του Θανάση, αφού αυτός με... προσέλαβε και με αναζητούσε κάθε Σάββατο μεσημέρι.

Είχε την καντίνα στο ΓΣΟ και μαζί με τον Θανασάκη αναλαμβάναμε τις εξωτερικές... εργασίες. Η μικρή καντίνα, έμοιαζε περισσότερο με κατακόμβη για να είμαι ειλικρινής έτσι πέτρινη και σκοτεινή, βρισκόταν κάτω από την ξύλινη κερκίδα δίπλα στα αποδυτήρια.

Φτάναμε εκεί με τα ποδήλατά μας αρκετή ώρα πριν από τον αγώνα. Γεμίζαμε τα μικρά τενεκεδένια κιβώτια με αναψυκτικά, χυμούς, γλισταρκές και πασατέμπο, και ο

παππούς του Θανάση μάς χρέωνε το περιεχόμενο. Μετά αμολιόμασταν στην κερκίδα να πουλήσουμε τηνπραμάτεια μας. Καμιά δουλειά δεν είναι ντροπή, μας έλεγαν οι μεγαλύτεροι, και έχοντας αυτό κατά νου προσπαθούσα να κρύψω την ντροπή μου όταν έβλεπα συμμαθητές μου με τους γονείς τους πάνω στην κερκίδα. Την άλλη μέρα στο σχολείο, δήθεν αδιάφορα, θα μου πετούσαν κανένα υπονοούμενο του στιλ, «σε είδαμε χθες, καλά και αντέχεις με τόση ζέστη να περπατάς πάνω κάτω φορτωμένος», και εγώ θα τους απαντούσα με το ίδιο σχεδόν αδιάφορο ύφος ότι «βοηθούσα, βρε αδελφέ, έναν φίλο που έχει πραγματική ανάγκη. Απαγορεύεται;» Για όλα βλέπετε οι μεγαλύτεροι είχαν και από ένα ρητό για τέτοιες δύσκολες καταστάσεις.

Με τον Θανάση μοιράζαμε την κερκίδα στα δυο και ο καθένας είχε τη δική του μεριά. Κανένας δεν έκλεβε μ' αυτό τον τρόπο την πελατεία του άλλου και όλα ήταν υπό έλεγχο. Καμιά φορά όταν περνούσα τη νοητή γραμμή του συνόρου μας ο Θανασάκης έβαζε τις φωνές και το... στάτους κβο επανερχόταν στην τάξη. Το κέρδος μας ήταν οι αυξημένες τιμές που βάζαμε στηνπραμάτεια μας. Αν θέλεις κύριε, αν δεν θες, να σηκωθείς από τη βολή σου και να πας στην κατακόμβη, στον παππού του Θανάση, να πάρεις αυτό που θες σε καλύτερη τιμή. Στην πολλή ώρα τού πήγαινε έλα στην ξύλινη κερκίδα, το τενεκεδένιο μας παντοπωλείο γινόταν ασήκωτο και μας έκοβε χέρια και μέση, σε καμιά περίπτωση όμως, δεν το βάζαμε κάτω.

Είχαμε, μάλιστα, εκπαιδευτεί τόσο πολύ που όταν κάποιος στα άνω διαζώματα της κερκίδας μάς ζητούσε κάτι του το πετούσαμε με ακρίβεια στο χέρι. Τα λεφτά έφταναν κοντά μας χέρι με χέρι, πάντα μετρημένα. Τέσσερα σελίνια,

τρία σελίνια, αυτό εξαρτιόταν από το εμπόρευμα που πουλούσαμε με το ρευστό να μπαίνει απευθείας στις τσέπες μας. Μέχρι να πουλήσουμε τηνπραμάτεια μας, οι τσέπες μας βάραιναν περισσότερο από το περιεχόμενο στο κουτί. Στο τέλος του αγώνα, έβγαινε το μεροκάματο με τον παππού του Θανάση να μας μοιράζει τα κέρδη, δίνοντάς μας πάντα ένα σάντουιτς και μια κόκα-κόλα σε μπουκάλι. Τρώγοντας και πίνοντας με τις τσέπες γεμάτες σελίνια παίρναμε το δρόμο για το σπίτι μας. Μέχρι και το επόμενο Σάββατο, στον επόμενο αγώνα στο ΓΣΟ.

ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ...

Ηεικόνα της μητέρας μου, να κρατάει το κεφάλι της και να τρέχει προς την ΕΣΕΛ και να φωνάζει του Γρηγόρη απέναντι, με στοιχειώνει μέχρι σήμερα. Στεκόμουν στο παράθυρο του δωματίου μου, που έβλεπε προς την Αγίου Ανδρέου ακριβώς απέναντι από την ΕΣΕΛ, και το θυμάμαι έντονα.

«Γρηγόρη, Γρηγόρη! το είπε το ραδιόφωνο. Ο Μακάριος είναι νεκρός».

«Ποιος, ποιος τον σκότωσε», φώναζε ο Γρηγόρης, κρατώντας επίσης το κεφάλι του αλαφιασμένος.

Γύρω από τη μητέρα μου και τον Γρηγόρη έσπευσαν όλοι οι πελάτες που βρίσκονταν εκείνη τη στιγμή στην ΕΣΕΛ, η κυρία Μαρούλα από το διπλανό μαγαζί, ενώ εγώ κρεμάστηκα στο παράθυρο προσπαθώντας να καταλάβω τι γίνεται. Έτρεξε πίσω η μητέρα μου, κλείδωσε τις πόρτες και τα πράγματα πρέπει να ήταν πολύ σοβαρά γιατί με ύφος που δεν μας είχε συνηθίσει μας είπε με ένταση.

«Μην τολμήσετε να βγείτε από το σπίτι ούτε ακόμα στην αυλή να πάτε. Καταλάβετε;»

Κοιταχτήκαμε με τον αδελφό μου έτοιμοι να βάλουμε τα κλάματα. Ποιος ήταν ο Μακάριος, τέλος πάντων, και γιατί αναστατώθηκε τόσο πολύ η μητέρα μας; Την είδαμε να σχηματίζει έναν αριθμό τηλεφώνου και την ακούσαμε να μιλάει με τον πατέρα μου.

«Τάσο, τα άκουσες; Ο Μακάριος πέθανε! Έγινε πραξικόπημα! Τα μωρά είναι σπίτι αλλά τρέξε και έλα».

Μέχρι η μάνα μου να κλείσει το ακουστικό ήμουν ήδη στην αυλή. Στην άλλη πλευρά του τοίχου το Φίδι μόλις με είδε μου φώναξε:

«Ρε έγινε κάτι σαν πόλεμος, ο παπάς μου πήγε στην Αστυνομία».

Τι πόλεμος και αηδίες μου έλεγε; Τον μόνο πόλεμο που ήξεραν ήταν όταν φορούσαμε τα πλαστικά κράνη και σπάζαμε τα παράθυρα στην άλλη γειτονιά.

«Και τι θα κάνουμε ρε;» ρώτησα απελπισμένα.

«Η μάνα μου είπε να μην το κουνήσω βήμα από το σπίτι», απάντησε και χάθηκε πίσω από τον τοίχο.

Σοβαρά τα πράγματα. Αν το Φίδι κλείστηκε στο σπίτι αδιαμαρτύρητα, τότε τα πράγματα είναι πολύ άσχημα.

Οι επόμενες ώρες πέρασαν μπροστά στην τηλεόραση να βλέπουμε εικόνες από στρατιώτες, με τους γονείς μου να βρίσκονται συνέχεια στο τηλέφωνο, να μιλάνε με τους συγγενείς μας στη Λευκωσία, να μαθαίνουν πιο άμεσα τα νέα. Κάθε φορά που έκλειναν το τηλέφωνο το πρόσωπό τους ήταν και πιο συννεφιασμένο. Μέχρι που ο πατέρας μου δέχτηκε ένα τηλεφώνημα και σχεδόν πανηγυρίζοντας μάς φώναξε ότι "ο Μακάριος δεν είναι νεκρός και μίλησε από το ράδιο". Πάλι μπλόκαρα. Τελικά, αυτός ο Μακάριος πέθανε ναι ή όχι; Το μόνο νεκρό πράγμα που είχα δει ποτέ μου ήταν η γάτα μας κάτω από τη λεμονιά στην αυλή. Και τη βάλαμε σ' ένα κουτί παπουτσιών και τη θάψαμε εκεί ακριβώς που τη βρήκαμε. Ο Μακάριος, λοιπόν, πέθανε; Κι αν πέθανε, πώς μιλάει από το ράδιο; Κι όλα αυτά περί πολέμου τι ήταν, τέλος πάντων; Γίνεται πόλεμος χωρίς όπλα, χωρίς να υπάρχουν στο δρόμο στρατιώτες και χωρίς να

ακούγεται η παραμικρή έκρηξη; Ούτε ένα τζάμι να σπάζει; Την επόμενη μέρα κανένας δεν πήγε δουλειά. Ο μπαμπάς βρισκόταν στην κουζίνα και άκουγε ραδιόφωνο, ενώ εμείς μαζί με τη μητέρα μου έξω στην αυλή. Στην Αιμιλίου Χουρμούζιου δεν κυκλοφορούσε κανένας. Η μητέρα μου καθάριζε μπάμιες και οι ερωτήσεις μας βροχή. Δεν θα ξεχάσω ποτέ την τελευταία μου ερώτηση, γιατί το συνδύασα με αυτό που ακολούθησε. Η μάνα μου μέχρι σήμερα το λέει με φανερότατη ταραχή.

«Μάμα, ο πόλεμος γίνεται μόνο στη Λευκωσία;»

«Ευτυχώς ναι, γιε μου, θα περάσει το κακό».

«Πες μου», συνέχισα «οι σφαίρες γίνονται από τις μπάμιες;» Γελώντας η μάνα μου, μου απάντησε καταφατικά.

«Ναι, γιε μου, από τις μπάμιες. Τις ξηραίνουν και γίνονται σφαίρες».

Δεν πρόλαβα να συνειδητοποιήσω την απάντηση και ακούστηκε ένας ξερός ήχος πάνω από τα κεφάλια μας. Στο σημείο άνοιξε μια τρύπα και η σκόνη από τον ασβέστη στον τοίχο δημιούργησε ένα μικρό συννεφάκι. Η μάνα μου δεν φώναζε αλλά ούρλιαζε κυριολεκτικά, πετώντας κάτω την κούπα με τις μπάμιες.

«Γρήγορα μπειτέ μες στο σπίτι».

Αρπάζοντάς μας, τρέξαμε μέσα και κλείδωσε πίσω της την πόρτα της κουζίνας. Ο πατέρας μου έτρεξε κλείδωσε την εξώπορτα στην Αγίου Ανδρέου και όλοι μαζί μπήκαμε στο υπνοδωμάτιό τους. Έξω στην αυλή μας ακούγονταν πλέον καθαρά φωνές και ξεροί κρότοι από βολές όπλων. Ο πατέρας μου μπήκε κάτω από το κρεβάτι. Τράβηξε εμένα και τον αδελφό μου και μετά μπήκε η μάνα μου βάζοντάς μας στη μέση τους. Είχα παγώσει και προσπαθούσα να καταλάβω τι γίνεται. Αναμφίβολα γινόταν αυτό που

όλοι έλεγαν από χθες το πρωί, πόλεμος και, μάλιστα, μέσα στην αυλή μας. Και τον νιώθαμε τον πόλεμο, μέσα από τις φωνές, τους πυροβολισμούς, τις βρισιές και τις κραυγές που πλημμύριζαν την αυλή μας λίγα μόλις μέτρα από την κρυψώνα μας.

Δεν ξέρω πόσες ώρες πέρασαν κάτω από το κρεβάτι, αλλά σίγουρα ήταν πολλές. Σε κάποια στιγμή ακούσαμε ένα δυνατό χτύπημα στην πόρτα της κουζίνας, σαν κλοτσιά. Η πόρτα έγινε σμπαράλια. Ο πατέρας μου μας έλεγε να μη φοβόμαστε. Έτσι κι αλλιώς, εγώ εκείνη τη στιγμή νόμιζα πως οι πεθαμένοι, όπως τη γάτα που βάλουμε στο κουτί των παπουτσιών και τη θάψαμε, κάπως έτσι σαν κι εμάς θα πρέπει να είναι. Παγωμένοι και να μην μπορούν να κινηθούν. Μια φωνή στην κουζίνα ακούστηκε να λέει:

«Μη φοβάστε, θα πάρουμε νερό παγωμένο και θα φύγουμε».

«Πάρτε και φύγετε», απάντησε ο πατέρας μου. «Έχουμε μωρά στο σπίτι, λυπηθείτε μας».

«Είπαμε μη φοβάστε», απάντησε η φωνή.

Έξω από το σπίτι, οι φωνές και οι πυροβολισμοί πυκνωναν. Κάποιοι έβριζαν κάποιον Μούσκο και οι άλλοι απαντούσαν βρίζοντας τις μανάδες αυτών που έβριζαν τον Μούσκο. Τρελά πράγματα και όλα αυτά υπό την υπόκρουση ατελείωτων πυροβολισμών. Κάποια στιγμή όταν ξημέρωσε ακούστηκε μια φωνή από την Αγίου Ανδρέου.

«Σταματήστε ρεεε, έχει ανθρώπους μέσα στο σπίτι. Σταματήστε να βγουν έξω. Σταματήστε όλοι!»

«Βγαίνουμε», φώναξε ο πατέρας μου και άρχισε να μας βγάζει έναν έναν από την κρυψώνα μας κάτω από το κρεβάτι.

Με κατέκλυζαν ερωτήματα. Τι θα γινόταν, πού θα πη-

γαίναμε; Τελείωσε ο πόλεμος; Ποια ήταν η φωνή που μας καλούσε να βγούμε από το σπίτι; Ποιοι πολεμούσαν; Ποιος ήταν ο Μούσκος; Γιατί τον έβριζαν; Ποιοι έπιναν το παγωμένο νερό από το ψυγείο μας; Γιατί έσπασαν την πόρτα μας;

Αγκαλιασμένοι ανοίξαμε την πόρτα που έβλεπε στην Αγίου Ανδρέου και βγήκαμε έξω. Ήταν μέρα.

Στο απέναντι πεζοδρόμιο στέκονταν στρατιώτες με όπλα πραγματικά, με όπλα που γυάλιζαν και με μάτι που γυάλιζε περισσότερο. Μπροστά ακριβώς από το τελευταίο σκαλί του σπιτιού μας, ένας στρατιώτης ακίνητος, πεσμένος μπρούμυτα με το πρόσωπο να βλέπει την άσφαλτο και δίπλα του ένα ηλεκτρικό σύρμα να σπινθηρίζει κάθε φορά που άγγιζε το έδαφος. Κάτι όπως το βεγγαλικό μου φάνηκε. Το μάτι μου κόλλησε στον ακίνητο στρατιώτη.

«Πέθανε;» ψέλλισα.

«Όχι, γιε μου, κοιμάται», απάντησε η μάνα μου πριν μπήξει ξανά τις φωνές. Ένας στρατιώτης από απέναντι ήρθε βιαστικά προς το μέρος μας και έβαλε το όπλο στον κρόταφο του πατέρα μου.

«Εσύ δεν είσαι έφεδρος αξιωματικός;» τον ρώτησε με ένταση.

«Ναι», απάντησε με την ίδια ένταση ο πατέρας μου.

«Και γιατί δεν παρουσιάστηκες στη μονάδα σου;»

«Πώς να παρουσιαστώ», απάντησε ο πατέρας μου θυμωμένα.

«Ήμουν στο σπίτι με την οικογένειά μου, δεν μπορούσα να βγω και να 'μαι τώρα εδώ, να με απειλείτε, κιόλας».

Κάποιος επενέβη, ο στρατιώτης έκανε πίσω και αρχίσαμε να διασχίζουμε την Αγίου Ανδρέου για να μπούμε στην απέναντι πολυκατοικία που είχε υπόγειο και, απ' ό,τι

διαπιστώσαμε στη συνέχεια, ολόκληρη η γειτονιά το χρησιμοποιούσε ως κρυψώνα. Μόλις μπήκαμε έπεσαν όλοι πάνω μας.

«Δόξα τω Θεώ γλιτώσατε», έλεγαν και μας φιλούσαν. «Γλιτώσατε. Ακούγαμε τι γινόταν στην ταράτσα του σπιτιού σας και στην αυλή. Φωνάζαμε να σταματήσουν να βγείτε αλλά κανένας δεν μας άκουγε. Εδέησε, επιτέλους, το πρωί να σταματήσουν. Δόξα τω Θεώ είστε καλά».

Τόσο πολύ κινδυνεύσαμε; Όπως έμαθα μετά από πολλά χρόνια η Αιμιλίου Χουρμούζιου είχε την «τιμητική» της κατά το πραξικόπημα. Ήταν το σημείο όπου αποβιβάστηκαν οι δυνάμεις της αντίστασης που έφτασαν από την Πάφο με λεωφορεία, προωθήθηκαν προς τα ενδότερα για να συναντήσουν αντίσταση από τις δυνάμεις των πραξικοπηματιών στην Αγίου Ανδρέου. Στην ταράτσα μας στήθηκε πολυβόλο και η αυλή μας αποτέλεσε σημείο ταμπουρώματος για τριάντα περίπου ενόπλους. Το πώς γλιτώσαμε ήταν πραγματικό θαύμα όπως παραδέχονταν όλοι.

Λίγα μέτρα πιο κάτω στην Αγίου Ανδρέου, στο σπίτι του Αντώνη, παιζόταν ακόμα ένα δράμα. Αστυνομικοί και οι δυο γονείς του, μόλις άκουσαν από την εξώπορτα κάποιον να φωνάζει:

«Στρατός, ανοίξετε αμέσως».

Έτρεξαν και έκρυσαν τα πηλήκια και τις φωτογραφίες τους με τις στολές κάτω από τους καναπέδες και βγήκαν με τα παιδιά τους στον πάνω όροφο να κρυφτούν. Οι οπλοφόροι έσπασαν την πόρτα, μπήκαν στο σπίτι και τα έκαναν γης μαδιάμ, χωρίς να λάβουν υπόψη ότι στο σπίτι υπήρχε και βρέφος μόλις δυο μηνών.

Μέχρι και την επόμενη μέρα παραμείναμε εκεί στο υπόγειο. Όταν οι πυροβολισμοί σταμάτησαν, βγήκαμε έξω και

κατευθυνθήκαμε προς το σπίτι μας. Η πόρτα ήταν ακόμα ανοιχτή και εκεί που βρισκόταν πεσμένος ο στρατιώτης υπήρχε μια μικρή λιμνούλα αίματος. Το κομμένο σύρμα ακόμα σπινθήριζε στην άσφαλτο και εμείς άυπνοι, νηστικοί και φοβισμένοι μπήκαμε στο σπίτι μας.

Τις επόμενες μέρες κανένας δεν μπορούσε να κοιμηθεί. Όλα τα παιδιά χάθηκαν από τη γειτονιά μαζί με την αθωότητα από τα μάτια μας. Ένωσα ότι μεγάλωσα σε μια νύχτα και όλα άλλαξαν. Τίποτα πια δεν ήταν το ίδιο. Οι γονείς μου σκυθρωποί πάνω από το ραδιόφωνο μέρα και νύχτα. Ο παππούς με το ποδήλατο ερχόταν πια στην Αιμιλίου Χουρμούζιου όχι για να πάει στη θάλασσα, αλλά για να δει αμίλητος αν είμαστε καλά και να πάει πίσω στο σπίτι. Ο παππούς, έτσι και αλλιώς, δεν μιλούσε πολύ. Συνήθως αντί να μιλάει έκανε πράγματα και ουδέποτε μετά μιλούσε γι' αυτά. Δεν θα ξεχάσω όταν ετοιμαζόμουν για την παρουσίαση της εκπομπής στο ΡΙΚ «Οδός Ελευθερίας» για ενίσχυση του Μελάθρου Αγωνιστών της ΕΟΚΑ, με πλησίασε ένας ηλικιωμένος κύριος και μου είπε:

«Είσαι εγγονός τού Λουκά του Φουρλά της ΕΟΚΑ;»

«Εγγονός του είμαι», απάντησα «δεν μου είχε πει ποτέ όμως αν ήταν στον αγώνα της ΕΟΚΑ και τι ακριβώς έκανε», πρόσθεσα. «Ξέρετε ο παππούς έφυγε από κοντά μας εδώ και δυο χρόνια...»

«Να είσαι περήφανος για τον παππού σου», μου είπε και με κοίταξε στα μάτια. «Αν δεν ήταν αυτός να μας κρύψει στο κρησφύγετο στο σπίτι του, να μας περιποιηθεί και να μοιράζεται το φαγητό των παιδιών του μαζί μας, πολλοί από εμάς δεν θα υπήρχαμε». Γέμισαν τα μάτια μου λίγο πριν βγούμε στον αέρα. Ουδέποτε μας είχε μιλήσει γι' αυτά τα πράγματα ο παππούς.

Αμίλητος, λοιπόν, ερχόταν και αμίλητος έφευγε ο παππούς, ώσπου ένα πρωινό ακούστηκε μια λέξη και όλα πλέον πήραν δραματική μορφή. Θυμάμαι τον πατέρα μου να φοράει τα στρατιωτικά και να ξυρίζεται μπροστά στον καθρέφτη του μπάνιου. Δίπλα του η μητέρα μου να κλαίει και ο αδελφός μου να ρωτά:

«Πού θα πας;»

«Έγινε πόλεμος», ήταν η απάντηση. «Όλα θα πάνε καλά, μην ανησυχείτε. Θα πάμε όλοι να πολεμήσουμε και θα τους ρίξουμε στη θάλασσα. Θα μείνετε σπίτι με τη μητέρα σας και εγώ θα έρθω σύντομα στο σπίτι».

Απέξω ακούστηκε μια φωνή.

«Τάσο φύγαμε, πρέπει να πάμε τώρα». Ο πατέρας μου έβαλε το φαιοπράσινο πουκάμισο, μάς φίλησε και έφυγε χωρίς να πει άλλη λέξη.

Τα όσα ακολούθησαν τα θυμάμαι σαν ένα κακό όνειρο. Για πάρα πολλά χρόνια αρνιόμουν να τα ανακαλέσω στη μνήμη μου. Ανακαλώντας τα τώρα έχω ακόμα μια πικρή γεύση στο στόμα.

Μόλις έκλεισε την πόρτα ο πατέρας μου, η μητέρα μου άρχισε να μαζεύει κάποια πράγματά μας. Μαζί με τον αδελφό μου παρακολουθούσαμε αμίλητοι με το φόβο ζωγραφισμένο στα πρόσωπά μας. Αυτό που ζήσαμε τις προηγούμενες μέρες δεν ήταν το τέλος του κακού; Αφού αυτό μας έλεγαν όλοι ότι πέρασε και να μη φοβόμαστε ήταν τελικά ψέμα; Και πού πήγε ο πατέρας μου ντυμένος όπως αυτούς που του έβαλαν το όπλο στο κεφάλι πριν μερικές μέρες; Η εικόνα του στρατιώτη πεσμένου μπροστά από τα σκαλιά μας, με τα ίδια ακριβώς ρούχα με αυτά που φορούσε ο πατέρας μου, πηγαινοερχόταν στο μυαλό μου και με στοίχειωνε. Και αν ο πατέρας μου έπεφτε έτσι κάτω και

δεν υπήρχε κανένας να τον βοηθήσει; Πόσο καιρό, τέλος πάντων, χρειάζονταν για να ρίξουν στη θάλασσα αυτούς που πήγαιναν να βρουν; Γινόταν πόλεμος, όλοι το έλεγαν το φώναζαν και αυτός ο πόλεμος δεν είχε καμία σχέση με αυτό που κάναμε εμείς στη γειτονιά. Η πόρτα μας χτύπησε και εμφανίστηκε η γιαγιά μου με τον παππού μου.

«Ελάτε μωρά, πάμε σπίτι μας και μη φοβάστε τίποτα». Αφού δεν έπρεπε να φοβόμαστε τίποτα γιατί μας κόλλησαν στον τοίχο, έβαλαν τα σώματά τους ως ασπίδα προστασίας και περπατούσαμε όλοι ένα κουβάρι σιγά σιγά; Και τι ήταν όλος αυτός ο θόρυβος που ακουγόταν στο τέρμα της Αγίου Ανδρέου και όλοι αυτοί που με πράγματα στα χέρια πήγαιναν ακριβώς προς την αντίθετη με μας κατεύθυνση; Στο βάθος ακούγονταν πυροβολισμοί και το βήμα της γιαγιάς έγινε πιο γρήγορο.

«Άτε μωρά και φτάνουμε, μη φοβάστε».

Φτάσαμε στο σπίτι το οποίο βρισκόταν ακριβώς απέναντι από το αρχοντικό που στέγαζε κάποτε τον σύλλογο των Αιγυπτιακών στην Αγίου Ανδρέου. Το σπίτι της γιαγιάς, το οποίο δεν υπάρχει πια, ήταν ένα ψηλό κτίσμα με δύο ορόφους, μια ατελείωτη αυλή στο πίσω μέρος που έφτανε μέχρι και τη θάλασσα. Αριστερά και δεξιά στη μεγάλη σάλα στο κατώι πολλά δωμάτια στα οποία κατά καιρούς έμειναν σημαντικοί άνθρωποι. Σ' ένα από αυτά έμενε με ενοίκιο ο γνωστός ποιητής Βίκτωρας Ιωαννίδης. Όταν κάποτε άραξε το καράβι του για λίγο στο λιμάνι της πόλης, ο ποιητής και πεζογράφος Νίκος Καββαδίας επισκέφθηκε τον φίλο του στο σπίτι της γιαγιάς. Ενθύμιο εκείνης της επίσκεψης ήταν ένα πρωτότυπο αντίτυπο της ποιητικής συλλογής του Καββαδία «Μαραμπού» υπογραμμένο από τον ίδιο και με χειρόγραφο αφιέρωση.

Το πιο σημαντικό πάντως μέρος του σπιτιού ήταν ένα μεγάλο υπόγειο στο οποίο, όπως πίστευαν, θα ήμασταν όλη η οικογένεια ασφαλής. Όταν μπήκαμε στο υπόγειο με το χωματίνο δάπεδο, η γιαγιά και η μάνα μου έβαλαν κουβέρτες στο πάτωμα ενώ ο παππούς μου έφερε μια λάμπα πετρελαίου αναμμένη για να βλέπουμε. Όλοι εκεί στο υπόγειο με τα δίδυμα αδέρφια του πατέρα μου, τον Αντώνη και την Αθηνούλα, τη θεία μου τη Μαριάννα, τη γιαγιά, τον παππού και γείτονες που βρήκαν εκεί καταφύγιο. Πυροβολισμοί ακούγονταν συνεχώς με τις προσευχές των μεγάλων να προσπαθούν να τους σκεπάσουν. Πέρασε η πρώτη νύχτα και κανείς δεν το κούνησε από το υπόγειο. Ήταν φανερό ότι έξω από την εξώπορτα γινόταν χαμός. Όταν ξημέρωσε σηκώθηκε ο παππούς βγήκε έξω και παρά τις φωνές όλων πήγα μαζί του. Με πήρε από το χέρι, διασχίσαμε ένα μέρος της αυλής, τον διάδρομο με τις μεγάλες κάμαρες και κατευθυνθήκαμε προς την εξώπορτα στην Αγίου Ανδρέου.

Άνοιξε το παράθυρο ο παππούς και στάθηκα στις άκρες των ποδιών μου για να μπορώ να βλέπω. Στρατιώτες με όπλα στις δυο άκρες του δρόμου περπατούσαν έχοντας τα όπλα τους στραμμένα προς ένα πλήθος από άντρες που βρίσκονταν στη μέση του δρόμου. Πολλοί απ' αυτούς είχαν δεμένα τα χέρια και τα μάτια. Αυθόρμητα ρώτησα τον παππού κάτι που μου θύμιζε συχνά πριν φύγει από κοντά μας.

«Παππού, πάνε να τους πετάξουν στη θάλασσα;» Γύρισε, με κοίταξε στα μάτια και δεν μου απάντησε. Μια σειρήνα ακουγόταν από το βάθος και όσο πήγαινε ο ήχος δυναμώνα μέχρι που ένα άσπρο ασθενοφόρο με κόκκινους σταυρούς στο πλάι σταμάτησε μπροστά μας. Η πόρτα του άνοιξε και είδα τον πατέρα μου γεμάτο αίματα να κάθεται πάνω σ' ένα φορείο.

«Μη φοβάσαι, γιε μου, δεν είναι τίποτα, είμαι καλά», άρχισε να μου λέει και εγώ ακίνητος τον παρακολουθούσα με την ίδια παγωμάρα που ένιωσα εκείνο το βράδυ που κρυφτήκαμε κάτω από το κρεβάτι.

Στην εξώπορτα έφτασαν η γιαγιά μου και η μητέρα μου. Ακολούθησαν κλάματα και φωνές, με τον πατέρα μου να λέει ότι βρισκόταν καθοδόν προς την κλινική τέρμα της οδού Αγίου Ανδρέου, ότι πληγώθηκε στα πόδια και να μην ανησυχούμε, με τη γιαγιά μου να κάθεται στο πάτωμα και να της ρίχνουν νερό στο πρόσωπο και μένα να στέκομαι σαν άγαλμα, παγωμένος. Η πόρτα του ασθενοφόρου έκλεισε, η σειρήνα άρχισε και πάλι να ακούγεται δαιμονισμένη, οι στρατιώτες με τα όπλα συνέχισαν να περπατούν έχοντας στη μέση άντρες σκυφτούς με δεμένα χέρια, η εξώπορτα έκλεισε και αυτή κι εμείς τρέξαμε και πάλι προς το υπόγειο.

Όλο το βράδυ οι μεγάλοι έκλαιγαν και εγώ ήμουν χαμένος στις απορίες μου. Ο πατέρας μου δεν ήταν στο έδαφος πεσμένος, είχε μεν αίμα όπως τον άλλο που βρήκαμε έξω στα σκαλιά, αλλά μας μιλούσε, μας είπε ότι είναι καλά και να μην ανησυχούμε. Τότε γιατί η μάνα μου και η γιαγιά μου έκλαιγαν;

Πέρασαν τρεις περίπου μέρες και πήγαμε και πάλι με τα πόδια στο σπίτι με τη συνοδεία του παππού και της γιαγιάς. Ο πατέρας μου βγήκε από την κλινική και ένα άσπρο αυτοκίνητο με κόκκινους σταυρούς στο πλάι, χωρίς όμως η σειρήνα να παίζει δαιμονισμένα, τον έφερε στο σπίτι. Και τα δυο του πόδια ήταν δεμένα και τον μετέφεραν στο κρεβάτι δυο άντρες που φορούσαν άσπρη ποδιά. Κοιτάζαμε από την πόρτα και μόλις έφυγαν τρέξαμε κοντά του.

«Σιγά μωρά, μην αγγίζετε πάνω στα πόδια. Είμαι μια χαρά, όπως σας είπα και μην ανησυχείτε για τίποτα».

Τα πρώτα βράδια με τον πατέρα μου πληγωμένο στο σπίτι τα θυμάμαι έντονα. Οι φωνές του από τους εφιάλτες του ακούγονταν και στο δικό μας δωμάτιο. Ερχόταν η μάνα μου μας καθησύχαζε και επέστρεφε στο δωμάτιο για να ακολουθήσουν σε λίγη ώρα τα ίδια. Αυτό κράτησε για μέρες. Εκείνες, δηλαδή, τις μέρες που το δράμα στην Κύπρο κορυφωνόταν. Νέες λέξεις ακούγονταν στο σπίτι. Πόλεμος, εισβολή, Τούρκοι, για να προστεθεί σιγά σιγά ακόμα μία. Πρόσφυγες. Αυτό ήταν λοιπόν και η γιαγιά μου με τον παππού στο χωριό; Γι' αυτό η μητέρα μου καθάριζε το μικρό δωματιάκι με τους ψύλλους στην αυλή κλαίγοντας; Η γιαγιά και ο παππούς από την Πεντάγια, το χωριό όπου περνούσαμε τις γιορτές όλο χαρά και παιγνίδια, ήταν αυτό που 'λεγαν όλοι γύρω μας; Πρόσφυγες; Όταν ο παππούς και η γιαγιά έφτασαν στη Λεμεσό με μια μικρή βαλίτσα στο χέρι δεν ήξερα αν θα έπρεπε να χαρώ ή να λυπηθώ. Για μας τα παιδιά σήμαινε μια μικρή γιορτή να τους έχουμε κοντά μας στην αυλή μας στο δωματιάκι με τους ψύλλους, το αρχηγείο μας. Από την άλλη, όταν έφτασαν και έπεσα στην αγκαλιά του παππού, τον είδα για πρώτη και τελευταία φορά στη ζωή μου να κλαίει. Με αγκάλιασε, με φίλησε και έκλαιγε. Έκλαιγα κι εγώ μαζί του χωρίς να ξέρω το γιατί. Ίσως διότι αυτή η θλίψη στα γαλάζια του μάτια ήταν κάτι το πρωτόγνωρο για μένα. Ένας άνθρωπος περήφανος, ψηλός και μεγαλοπρεπής στα μάτια μου, ήταν τώρα ένα κουβάρι στο σαλόνι μας πιο μικρός και πιο μαζεμένος. Δίπλα του η γιαγιά μου να κλαίει και αυτή σιωπηλά. Τους πήρε η μάνα μου στο δωματιάκι μας να ξεκουραστούν και ν' αφήσουν τα πράγματά τους.

«Για λίγο», τους είπε, «θα είστε εδώ. Μέχρι να ηρεμήσουν τα πράγματα και θα πάτε πίσω στο χωριό».

«Για λίγο», ψέλλισε ο παππούς μου θέλοντας και ο ίδιος να το πιστέψει.

Νέα τάξη πραγμάτων στο σπίτι μας, νέα τάξη στην αυλή μας, νέα τάξη και στη γειτονιά. Η παρουσία του παππού και της γιαγιάς άλλαζε πλήρως τα όσα ξέραμε μέχρι στιγμής. Το αρχηγείο μας τελούσε υπό κατάληψη, αλλά όλη η γειτονιά το χαιρόταν και το απολάμβανε. Ο παππούς μου, με μια ευρύτατη γκάμα γνώσεων και απόψεων, αποτελούσε για μας πηγή μάθησης. Ό,τι κι αν θέλαμε να ρωτήσουμε και εμείς και τ' άλλα παιδιά της γειτονιάς, στον παππού τρέχαμε.

«Γιατί αυτό παππού, γιατί εκείνο;» τον είχαμε τρελάνει τον άνθρωπο, ο οποίος αδιαμαρτύρητα και δείχνοντας να το απολαμβάνει, δεν μας χαλούσε χατίρι.

Καμιά φορά, όταν δεν τον ρωτούσαμε, ρωτούσε αυτός.

«Ξέρετε ποια είναι η διαφορά της φάλαινας από τα άλλα ψάρια;»

«Είναι πιο μεγάλη», απαντούσε κάποιος πιτσιρικάς.

«Και αυτό σωστό», έλεγε χαμογελώντας.

Μας κοίταζε έναν έναν στα μάτια και ρωτούσε και πάλι.

«Άλλη διαφορά, ξέρετε;»

Μέναμε και τον βλέπαμε...

Παίρνοντας τότε ύφος καθηγητή Πανεπιστημίου μας έλεγε:

«Η ουρά στις φάλαινες, παιδιά, δεν είναι κάθετη όπως στα άλλα ψάρια, αλλά πλαγιαστή. Γι' αυτό και τα πέδιλά σας με τα οποία κολυμπάτε στη θάλασσα έχουν ακριβώς το ίδιο σχήμα».

Με ανοιχτό στόμα βλέπαμε ο ένας τον άλλο. Πηγή σοφίας ο παππούς. Ο δικός μας παππούς, που ήταν τώρα πρόσφυγας. Αυτό που ήμουν και εγώ και ο αδελφός μου

όταν πήγαμε σχολείο. Δίπλα από το όνομά μας υπήρχε ένα κεφαλαίο Ε, κάτι που δεν είχαν τα άλλα παιδιά. Πολλά χρόνια αργότερα έμαθα ότι αυτό το Ε σημαίνει Εκτοπισμένος.

Αυτό ήταν και ο παππούς. Εκτοπισμένος στο μικρό μας δωματάκι με τους ψύλλους. Και μέχρι να πεθάνει, διότι αυτό το λίγο που του έταξε η μητέρα μου έγινε τελικά αβάστακτα πολύ, είχε εκείνη την πρωτόγνωρη θλίψη στα μάτια του, όπως την πρώτη φορά που ήρθε στο σαλόνι μας ως πρόσφυγας.

Τον πλάτανο τον έκοψαν οι δημοτικές αρχές γύρω στο '80 διότι, λέει, γέμισε σκόρο και ήταν επικίνδυνος να πέσει και να προκαλέσει ζημιές. Μέχρι σήμερα δεν μπόρεσα να καταλάβω, πώς ένα δέντρο είναι σε θέση να απειλεί και να εκβιάζει. Και αυτός, όμως, πείσμωνσε και μέσα από το ένα κομμάτι κορμό που του άφησαν άρχισε να πετάει και πάλι κλαδιά και φύλλα και σιγά σιγά θυμίζει και πάλι δέντρο.

Η Αιμιλίου Χουρμούζιου, μου φαίνεται πια πιο στενή και μίζερη. Κάθε Κυριακή, στην περιοχή γίνεται το έλα να δεις. Την τελευταία φορά που περνούσα από κει περίμενα με υπομονή έναν ηλικιωμένο στο μπροστινό αυτοκίνητο να διαπραγματευτεί την τιμή προκειμένου να οδηγήσει μια μικροκαμωμένη αλλοδαπή κοπέλα στο αυτοκίνητό του.

Το μεγάλο χωράφι παραχώρησε τη θέση του σε πολυκατοικίες, με τις εισόδους τους να αποτελούν σημεία πώλησης όλων των ειδών που μπορεί κάποιος να φανταστεί. Στην απέναντι πλευρά του δρόμου, ένα κατάστημα που προσφέρει τηλεφωνικές υπηρεσίες προς το εξωτερικό, με τους αλλοδαπούς να συνωστίζονται, κάθε Κυριακή,

προκειμένου να μιλήσουν με τους δικούς τους. Τώρα, αν θα τους πουν για τον «παράδεισο» που ζουν, άγνωστο... Ίσως, να πουν ψέματα ότι είναι πετυχημένοι και βιώνουν καλύτερες συνθήκες απ' αυτές που άφησαν στην πατρίδα τους. Ίσως, δεν ξέρω, πουν ότι αισθάνονται άνθρωποι μόνο κάθε Κυριακή, απολαμβάνοντας κάποιες βόλτες εκεί στην Αιμιλίου Χουρμούζιου, χωρίς τα αφεντικά πάνω απ' το κεφάλι τους.

Η Βιβλιοθήκη του Πηλαβάκη δεσπόζει ακόμα επιβλητικά στο κέντρο της Λεμεσού. Πολλοί ομογενείς από τον Πόντο κάθονται στους κήπους της τα απογεύματα και απολαμβάνουν την ησυχία. Τα δέντρα μεγάλωσαν και το γρασίδι είναι πια περιποιημένο και όχι πατημένο από πιτσιρικάδες που τρέχουν με μια μπάλα στα πόδια. Μέχρι και σιντριβάνι έστησαν, ακόμα και γάμοι γίνονται εκεί στον περίβολο χωρίς τα προβλήματα που προκαλούσε κάποτε μια δράκα παιδιά που πετούσαν πορτοκάλια και φώναζαν διάφορα.

Η ΕΣΣΕΛ υπάρχει και λειτουργεί ακόμα ως υπεραγορά με άλλο όνομα και άλλον ιδιοκτήτη. Ο Γρηγόρης, την έκανε εδώ και πολλά χρόνια για το χωριό του, την Ερήμη. Άκουσα ότι έφτιαξε οικογένεια, αμφιβάλλω όμως αν επιχείρησε ποτέ ξανά να φτιάξει ομάδα και να την πάρει σε τουρνουά. Ο Γόρης δεν έφυγε ποτέ από τη γειτονιά. Πάντα εκεί να την προσέχει και να τον προσέχει. Έγινε παππούς, και καμιά φορά τον σκέφτομαι να μαζεύει τριγύρω τα εγγονάκια του και να τους μιλάει για τη μεγάλη του αγάπη τη θάλασσα που δεν έχει μπέσα.

Στη Χουρμούζιου παραμένουν ακόμα κάποιες οικογένειες τού τότε, με πάρα πολλούς αλλοδαπούς να έχουν βρει φιλοξενία σε κάποια από τα σπίτια, λόγω ενδεχομένως των φτηνών ενοικίων στην περιοχή. Η αυλή μας δεν

άλλαξε καθόλου. Φρεσκοβαμμένο, το δωματιάκι με τους ψύλλους στο βάθος, αυτό που φιλοξένησε τον παππού και τη γιαγιά μου αμέσως μετά την εισβολή, στέκεται εκεί και φαντάζει στα μάτια μου ακόμα πιο μικρό. Τα δέντρα στην αυλή ψήλωσαν και οι νέοι ιδιοκτήτες έβαλαν πιο ψηλό κάγκελο στην αυλή. Όταν πέρασα πρόσφατα και το είδα χαμογέλασα. Λες, να έχουν κι αυτοί παιδιά που τη σκάνε κάθε πρωί για τη θάλασσα; Ποιος ξέρει;

Εκεί που ορθωνόταν το δίπατο σπίτι της Ξενούλας βρίσκεται η καφετέρια «Το Θαλασσάκι» και κάποιος για να κάνει μπάνιο πρέπει να πληρώσει το αντίτιμο στη δημοτική παραλία για κρεβατάκι και ομπρέλα. Ακριβώς πάνω από τον βράχο, ο οποίος αποτέλεσε ένα από τα πιο επικίνδυνα παιχνίδια για όλους μας, τοποθετήθηκε ένα από τα πολλά γλυπτά που κοσμούν την επίχωση. Είναι φτιαγμένο από... βράχο και έχει απάνω του σκαλισμένα περίεργα σχήματα σαν σπαθιά που βλέπουν τον ουρανό. Μου φάνηκε όταν το πρωτοείδα ως μνημείο κομμένο και ραμμένο στην παιδική ανοησία και ξεροκεφαλιά μας.

Το κουρείο του Μυστήριου είναι σήμερα μια μικρή ταβερνούλα, από ό,τι μπόρεσα να καταλάβω, στην οποία πολλοί, όπως τότε, κάθονται με τις ώρες, αναλύουν την επικαιρότητα και πλακώνονται για το ποδόσφαιρο. Η Ταβερνούλα, καθόλου τυχαία, φέρει το όνομα «Ο Πλάτανος». Τον Μυστήριο από τότε δεν τον είδε και δεν άκουσε γι' αυτόν κανένας. Πριν από πολλά χρόνια κάποιος μου είπε ότι αναγκάστηκε να σταματήσει να εργάζεται αφού το πρόβλημα στο σπόνδυλο τού έκανε τη ζωή αφόρητη.

Τα σημάδια από τις σφαίρες στους τοίχους σε πολλά από τα σπίτια μαρτυρούν ότι κάποτε η γειτονιά αποτέλεσε πεδίο μαχών και συγκρούσεων. Τα παιδιά τού τότε,

άντρες και γυναίκες σήμερα, ακόμα προσπαθούμε να καταλάβουμε αν όλο αυτό που ζήσαμε ήταν ένα κακό όνειρο ή αν συνέβη πραγματικά, με τις εικόνες και τις θύμησες ακόμα να μας πληγώνουν και να ταράζουν τον ύπνο μας τα βράδια. Οι λέξεις που μπήκαν το καλοκαίρι του '74 ως εισβολείς βιάζοντας την παιδικότητά μας, πραξικόπημα, πόλεμος, πρόσφυγες, ακόμα υπάρχουν στο λεξιλόγιό μας, προκαλώντας την ίδια οδύνη όπως και τότε. Με τα ερωτήματα των τότε μικρών παιδιών και ώριμων σαραντάρηδων σήμερα, ακόμα να παραμένουν αναπάντητα. Γιατί έπρεπε να το ζήσουμε αυτό; Πώς κατόρθωσε η πιο παλιά από μας γενιά να τα κάνει τόσο μεγάλο μπάχαλο και ακόμα κάποιοι εκπρόσωποί της να μας κυβερνούν και να ορίζουν τις τύχες των παιδιών μας; Πώς ένα τόσο μεγάλο έγκλημα εις βάρος ενός ολόκληρου λαού παραμένει ατιμώρητο και οι παθόντες αδικαίωτοι; Πώς μπορούν όλοι αυτοί που σκότωναν ο ένας τον άλλο στις αυλές των σπιτιών μας τότε, να κοιτάζουν σήμερα τα παιδιά τους στα μάτια; Μακάρι αυτά τα ερωτήματα να μην τα κληροδοτήσουμε και εμείς αναπάντητα στα παιδιά μας, διότι θα εγκληματήσουμε όπως εγκλημάτησαν και οι παλαιότεροι εις βάρος της δικής μου γενιάς.

Έγχρωμη τηλεόραση είδαμε για πρώτη φορά στη ζωή μας γύρω στο '80. Θυμάμαι ότι η πρώτη μου επαφή με τον μαγικό της κόσμο, ήταν όταν πήγαμε οικογενειακώς σ' ένα φιλικό σπίτι με τους ιδιοκτήτες να μας την επιδεικνύουν με περηφάνια. Όταν στάθηκα απέναντί της μαγεύτηκα. Όλα τα χρώματα του κόσμου μέσα σ' ένα μικρό κουτί μαζεμένα να με κρατούν κολλημένο να ρουφάω την κάθε εικόνα, την κάθε κίνηση. Ένα μικρό σινεμά, όπως το είχαμε φανταστεί, εκεί μπροστά μας αληθινό. Ένα μικρό τηλε-

χειριστήριο την άνοιγε και την έκλεινε από μακριά. Όπως μας το είχαν περιγράψει... Όταν μετά από πολλά χρόνια δημοσιογράφος πια, προσλήφθηκα στο ΡΙΚ, έτυχε να συναντήσω και να συνεργαστώ με κάποιους από κείνους που έμπαιναν... γραβατωμένοι και «ασπρόμαυροι» στα σπίτια μας. Είναι εκπληκτικό, καμιά φορά, πώς τα φέρνει η ζωή;...

Όλα τα αλάνια της γειτονιάς έχουν πάρει το δρόμο τους. Ο Κώστας, είναι καταχωρημένος στο κινητό μου ως Φίδι, και ακόμα δεν ενοχλείται. Παντρεμένος πια, πατέρας μιας πανέμορφης κορούλας, πάντα ανήσυχος, πάντα ψάχνει να κάνει κάτι που θα του αποφέρει έξτρα εισόδημα, πάντα φίλος και πάντα εκεί για όλους. Είτε το αυτοκίνητο σου θέλεις να πωλήσεις ή να φτιάξεις, είτε το πρόβλημα σου απλώς να πεις, ο Κώστας είναι πάντα εκεί. Μ' ένα τηλεφώνημα και με μια κουβέντα μπορεί να σε επαναφέρει στην τάξη αν ξεφύγεις ή να σε βγάλει εντελώς εκτός πορείας παρασέρνοντάς σε στα δικά του μονοπάτια και δρόμους. Ακόμα ψαρεύει, με δική του πια βάρκα και με όλα τα ψάρια της περιοχής να τον έχουν... επικηρύξει.

Εκείνο, όμως, το τηλεφώνημά του πριν από ένα περίπου χρόνο, ήταν κάπως διαφορετικό.

«Φίλε, ο πατέρας μου θα κάνει μια εγχείρηση ρουτίνας στην καρδιά και θέλω να τον κάνει ο καλύτερος».

«Ο Άγγελος, βρε;» ρωτάω. «Αυτό το θηρίο δεν φοβάται κανέναν, μια χαρά θα είναι», τον διαβεβαίωσα.

Ήρθε στη Λευκωσία ο Κώστας, έφερε τον πατέρα του και προγραμματίστηκε η εγχείρηση.

Κάναμε πλάκα με τον κύριο Άγγελο, τον πειράζαμε και τον καθουσιάζαμε ότι μόλις τελειώσει η εγχείρηση θα του φέρουμε και κανένα τσιγάρο στη ζούλα.

Άρχισε η εγχείρηση και εμείς κατεβήκαμε κάτω στο προ-

αύλιο, αφήνοντας τον πατέρα του Κώστα στα χέρια του καλύτερου, όπως μας διαβεβαίωσαν. Κάναμε τσιγάρο και λέγαμε τα δικά μας.

«Πώς αντέχεις, ρε φίλε, τη Λευκωσία, και μακριά από τη θάλασσα», με ρωτούσε κι εγώ απαντούσα, πως έπρεπε να πληρώσω το τίμημα της δόξας. Τι να πω κι εγώ;

Όταν ανεβήκαμε ξανά επάνω, υπήρχε μεγάλη κίνηση στο χειρουργείο και καταλάβαμε από τα τρεχαλητά των γιατρών ότι κάτι δεν πάει καλά.

«Μαλάκα, να μου το θυμηθείς, θα κάνουνε τη ματσαράγκα τους», έλεγε και ξανάλεγε ο Κώστας. «Έχω από το πρωί αυτό το γαμημένο κακό προαίσθημα», μονολογούσε. Και κάτι μου έλεγε ότι είχε δίκιο.

Σε κάποια στιγμή βγήκε έξω ο γιατρός και με το ίδιο ύφος της πονεμένης Παναγιάς που είχαμε εμείς όταν κάναμε καμιά μαλακία στη Χουρμούζιου και μας τσάκωναν, μας ανακοίνωσε ότι λυπάται αλλά «χάσαμε τον ασθενή λόγω επιπλοκής».

«Μια απλή εγχείρηση ήταν», απάντησε ο Κώστας «τι επιπλοκή και μαλακίες, μας λέτε;»

«Λυπάμαι», είπε ο γιατρός και απομακρύνθηκε. Ήταν ίσως η μοναδική φορά που είδα τον φίλο μου να κλαίει.

Ο Αντώνης, έμελλε να ήταν και ο συγκάτοικός μου στις σπουδές μας στη Θεσσαλονίκη. Τόσα χρόνια γειτονόπουλα και στη Θεσσαλονίκη πάλι μαζί σε διπλανά δωμάτια. Οικογενειάρχης πια, ο Αντώνης παραμένει πάντα φίλος και πάντα δικός μου άνθρωπος.

Η μόνη περίπτωση που τον θυμάμαι να θυμώνει είναι όταν του θίγουν τη μεγάλη του αγάπη, τον Ολυμπιακό Πειραιώς. Περήφανος που θα είναι ο Παμπουλής για τα παιδιά που γαλούχησε.

Ο Φίλιππος, οικογενειάρχης και αυτός, όταν άκουσε ότι σκάρωνα κάτι για τα παιδικά μας χρόνια, μου θύμιζε κάποια περιστατικά που είχα ξεχάσει όπως, για παράδειγμα, όταν έσκισε το χέρι του παίζοντας μπάλα έξω από την Τεκτονική Στοά και δεν ήξερε για ποιο πράγμα να ανησυχήσει περισσότερο. Για το τραύμα ή για τις φωνές της θείας της Ελένης που του είχε πει, να μη βγει εκείνη τη μέρα έξω από το σπίτι. Μου έλεγε πρόσφατα ότι προσπαθεί να αγοράσει το παλιό σπίτι τής Χουρμούζιου.

«Το αισθάνομαι, φίλε», μου είπε, «τόσο δικό μου, που θέλω να το αγοράσω. Όλη μέρα λέω στα παιδιά μου τις ιστορίες μας και το σπίτι σημαίνει πολλά για μένα».

Η θεία η Ελένη «έφυγε» πριν από μερικά χρόνια χτυπημένη από μια ύπουλη αρρώστια που την ταλαιπώρησε για πάρα πολλά χρόνια. Μέχρι την τελευταία στιγμή έπαιρνε τηλέφωνο τη μάνα μου να μάθει αν είμαστε όλοι καλά.

Η Ντώνια, μια όμορφη σήμερα κοπέλα, μητέρα δύο παιδιών, έχει ένα μικρό σημαδάκι στα χείλη για να θυμάται τότε που... πέταξε από το αυτοκίνητο, κοψοχολιάζοντάς μας όλους.

Πριν μερικούς μήνες χτύπησε το τηλέφωνό μου. Στην άλλη γραμμή μια φωνή κάτι μου θύμιζε...

«Έλα ρε, ο Κόκος είμαι, ο Μαρωνίτης, τι γίνεται;» Χρόνια και χρόνια είχα να τον ακούσω και ομολογώ πως ξαφνιαστήκα.

«Τι έγινε ρε χαμένε;» του απαντώ.

«Είμαι πυροσβέστης», μου λέει «και θέλω να σε ρωτήσω κάτι εσένα τον δημοσιογράφο, αφού εσείς οι δημοσιογράφοι κάνετε ότι τα ξέρετε όλα...»

«Έλα, φίλε μου, ρώτα με ό,τι θέλεις», του απάντησα, και δεν μπορούσα να κρύψω το χαμόγελό μου, μην μπο-

ρώντας να φανταστώ τον Κόκο να φοράει στολή και να σβήνει φωτιές, αντί να πλακώνει στο ξύλο όποιον τον κοιτάξει.

Ο Θανάσης έφυγε από κοντά μας, μετά από σύντομη μάχη με τον καρκίνο στα είκοσι τρία του μόλις χρόνια. Η μητέρα του, η κυρία Ντίνα, μένει ακόμα στο ίδιο σπίτι στην Αιμιλίου Χουρμούζιου και όποτε δει κάποιον από μας της παλιάς παρέας, μας αγκαλιάζει, μας φιλά και μας ζητά επιτακτικά να θυμόμαστε τον φίλο μας. Μας λέει δύο λόγια για τον Θανάση και προσπαθεί να τον ξαναζήσει, έστω για λίγο μέσα από τα μάτια μας.

Όταν θα παντρευόμουν πήγα να την καλέσω.

«Λουκά μου, δεν θα μπορέσω να έρθω», μου λέει και τρέχει στο δωμάτιό της.

Έρχεται πίσω κρατώντας κάτι. Μου άνοιξε το χέρι και μου το έβαλε πριν προλάβω να αντιδράσω. Ήταν ένα χαρτονόμισμα.

«Δεν είναι δώρο από μένα», μου είπε με δάκρυα στα μάτια, «αλλά από τον Θανάση μας. Να το πάρεις να πεις ένα ποτό και να πεις ότι είναι από τον φίλο σου».

Την φίλησα και έφυγα χωρίς να πω λέξη.

Λίγες μέρες πριν φύγει το φιλαράκι μας θέλησε να αποχαιρετήσει μ' ένα δικό του τρόπο... Όπως μου εξομολογήθηκε μια κοινή μας φίλη, ο Θανάσης, αν και πολύ σοβαρά στο κρεβάτι του Νοσοκομείου, της ζήτησε να περάσει να τον πάρει με το αυτοκίνητο και να τον πάει στην τουριστική περιοχή της Λεμεσού. Έβγαλε από το χέρι τους ορούς, ντύθηκε και την περίμενε στην πίσω έξοδο του Νοσοκομείου, εκεί όπου δεν υπήρχαν φύλακες.

Όταν η φίλη μας τον μετέφερε στην περιοχή, αυτός κατέβηκε από το αυτοκίνητο, και περπατώντας με φανερή

δυσκολία, μπήκε σε μια δισκοθήκη. Παράγγειλε ποτό και παρά τα παρακαλετά και τις φωνές της ότι θα επιβαρύνει την κατάστασή του, δεν άκουγε λέξη. Στάθηκε σε μια γωνιά, ακούμπησε στον τοίχο μ' ένα ποτό στο χέρι και χαμογελώντας, αφέθηκε να κοιτάζει τους άλλους γύρω του, απολαμβάνοντας το γεγονός ότι δεν είναι αυτός, για λίγο έστω, το θέαμα. Έφυγε μετά από μερικές ημέρες ήσυχια. Ήταν ίσως η πρώτη φορά που κλάψαμε όλοι εκτός απ' αυτόν.

Από κει ψηλά είμαι σίγουρος πως αγνάντεψε για τελευταία φορά την Αιμιλίου Χουρμούζιου και χαμογέλασε. Μια μικρή στενή οδό που οδηγεί στη θάλασσα, στο κέντρο της παλιάς Λεμεσού, κοντά στη Βιβλιοθήκη του Πηλαβάκη, εκεί που κάποτε ορθωνόταν περήφανα ο Πλάτανος.

Αγνάντεψε τη δικιά μας παραλία με τους βράχους που κρύβουν πεταλίδες και θαλασσινά σαλιγκάρια, έβρεξε τα πόδια του να ανακουφιστεί από την κάψα της ηλιοκαμένης ασφάλτου και κοίταξε δεξιά και αριστερά, μπας και εμφανιστεί από καμία γωνιά ο χαμένος σκύλος του, ο Απόλλωνας.

Δεκαετία του '70.

Τριακόσια είκοσι μέτρα ήταν η απόσταση που χώριζε τα σπίτια τους από τη θάλασσα. Ένα μικρό στενό η γειτονιά τους, δίπλα από τη δημοτική βιβλιοθήκη της πόλης. Στην καρδιά της παλιάς Λεμεσού, μια παρέα από παιδάκια, τρέχουν ξυπόλητα και μεγαλώνουν σε μια πόλη που μεγάλωνε μαζί τους. Σε μια Λεμεσό που μετράει τις πληγές της από το πραξικόπημα και προσφέρει απλόχερα την αγκαλιά της σε ένα μεγάλο κύμα προσφύγων που φτάνουν κυνηγημένοι από τον Βορρά, στη συμβολή των οδών Αγίου Ανδρέου και Καραϊσκάκη. Εκεί, όπου δεκάδες οικογένειες φτιάχνουν τη ζωή τους και τη ζουν με αξιοπρέπεια.

Μια μικρή, πραγματική ιστορία στην οποία ο κάθε ένας μπορεί να αναγνωρίσει και στιγμές από τη δική του παιδικότητα.

